

Jelen

Irodalmi

XIX. évfolyam, 218. szám
2019. DECEMBER

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Főmunkatársak: **Szócs Géza, Makkai Ádám** (Budapest)

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Simon Adri** (kritika),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Méhes György**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **Michelangelo (1475–1564)** szobra

Böszörményi Zoltán

Karácsony Acapulcóban

1989. december 26.

*Az acapulcói öbölben horgonyt vet a szó,
a halászok sosem látott csodának nézik,
mégsem szaladnak oda, jobban szemügyre venni.
Egyszerű szónak tűnik, sem árbóc, sem dísz,
fedélzetén minden mozdulatlan, fénylő padló,
mintha Szent Péter ülne ott, és újra szólna,
ezen a földön minden ember egyforma.
A tenger vize kéklő, benne villószik az ég,
az öröm szelíd hulláma szőke partot ér,
lyukas háló fölött görnyed a reggeli szél.
Fény ragyog a halászok arcán, ünnepi láz,
a sarki boltból friss sütemény illata száll.
A rikkancs kezében köteg újság, kiáltozva viszi
a hírt, az első oldalon halott férfiarc virít.*

Karácsonyi zsoltár

*újszülött fiad
Uram
miránk bíztad
a félelemet ne ismerjük
szívünket imára hajtva
gondban soha már
ne fürösszük*

*lángját az égnek
magunkhoz öleljük,
tisztára mosva
bűneinket
vezekeljünk*

*az időt is
Uram
a tér szövétnekét
nekünk adtad
csillagokba fonódva
munkánk gyümölcsét
tetteid csodálja*

*lángját az égnek
magunkhoz öleljük
tisztára mosva
bűneinket
örömmel kövessünk*

Bátyi Zoltán

Beteg november

Holnap talán már megtámad bennünket az igazi tél – nézett ki az ablakon az asszony, és élvezettel áztatta arcát a Nap halványuló fényében. Örült, mert a sugarak bebújtak a ráncai közé, megsimogatták ősz szálakkal tömött haját, szaladgáltak a kert kopasz fái között, bukdácsoltak a ház mögött felhalmozott farakáson. Még a fűben felejtett fűrész éles fogain is volt kedvük ficáncolni. De az asszony látta az észak felől érkező komor felhőket is, aggódva fürkészte, akad-e közöttük olyan, amelyik havat hord a hasában.

– Őszre jobban lesz, azt ígérte – dobott háta mögé egy mondatot. Tudta: suttoghatta bármilyen halkán is a szavakat, az orvost eltalálta, megrendítette, talán meg is ijesztette. Mert az orvos már nem volt fiatalember, és régen megtanulta, nem az a fontos, milyen hangos a szó, sokkal inkább az, ki nyitja szóra a száját.

– Ígértem, de feltételekkel, kedves asszonyom. Nyomatékosan hangsúlyoztam: a beteg állapotában jobbulás csak akkor állhat be, ha még több időt fordít a pihenésre, és rendben szedi minden gyógyszerét – igazgatta szemüvegét az orvos, ijedten leltározva, milyen sok izzadtságcsöpp indult el hirtelen a homlokáról, hogy végigfolyva az arcán, meg se álljon az álláig.

Utálatosan hosszan beszél, körülményes, fontoskodó vénember – dörzsölte az orrát az asszony, nem is nagyon titkolta: csoda lenne, ha valaha is megkedvelné az orvost. Pedig igazán kiváló szakember, legalább öten ajánlották, közöttük olyan is, akit a sír széléről cibált vissza az életbe. Mégis, domborodó pocakja, az orrán fityegő vastag keretes szemüveg, simára borotvált arca és összetapadó szavai, melyek közé mintha mézet csöpögtettek volna, rendkívül idegesítette.

A múlt maradványa, nem ártana az agyát kiszellőztetni egy jókora viharral – rajzolta át egy vékony, jégnél hidegebb mosoly az asszony arcát, de rögtön el is szégyellte magát. Beteg van a

házban, súlyos beteg. Vagyis kiszolgáltatottak. Orvost ilyen helyzetben még gondolattal sem illendő megbántani – fordult a szoba mélyén üldögélő homály felé, és úgy emelte a kezét, mint aki ezzel az egyetlen intéssel kínál széket, forró teát, pár perce elkészült süteményt.

– Igazán nem akarok zavarni – mentegetőzött az orvos, miközben zsebkendőjével itatta fel az izzadságcseppeket, és érezte, hogy a hátához kellemetlenül tapad az átvizesedett ing.

– Igazán nem zavar. Maradjon még egy darabig, hadd védjem az uramat. Mert érzem a szavain, szemrehányás bújik meg bennük. Csak azt tudnám, miből gondolja, hogy nem a pihenés tölti ki minden percét! Már, ha pihenésnek lehet nevezni, hogy vagy alszik, vagy üldögél a tolószékben, és vélhetően arra gondol, mit is érhet egy ember élete három agyvérzés után.

– Hogyan is merészném én, kérem tisztelettel, szemrehányással illetni egy betegemet? Ami meg az agyvérzéseket illeti, valóban okoztak súlyos károkat a szervezetében, de az állapota nem romlik. És ez jó hír, higgye el nekem! Az pedig egyáltalán nincs kizárva, hogy javulás álljon be, mint azt korábban önnek már jeleztem. Legalábbis a tudomány mai állása szerint.

– Még az is előfordulhat, mondjuk, hogy a saját kezével le tudja törölni kicsorgó nyálát? – kérdezte az asszony olyan gúnnyal, mint aki nem túl sokat tart a tudomány mai állásáról. Nem is tartott. Gázolhatunk már bokáig a huszadik században, ebben az országban még mindig a vajákosok uralkodnak, imák mormogásától várják a megváltást is, gyógyulást is – panaszkolta egyszer, népes társaságban, és a szavaival senki nem ellenkezett.

– De bármennyire is lelkiismeretes orvos, beláthatja, az én férjem rendkívül fontos ember, egy egész nép boldogulásáért dolgozik! Minden szava, minden gondolata sorsokat fordíthat. Engem ez nem hagy nyugodni. Ezért kérem, tegyen meg mindent a felépüléséért. Persze, amennyire lehet – váltott kedvesebbé az asszony hangja. Aztán felemelte a mutatóujját, és úgy hadarta a szavakat:

– A halál elől egyikünk sem menekülhet, de az én férjem nem hagyhat félig kész életművet maga után! Ezt igazán megértheti.

– Asszonyom, az ön férje valóban fontos, hatalmas ember, de, sajnos, múlandó. Ha mindaz, amit épített, aminek alapjait lerakta, érdemes a megőrzésre, és szüksége van rá a világnak, fenn is marad. Ne aggodjon!

– Szóval maga szerint csupán ennyi lenne egy élet? Még egy olyan értékes ember élete is, mint az én férjemé? – karcolta düh az asszony hangját. A doktor elbújt szégyenlős pirulása mögé, dadogott, mint amikor élete első vizsgáján szúrta keresztül a vizsgáztató professzor tekintete, dadogott, mint akit a múlt diák- emléke mellett a félelem egyre erősebben szorongat.

– Természetesen nem így gondoltam. Sajnálom, ha félreértette a szavaimat – mentegetőzött. Pedig legszívesebben felpattant volna, mit sem törődve azzal, hogyan löttyen ki a tea a csészéjéből, és a csöppnyi nő szemébe mondta volna, de olyan hangosan, hogy hallják a télre készülő nyírfák, de még a másik szobában puskájára támaszkodva szunyókáló ór is, hogy asszonyom, az ön férje jobb, ha egy sort sem ír le többet, és ránk hagyja ezt a világot, hadd kezdjünk vele mi magunk valamit! Ha akarjuk, kiforgatjuk a sarkából, ha akarjuk, nézzük, hogyan szuszog pihege, de kedvünk szerint rendezzük be. Már, ha ez a világ egyáltalán berendezhető. Sőt, tudja mit, asszonyom? Az lenne talán a legjobb, ha az ön kedves férje most szép csendben elaludna, a lelke pedig elillanna a világból. Ő nem szenvedne tovább, én hazabálghatnék, és örökre elfelejteném, hogy ebben a házban jártam.

A doktor már a kezelések elején rádöbbsent, hogy a betege az emberiségre hivatkozva gyűlöli az emberiséget. Félt az igazságaitól, mert úgy érezte, olyan ember igazságai azok, aki másét sem elfogadni, sem eltérni nem tudja. A harmadik agyvérzése után szinte magatehetetlen férfi lehetéből érezte, hogy dühvel, daccal, de nem alázattal küzd a halál ellen, még ezt a küzdelmet is harcként éli át, amit egy szuronyrohammal, ágyútűzzel akár meg is nyerhet.

Friss levegőre vágyott, a nyakán feszült a bőr, inge túl erősen szorongatta. Zavartan pislogott, tudta, most hatalmasat vétkezett, még ha csak gondolatban is. Egy betegéről ilyenek soha nem

juthatnak eszébe, hiszen mi más egy orvos szent hivatása, mint megmenteni az életet, meggyógyítani a rászorulót, vigaszt nyújtani akkor is, amikor már nincs vigasztalás. A doktor csak ilyen magasztos fogalmakban tudott gondolkodni, mert tanult emberként úgy érezte, munkája megköveteli, hogy a lelke szárnyaljon, a szava szépen csengjen. Az ítélkezés joga meg csak Istennek adott meg.

– Ne mentegetőzzék, doktor! – szólt a nő. Hangja mint a korporsó fölé boruló siratóasszonyoké. – És ne mutassa ki, mennyire gyenge és szülkátóköri ember! Nem kell félnie. A férjemnek soha nem mondom el, milyen ostobaságok bújtak ki a száján – fordult az asszony ismét a fény felé. Talán egy percig telepedett csönd a szobára, aztán a nő az ajtó felé nézett.

– Ha megbocsát, most elbúcsúzom – motyogta a doktor reszketeg hangon.

– Csak menjen. Az őr kiengedi, a házunk előtt várja a kocsit. Vigyen a süteményből a családjának, de csomagoltattam húst is – állt fel az asszony, ám lépteinek lendülete megtört. Biccentett, és úgy döntött, nem kíséri ki az orvost. Inkább az ablakhoz ballagott, és hagyta, hogy a gondolatai elkalandozzanak. Egészen messzire, a Léna folyóig. Gyönyörű táj, szerelmes szíveket bizsergető, ahol a habok csobbanásától is gyógyul a beteg ember. Mégsem értette, hogy a férje miért éppen ennek a folyónak a nevét vette kölcsön, amikor új nevet választott. Léna – Lenin. Hiszen a Vlagyimir Iljics Uljanov is oly szépen csengő, mondhatni szárnyaló. Na mindegy – igazította meg a haját, ezen majd elgondolkozhat a történelem –, csoszogott a konyha felé, apró fogai között mézes süteményt ropogtatva.

A Moszkva felé tartó, az orvost szállító automobilt tízpercenként szabadították ki a sárból.

– És még ezekre mondják, hogy utak? – dörmögte a doktor hazaérve, amikor becsapódott a háta mögött a bérház kapuja, és rothadó krumpli szaga cibált meg az orrában minden apró szőrszálat. Sárban fetreng ez az egész ország, télen meg fagy marja, hogy aztán nyáron kitikkadjon a forráságtól.

– Elátkozott vidék ez – mondta jó estét helyett.

A felesége egy szót sem szólt. Tudta, az ura soha nem vár választ dühös kifakadásaira. Sokkal inkább újságot lapozna, hogy a betűk hátán meneküljön ki moszkvai fogságából, és még egy szörnyű párizsi tűzvészről is az jusson eszébe, milyen boldogan szalad a szél a Szajna partján, amikor az éjszaka őrjöngését kipihenő mulatók előtt hosszú szipkából szívják cigarettájukat a táncoslányok.

– Az uram Párizs szerelmese, de Berlinért, Münchenért is rajong – magyarázta régen, amikor a moszkvai polgárok még népes társaságokban gyűltek össze esténként, dicsérették a házigaárdák ügyetlenül zongorázó lányait, és a konyhából fokhagyma szagát sodorta be a huzat. És persze a vodkázók csoportjában mindig akadt egy lánglelkű költő, aki megjövendölte a világvégét, mielőtt elaludt részegen a vécén.

– Ez egy ilyen ország – morgott a doktor, de nem említette a feleségének, hogy Leninnél járt, Krupszkájával beszélgetett, s kimondta azt is, amiről úgy hitte, csak gondolja. A gondolat dühítette, a tényt szégyellte. Sóhajtott, és az jutott eszébe, nincs a Földnek még egy ilyen országa, ami ennyire vastag közönnyel, buta egykedvűséggel tűrje el az ostobaság, a vadság hatalmát.

Befészkelte magát kedvenc foteljébe, unottan lapozgatta az újságot, és azon agyalt, vajon, ha egyszer egy hatalmas bárddal lenyesnék Oroszországról a nyomort, amely olyan súllyal rántja a mélybe, mint tengerjáró vasmacskája a csörömpölve tekeredő hajólánctól, mekkora esélyük lenne egy szebb, új világra.

– Addig belepusztulunk a forradalmi öntudatba – futott végig tekintete a hírek címein, és gúnyosan nyugtázta: a Szibéria felé zakatoló vonatokról, a nép kitelepített ellenségeiről természetesen egy szó sem esik.

– Nincs nagyobb szerencsétlenség, mint oroszoknak születni, az Isten csak minket nyomorít egyszerre háborúval, forradalommal, polgárháborúval. És, persze, a zsarnokságot is nekünk találták ki – motyogta, miközben tekintete egy rövid cikkekre tévedt.

Néhány sor volt csupán. Arról tudósított, hogy Bajorországban, egészen pontosan Münchenben, november 8-án kormányellenes

lázadók egy csoportja egy sörcsarnokban, a Bürgerbräukellerben foglyul ejtette Bajorország kormányfőjét, Gustav Ritter von Kahr-t és néhány miniszterét azért, hogy a hatalom átadására kényszerítsék. A puccsisták vezére elrendelte: fegyveres szabadcsapatok vegyék körül az épületet. Miután Kahr és kísérete bevonult a terembe, a puccs irányítója pisztollyal hadonászva rontott be a testőrségétől körülvéve, s kijelentette, hogy kitört a nemzeti forradalom. A hirtelen támadt zűrzavarban Kahrnak, valamint a bajor rendőrfőnöknek és a bajor kerületi katonai parancsnoknak sikerült észrevétlenül elhagynia az épületet és mozgósítania a rendőrséget, valamint a katonaságot. A puccs csupán néhány áldozatot követelt, a vezetőket foglyul ejtették, és rács mögé dugták.

– Te jó ég, mekkora dilettantizmus! A puccsisták vezére! Ugyan, ki lehet ez a szerencsétlen? – futtatta tekintetét a sorokon a doktor. – Nem tudja, hogy nekik Beethoent, Goethét, Schillert kínálta a sors, a forradalmárok nekünk jutottak? – szürcsölt a teájába, és előcsalogatta diákként átélt németországi emlékeit. Azt az éjszakát, amikor Münchenbe érkezve, egy belvárosi bérház padlásszobájában frissen vásárolt, de ki tudja hányszor átnyalazott könyvből próbálta bemagolni a város történelmét, a Münchent alapító Welf-dinasztiából származó Oroszlán Henrik szász és bajor hercegtől Barbarossa Frigyesen át IV. Lajos német-római császárig, aki az 1300-as években tette meg fővárossá Münchent. Igen, igen, ebből az időből való München zászlajának a két színe, a fekete és az arany – állt föl a fotelból, hogy a könyvespolcra leemelje a diákkora óta őrzött könyvet. De sehol nem találta. Így aztán emlékeinek morzsáiból építkezett tovább. Hogy a németek nagy egyesítése után, úgy fél évszázada, a császárság idején a város gazdaságilag és kulturálisan is rohamos fejlődésnek indult, maga is megtapasztalhatta. Mint ahogy azt is, milyen átszellemült arccal suhannak át a hosszú kabátjuk alatt festményeket rejtő festők a főtéren, mennyire hangos vitákban égetik magukat írók, költők a sörözők asztalainál.

– A puccsisták vezére – olvasta vigyorogva az orvos, amikor rátalált a névre – Adolf Hitler.

Felállt, becsukta az ablakot. Semmi kedvet nem érzett ahhoz, hogy egy utcán kiabáló részeg matróz hangját hallgassa arról, milyen magasztos forradalmi időket él át Moszkva, és hogyan csap le a munkásosztály vasökle a sötétben bujkáló ellenforradalmárookra.

– Hitler. Komikus figura lehet, ártalmatlan kis bohóc. Két hét múlva a nevére sem emlékszik senki. Hiszen a német törvénytisztelő ember, fegyelmezett, pedáns, okos. Nem kértek a Bajor Tanácsköztársaságból sem, el nem tűrnék az önkényuralmat, a buta, kegyetlen zsarnokot – irigykedett az orvos, és megpróbálta elképzelni, hogyan habzott a sör a korszokban abban a müncheni sörpincében, ahol Herr Hitler – s ekkor hangosan felnevetett – még egy forradalmat akart rászabadítani a világra.

– Forradalom, söröspincében! És még mondja valaki, hogy a németeknek nincs humora – fordult a felesége felé, de csak a szoba sötét gyomrát látta, amint lassan emésztette a konyhából érkező káposztaszagot...

Albrecht Dürer (1471–1528) – A gyermek Jézus, tanulmány

Nádasdy Ádám

Dzsesszkoncert

*Nem szoktam én már gondolkodni, Mackó,
csak nézek üresen a dzsesszkoncert alatt,
amíg a bőgő, vörös-barnás, kopott,
a tüskéjével a padlóba szúr,
a vén bőgős akörül pörgeti,
szinte masszírozza a húrokat.*

*Nincs énnekem már büntudatom, Mackó,
bár listákat még csinállok azért,
valahányszor a szaxis hátrahajlik,
egy újabb tétel jut róla eszembe
a gerincről, hogyan tud hajladozni,
szinte a sárga földig hátrahord.*

*Én megbánom, ha előjövök, Mackó,
maradtam volna az egérlyukamban,
oda is behallatszik a zene,
ott is remeg a fal, életerővel.
Magában, csukott szemmel, önfeledten,
mint rágcsáló, rágózik a dobos.*

Balla Zsófia, Báthori Csaba

Nárcisz

*Gyűrött a víz, amelyben tükröződöm –
őrzi arcom, de máris elsodorna.
Mások képét kerestem benne én,
s engem mutat a szín, vonal, a forma.*

*Lent is vagyok, tág türelem-mezőkön,
de fent is didergek a kék szelektől.
Önmagától a lélek visszahőköl,
ha mélység hívja s szólítja nevéen.*

*Boldogság, hogy a víz képem örökli:
elolvasott, s azonnal megnyugodtam.
Nem muszáj a tó aljára szökni,*

*ha szerelmemet fönt s lent nem találom.
Arcom kettős, nincs más, csak szomjúságom,
s a hazug víz csak csókolgat unottan.*

Rojik Tamás

Az idővonal megsértése

Márton egy nap keménykalapban, sötét öltönyben, fehér ingben, csokornyakkendővel és sötét pólóval a kezében jelent meg a város pályaudvarán. Az áthaladó tehervonat kis híján elsodorta, alig tudott félreugrani.

– Elvéhettem a peront – tűnődött, ahogy a szerelvény után nézett.

A resti kerthelyiségében ülő farmerdzsekis fiúk zavart arccal méregették, az öltözete annyira meglepte őket, hogy a cigarettájukba is elfelejtettek beleszívni. Márton a zsebéből egy apró szerkezetet vett elő, alaposan megnézte a képernyőjét, majd felvonta a bal szemöldökét.

– Milyen évet írunk? – kérdezte a srácoktól.

– Nem veszünk semmit – válaszolta az egyikük röhögve.

Márton otthagya őket, és a közeli újságosbódéhoz lépett. Halott róla, hogy valaha papíron jelentek meg a hírek, a múzeumban látott is ilyet bőven, mégis amikor kiemelt egy példányt és megérezte a frissen nyomott lap illatát, bizsergető érzés járta át.

– Fizetni is fog? – zökkentette ki egy hordótestű férfi a szűk bódé ablakából kihajolva.

– Elnézést kérek – felelte Márton, és kis híján elfelejtette, miért vette a kezébe a hírlapot.

Ellenőrizte a címoldalon, amit a zsebében lévő szerkezeten látott, a dátum megegyezett. Tehát bő száz évvel elvétette az újrást.

– Ferenc József halott, igaz? – fordult vissza a biztonság kedvéért az újságoshoz, aki válasz helyett a hatalmas tenyerébe temette az arcát. – Sejtettem – motyogta Márton.

Az utazó tehát hiába kereste a pályaudvar várótermében az összekötőjét, aki gond nélkül vezette volna végig a korszakon, amire befizetett. Nem várta senki, talán nem is tudták, hol re-

kedt. Egyedül az idővonal megsértésével hívhatta fel magára a figyelmet. Ezt javasolták az utazásszervező cégnél hiba esetére. Ne tegyen olyat, amivel gyökeresen megváltoztatja a világot, elég egy apróság, például nyugodtan fedje fel magát, adjon hiteles információkat a jövőről, az iroda emberei észre fogják venni, érte mennek, az idővonalat pedig a vállalat költségén a szakemberek helyre fogják állítani.

Márton ötletlenül állt a pénztár előtt. Otthon sem számított kreatív embernek. A vagyonát örökölte, a háztartási robotgyára szó szerint önmagát működtette, neki csak el kellett költenie a bevételét.

Megtapogatta a zsebeit, a benne lapuló bankjegyek már aligha érvényesek, legfeljebb gyűjtők vették volna meg. Minél hamarabb fel kellett hívnia magára az utazási iroda figyelmét.

Szórakozni érkezett, buja nőket, valódi alkoholt, igazi kávé, húsból készült ételeket ígértek neki, ehhez képest szegényebben állt ott, mint bármelyik őse valaha. Megkereshette volna az ükükükapját, de a családja akkor még Németországban élt, utazásra pedig hiába gondolt, egy kiflire sem volt pénze.

– Időutazó vagyok – szólított meg egy rendezett öltözékű, negyven körüli férfit.

– A múltból? – nevette ki az a sétapálcát méregetve.

– Nem, a jövőből. Ne tévesszen meg a ruhám.

– Nem tudtam, hogy tegeződünk – felelte sértetlen a másik. Mártonnak eszébe jutott, hogy a magázást még bizonyára nem törölték el. Az utazási irodánál olvasott ilyesmiről a prospektusban.

– A jövőben már ez az egyetlen forma lesz – mondta lelkesen, majd óvatosan körbenézett, de még mindig nem jött érte senki a saját korából. – Elárulok még valamit – suttopta a férfinak, aki egyre kényelmetlenebbül fészkelődött.

– Csak gyorsan, mert indul a vonatom – válaszolta, hogy szabadulhasson végre.

– Amerikát terrortámadás éri majd. Két eltérített repülőgép a manhattani ikertornyokba csapódik, amitől azok leomlanak – magyarázta ragyogó arccal.

– Ez évekkel ezelőtt volt. Vigyázzon az útból, még nincs jegyem – mondta idegesen a férfi, és félrelökte az utazót.

Márton egy közeli padra ült, és azon gondolkodott, mivel győzhetné meg az embereket. Nem ebből a korszakból készült fel otthon, a történelemórákon pedig soha nem figyelt.

Napokon át bolyongott, és a szembejövőknek azt bizonygatta, hogy a jövőből érkezett. Világháborúkról mesélt, a Szovjetunióról, űrszondákról, a Marsra épített állomásról, rovarévésről, de a legtöbben egyszerűen faképnél hagyták. A zsebében lévő időmérő szerkezetet mutogatta, de az emberek órának vagy mobiltelefonnak nézték. Senki nem hitt neki, bolondnak vélték, akit az utcára tettek az intézetből. Néhányan aprót vagy péksüteményt nyomtak a kezébe, és lassan megszokták maguk körül a furcsa beszédű férfit, aki egyre rosszabbul nézett ki a szakadt öltönyében, ápolatlan, hosszú a szakálla, csimbókokban áll a haja, a kalapja büzlik a galambürüléktől.

– Értem fognak jönni – motyogta egyre az egyik kirakat kőpadkáján, ahol végül berendezkedett. Itt talált rá az utazási iroda ügynöke, aki a jelentésében megírta, hogy az üzletembert kiiktatták, ahogyan a konkurens cég megrendelte, az eltérítés sikeresen zajlott, visszatérésére nincs reális esély. Már épp indult volna a saját korába, amikor meglátta, hogy Márton figyel. Az ügynök nem érezte emberségesnek úgy hazatérni, hogy a férfi végignézi az ugrását. Dobott neki egy kis aprót, amit a zsebében talált, és csak néhány utcával arrébb, egy kapualjból adta meg a jelet az indulásra.

Márton az elé vetett pénz után nyúlt. Az egyik érme elütött a többitől. Megvizsgálta közelebről, majd remegő kézzel kapott a szemétből szerzett, szakadt hátizsákjához, aminek az oldalából kivette a szerkezetet, amivel annak idején tájékozódni próbált. A gép már rég lemerült. A férfi kinyitotta a hátulját, kivette az apró akkumulátort, és a helyére illesztette az érmét. Ahogy bekapcsolta, a tájoló képernyőjén fény jelent meg.

Még éveken át mutatta a pontos időt.

Varga Melinda

A tizenkét kagyló

nyilas

*úgy szeret, akár a vadlovak,
szilajul, békétlenül, lobogó sörénnyel.
felhőisten anya szülte,
apja a merész Ixión király.
nászágy a kéklő ég volt,
tajtékozó tenger-végtelen.
félíg állat, félíg ember,
benne fut össze ösztön
és megfontolt bölcselet.
ágya üde fűillat,
buja növény a karja,
combja hegyes-dombos lanka,
ha végigcsiklandoz nyelved rajta,
hetvenfokos abszint szerelme vize.
két apró melle a vánkos,
ahol kialhatod magad.
másnap ne keresd,
megannyi teendő várja,
állati ösztön a hajnallal aludni tér.
csak este ébred ereje újra,
hív majd, ha jó szerető voltál.
gondolj Kheirónra,
a halhatatlan Kentaurra,
olyan ő is.*

*a művelt férfiakat kedveli,
kik tudnak egy s mást kezdeni a nővel.
öle nem ereszt el,
míg utolsó cseppig
ki nem csavart.
ha felül akarsz lenni,
fontold meg jól,
meddig bírod,
étvágya nem evilági,
ha erőd csekély,
de dárdád kemény és szívós,
bízd rá magad,
lovagol rajtad,
míg pirkadni kezd az ég.*

John Everett Millais (1829–1896) festménye

Becsy András versei

Zajlás

*Rian a téli város, egyre
több apróbb tömbre töri össze
tehetetlen jégtömegét az
örvénylő anakonda-folyam.*

*Kétségbeesett csikorgások,
mint a kréta a többismeret-
lenes egyenletnél a táblán,
ki-kihagyó kis ritmusokban,*

*csupán a másodpercmutató
lúktet, megbízható metronóm,
pulzál, akár az a vörös lob
a tenyeredben, hólyagos hely,*

*amit bosszúból még tűzforró
lábaid hagyott rád délelőtt.*

*

*Hiányjelek, hibák, nyomunk vész,
mint az albán pincéknek mélyén
a mezítelenül toporgó
bosnyák gyerekeknek szervei*

*a gyémántélű szikék között.
Szemed körül szétfolyt akvarell
szárad, sós ízű remegésed
nyeled egyre magadba vissza,*

*de a torkodon akad, lefojt,
festmény-embrió-t vet arcodra
tengered, ablakod üvegén
elnyújtózik az utcazaj, csak*

*az a vörös lob liüktet, pulzál,
forró lábasod hagyatéka.*

*

*Rian a folyóban a város,
hazaviszem magammal a fél
hatos dugót, a könyvespolcra
teszem a többihez, a zsákmány:
tej, tizenöt deka felvágott,
kicsomagolom táskájából
a gyereket, majd számot vetek,
egy, kettő, három. Vége. Mélység
és Nyugalom. S arra gondolok,
amíg tenyeremben liüktetsz, hogy
a szupermarket húsosának
megtömött akváriumában
élő halak agóniáját
bámultam, s kimosta mindenem.*

A cinkosok

a határ

*Húst meg utoljára tavasszal
ettünk, és holnap már karácsony,
de vállat von a téeszparaszt,
tízezer liba van a tele-
pen, bök a faluhatár felé,
de a téglaverők, a pestiek,
mint maga, nem kaphatnak, mondja
apámnak, és leszegi fejét.
És mindennap megszámlolják azt
a tízezret, mire felnevet
a paraszt, egy-két százalékot
ráhagyunk, elhullás meg róka,
értem, bólogat vissza apám,
s mögöttük tanár úr mosolyog.*

környezetismeret

*Tanítás után bent maradunk,
mi, az újak, kik csak most jöttek,
az osztályban az idegenek,
mondják is: osztályidegenek,
akiknek még pótolniuk kell,
hogy milyenek a gerincesek,
hüllők, kétéltűek, szárnyasok,
mint, teszem azt, mondja tanár úr,
a liba, mely madár, gerinces,
fészekhagyó, tojásrakó, és
ha fejét szárnya alá hajtjuk,
akkor nem lármázik, elalszik.
Bebiflázni, szóról szóra mond
fel apádnak, mert máskülönben...*

pecsenye

*Otthon apám bölint, láttamoz,
aláír, holnap már karácsony,
mosolyog, motyogja: tanár úr,
aztán fekete éj, némaság.
Reggelre tejüveggé lesz az
ablak, a szomszéd téeszparaszt
felesége nagy hasábfákat
adogat át a drótkerítés
alatt anyámnak, apám alszik,
ő is róka, ő is százalék,
fekete éj az álma, fejét
szárnya alá hajtja, és míg süll
a pecsenye, motyogja, talán
most ez az utolsó tolvaj tél.*

*Matthias Grünewald (1470–1528) – Mária örömteli
hírt kap, tanulmány*

Sárfi N. Adrienn

Optimális stratégia

„Rohad ez a szaros világ” – olvasta a sok kusza krikszkraksz között feltűnő feliratot a buszmegálló kabinszerű esőbeállójának műanyag falán.

Merev nyakkal, önkéntelenül bólintott. Megrebbent a szempillája.

Esett az eső, döglött földigiliszta-szag terjengett a pállott levegőben. A sok más mondatfoszlány, firka között csak ez ragadta meg a figyelmét, mert kivételesen harmonikus gyöngybetűkkel írta az ismeretlen valaki, fekete filctollal. A kerek, egyenletesen hullámozó betűkből kiegyensúlyozottság és derű áradt, csak valahogy a tartalom volt ehhez képest furcsa, valahogy nem igazán passzolt a külső harmóniához. A gyöngybetűk amolyan gögös felsőbbrendűséggel írták felül a megannyi remegősen idegbeteg, sunyi-görbe, trágár, elvetemülten torz és értelmetlen krikszkrakszot, amelyek az esőbeálló műanyag faláról otrombán lihegtek az arra járókra, és a rohadó világ képviselőjében rontották az amúgy is savanykás őszi levegőt.

Ő amolyan jelnek tekintette a mondatot: az eddigi tovább nem lépésére adott egyértelmű válasznak. A válasz pedig ez volt:

El kell indulni.

Megborzongott a felismeréstől. Ma ugyan még nem, de holnap mindenképp. Sok mindent nem kell magával vinnie. Tudta, hogyan kell megrakni egy hátizsákot ahhoz, hogy minden benne legyen, amire egy embernek feltétlenül szüksége van. Mert a se-regben megtanították rá.

Katonásan pontokba szedte a legfőbb okokat, amelyek miatt végül is a távozás lett élete következő lépése:

1. *Apám halott, anyámat nem ismerem.*

2. *A csajom...*

3. *Kilépni a...* – a megfelelő szót keresgélve próbálta megfogalmazni magának, miből is kell kilépnie, de bármennyire erő-

ködött, az idevágó kifejezés nem bírt ködös gondolatai közül ki-kászálódni.

4. *Kaland* – nézett maga elé rezzetlenül.

Más nincs.

Holnap indulás.

A temetőbe nincs értelme kimenni. Úgyis csak ugyanaz történe, ami máskor is szokott: ácsorogna az apja sírjánál, üres fejjel. Nézné az óráját, vajon mennyi idő kellhet a faternak ahhoz, hogy észrevegye: a fia itt van, a sírköve előtt. Erőltetné, hogy gondoljon valamire, ami vele kapcsolatos, egy kellemes emlék, vagy ilyesmi, de képtelen volna koncentrálni.

Látott már nem egyszer olyat a temetőben, hogy valakinek könny rezgett a kivörösödött szemében, amint állt egy sír előtt. Vagy zokogott. Többször rákészült már, hogy egy-egy ilyen látvány alkalmával elképzelje az illetőben feltoluló érzelmeket, ezáltal önmagában is valami hasonlókat gerjesztve az apja iránt, de a rákészülés erőlködéséig gémberedett benne, és ürességbe fulladt. Olyan is volt, hogy próbaképpen idegen sírkő elé állt, meredt az ismeretlen nevekre, kaparászott az esetleges, körülírható érzelmei után, hogy hátha éppen az idegenségük miatt üt be valami. De semmi.

Egyébként megszokta már ezt az általános űrt, amire nem lehetne mondani, hogy kellemetlen, hiszen nincs benne félelem és kapkodás, mozdulatlan és biztonságos, közönyösen nyugodt és kimért. Nem biztos benne, de úgy hiszi, valószínűleg ezt is a selegben tanulhatta.

Nem emlékezett már semmire a múltból, vagy legalábbis sosem bírt koncentrálni a régen történetekre. Nem tudta, nem is akarta felidézni, hogy annak idején egyedül járt haza az iskolából. És az a történet is alig rémlett már neki, ami egyszer annyira megragadta.

Egyik nap rendőrautót pillantott meg a járda közepén. A kék-fehér jármű tetején csendben forgott a kék villogó. Az egyenruhások egy omladozó vakolatú házból két férfit és egy nőt vezettek kifelé. Megállt, figyelte a jelenetet.

A rendőrök arccal a falnak állították a férfiakat, és megmotoszták őket. A férfiak tenyere alól porló anyag pergett az aszfaltra. A harmadik egy kövérnek látszó asszony volt, aki a rendőrnő noszogatására vetkőzni kezdett. Lekerült róla több réteg kabát és pulóver, vastag sínadrág és két farmer. Nemsokára ott állt egy ráncos, rettenetesen sovány nő egy szál pólóban és szutykos, szakadt nadrágban. A rendőrnő, mintha csak udvariasan maga elé akarná engedni a sorban, a fal felé intett, mire az idős asszony önként állt arccal a falnak, széttárt karokkal, lábakkal. Ahogy a póló kissé felcsúszott a vállán, jobb karja helyén csupán egy csonk látszott. A rendőrnő szakszerű mozdulatokkal tapogatta végig a végzettestet. A csonka karnál a szokásnak és a szabálynak megfelelően továbbcsúszott rutinos, tapintó keze a nem létező felkaron át a nem létező alkarig és kézfejig, majd vissza, a csonkon átszaladva a vállra, végig a test két oldalán a lábszárig. Most a hát következett, aztán a hónalj alatt előrenyúlt, ellenőrizte a mellék közötti részt és a hasat, majd még egyszer végigszaladt a létező bal és nem létező jobb karon át le a lábszárig. Nem talált semmit. A három alak az utasításra előrefordult, az egyik egyenruhás határozott hangon kérdéseket intézett hozzájuk, a rendőrnő átvizsgálta az asszonyról lekerült ruhadarabokat.

A járdáról nézte a falhoz állítottakat.

„Ne ácsorogj, menj tovább, öcsi!” – szólt rá az egyik rendőr.

A csendes, visszahúzódozó természetű fiú megremegett, sietősen elindult, de nem bírta megállni, visszafordult. Átfutott az utca másik oldalára, de még így is, amíg csak lehetett, hátrafordulva nézte a jelenetet. Már fáj a nyaka, többször meg is botlott, mégis csak telhetetlenül bámulta őket, mialatt agya szokatlan sietséggel kereste a helyzethez ragadt hangulatot. Olyan, gondolta, mint ami az iskolában szokott lenni, amikor a nagyobbak belekötnék a kisebbekbe. De azért mégsem pont olyan. De akkor milyen?

„Rendőrré leszek!” – dobantott keményen az apja elé.

„Katona, katona, te gyerek!” – bömbölt a tenyeres-talpas ember, iskolatáskástól ragadta derékon végzettestet, harsányan nevetve elemelte a földtől és megrázogatta.

A fiú egy ideig göcögve nevetett vele, aztán elnémult, szájában édes-keserű nyál gyűlt, a látott jelenet kapcsán különös bizsergéhullámok rázódtak össze benne: a kifejezhetetlen irtózat és kéjes vonzalom kiszámíthatatlanul csapongó hullámai, miközben visszhangzott apró csontjaiban az apja öblös hangja: „Katona, katona.”

„Rohad ez a szaros világ.” Állt a gyöngybetűs felirat előtt enyhe terpeszben, összefont karokkal. Hát, nem véletlen, hogy rohad. Nyilván attól rohad, amiből olyan sok van benne: az egymásra hányt, zagyva érzelm-szemétdomboktól.

Tetszett neki, hogy ilyesmi eszébe jutott.

...*A csajom.* A második ok.

„Ha valami nem tetszik, elmész!” – vetette oda tompán, de hátrázottan a megszeppent lánynak, viszont arra már nem emlékezett, hogy ezt mire is válaszolta neki.

A lány el is ment. Gyorsan összetört benne az a finom ecsetvonásokkal pingált kép, amit a nála jóval idősebb, komoly pillantású, fess, izmos veteránról festett magában, aki még kiküldetésben is volt évekig, valahol – hol is? – messze, sivatagos vidéken, de nem beszél róla, mert arról nem szabad beszélnie, és egyébként is rejtélyesen hallgat mindenről. Mert komoly ember, vélte a lány, megfontolt és tapasztalt, nem fecseg összevissza valótlanságokat, ahogy a korosztályából való tejfölösszájúak. Igazi hős.

„Szeretlek” – suttogta a lány álmai férfijának a fülébe, és finoman megcsiklandozta ajkával a fülcimpáját.

Ő erre sokáig hallgatott, feszülten nézett maga elé, állkapcsát jobbra-balra mozgatta, a lány várakozásteljesen figyelte ezt a mozgást, súlyos légkalapács-ütésekkel teltek a másodpercek. Akkor a férfi keze hirtelen rátapadt a lány puha combjára, szája parázs indulattal mart a természetes rózsaszín, telt ajakba. A lány élvezte a váratlan támadást, tökéletes válasznak találta kívánatos lovagjától. A férfit köztben harci táncot lejtett egymással a két, számára értelmezhetetlen bizsergéhullám: az irtózat a lány érzelmes megnyilvánulásaitól, és a kéjes vonzalom a fiatal test

iránt. Ölelkezésük csúcspontján összeolvadt benne a két harcoló fél, amely a lány „szeretlek” vallomásaért cserébe, a cirógató „én is szeretlek” válasz helyett, vagy egy érzéki csók és meleg ölelés helyett, megadta neki az éppen szükséges kielégülést.

Aztán a lány sértetten elment, ő pedig egyedül maradt. Meg sem fordult a fejében, hogy akár bocsánatot is kérhetne, és akkor a lány visszatérne.

Kilépni a... – a harmadik ok, amiért el kell indulni.

Alsó ajkát a felsőre húzva rágódott. Próbálta összeszedni a gondolatait. A szavak nehezen tapadtak meg imbolygó gondolatai felületén.

Aki volt, az már nincs, kiesett a valóság piksziséből, gondolta. Megvakarta a tarkóját. Aki nincs, az a föld alatt van. Vagyis, egy idő után, a föld alatt sem. Mert a növények felszívják az utolsó csepp zsírt is. Eltűnik. A nyomok örökre elvesznek. Aki viszont van, aki él, az... Az imént még megszilárdulni látszó gondolatai itt ködössé váltak, a rájuk tapadni készülő szavak elgőzölögtek. Tehát, aki... Gyötrődve húzta össze a szemöldökét, alsó állkapcsát tanácstalanul jobbra-balra mozgatta. Aki él, az két dolgot tehet, itt nagy levegőt vett, hogy kétséget kizáró magyarázatot adjon magának elindulásának harmadik okára, de hirtelen minden eltűnni látszott a fejből.

Elindult gyalog az esőben a buszmegállótól hazafelé. Léptei a szokásos magabiztossággal csapkodták a lucskos aszfaltot. A harmadik pontot még tisztázni kell, gondolta. Kilépni... Mert aki él, az vagy marad, vagy kilép. Most megint elsötétült benne minden, úgy tűnt, ismét elvesztette a saját gondolata fonalát.

Trappolt a lucsokban, csendes szidalmat sziszegett az esőre. Kézfejjével letörölte az arcát csiklandozó cseppeket, és a már amúgy is nedves hajára kente.

Némi hezitálás után betért a lakása közelében lévő papírboltba. Vett egy fekete alkoholos filctollat és néhány papírlapot. Míg felért a lakása ajtajához, a negyedikre, fel-felcsapott benne a megfogalmazhatatlan csendes irtózat és kéjes vonzalom vala-

mi ismeretlen iránt. Szorongatta a tollat, a lapokat, a sötétség ködös fátyla ismét ráborult az elméjére, de néhány másodperc múlva, miközben a kulcsot a zárba csúsztatta, előntötte a forróság. Feltartóztathatatlanul rohanta le a szabadság könnyelmű és beképzelt parazitája: a kalandvagy. Izmai megfeszültek, ellustult ereiben megmoccant a besűrűsödött vér. Rezzenetlen arcára fakó mosoly vetült, de fegyelmezettsége erősebb volt, így gyorsan lehiggadt, visszaváltott a merev arckifejezésre.

Majd olyan óvatosan kaparintom meg a *kalandot*, hogy az észre se vegye, gondolta. Lassan kell közelíteni felé, láthatatlanul, úgy, ahogy a katonai különleges alakulat veszi be titkos hadműveletben az ellenséges objektumot, szakszerűen megszerezve belőle azt, ami kell neki, majd a tökéletes szervezés révén a lehető leggyorsabban elhagyja a helyszínt. Összedörzsölte a tenyerét. Így. Hogy ne legyen belőle felesleges sérülés, hogy a lehető leginkább elkerülje a járulékos veszteséget. De ez már a negyedik ok, nem szabad úgy előrerohanni, hűtötte le fellángolását. Ott van még a harmadik, amit tisztázni kell, hogy minden világos legyen, hogy fel lehessen építeni az optimális stratégiát a cél eléréséhez.

„Rohad ez a szaros világ” – írta csámpás, lusta betűkkel már a lakásban, a frissen vásárolt filctollat csak gyengén rányomva a lapra. Leírta még egyszer és még egyszer, egyre határozottabban, egyre kerekebben. Aztán leírta tizenötször, hogy „*kilépni*”.

Sokáig ült mozdulatlanul, kihúzott háttal. Most megvan, gondolta, és jókora, cirkalmas gyöngybetűkkel felírta a lapra:

„*Kilépni a sorsból*”

„*Kilépni a sorsból*” – helyesbített.

Harmadik ok beépítve, terv előkészítve, biccentett katonásan, de abban a pillanatban akaratán kívül, egy hirtelen keletkezett dagályhullám erejével árasztotta el a felszabadult örömezés, a minden addigi automatikus, fojtott vonzalmat és kéjt elsöprő boldogság. Képtelen volt uralni önmagát, zavartan kaparászott az asztalon, próbálta összeszedni szétcsúszó önuralmát. Mindig hideg fejében idegen, szokatlanul kifinomult, puha érzelmek szállongtak. Kétségbeesetten kapkodott magában a megszo-

kott üresség után, de mintha nyoma veszett volna. Az egykori megnyugtató, érzelmektől és színektől mentes, biztonságos úr helyett megszállta valami bugyborékolóan eleven, tarka, boldogságos melegség.

„Undorító!” – kiáltott.

Összegyúrte a lapot, micsoda szemétség, valami aljas, hátsó szándéktól büzlő cselszövés az egész! Játszanak az emberrel a nagyhatalmak, a politikusok, a marketingesek, az orruknál fogva vezetik a fogyasztókat a megacégek, na és ezek a sehonnai, két-színű falfeliratok! „Férgék!”

Gyorsan eldöntötte, hogy nem megy sehová. Félreértés az egész. A lapokat, a filctollat kidobta a kukába, nem is értette most, mi a fenét akart ezekkel. Meg a többi. Ez a nagy mehetnek! Ez most mi volt? Egyre szürkült a benne váratlanul keletkezett színesség, lassan, de kezdtek múlni és hűlni burjánzó, meleg érzései, mint valami rövid lefolyású betegség tünetei.

Sötétség telepedett az elméjére. Beleernyed a megszokott, hideg ürbe. Most jó, gondolta. Rettentően kell vigyázni. Az ellen-ség mindenhol ott lapul.

*Rogier van der Weyden (1399–1464) – Mária,
tanulmány*

Lackfi János

A zombi zsoltára

*Uram, szabadulásom Istene,
éltfogytom Istene,
felfüggesztettem Istene,
házi őrizetem Istene!
Éjszaka mindenki néger,
éjszaka mindenki zsidó,
éjszakától feketült bőrrel,
szénné égett lélekkel
kiáltottam hozzád,
éjszaka minden blues és ballada.
Éjszaka jobban fáj a fáj,
éjszaka nagyobb tölcsernek tűnik
az Isten fülkagylója, belefér a világ
örvénylő panasza,
éjszaka messzebbre elhallatszik
nyüsztésünk, nincs az a sok
serteperte, Istennek se kell
hallókészülék.
Torkig voltam a bajjal,
fülelmen folytak ki a gondok,
kiverte bőrömet a fájdalom,
vörös csipkehímzése lettem a kinnak,
hát nem egy matyó, Uram!
Alászálltam a zombik közé,
röhejes halloweeni maskara lettem,
gyerekek jöttek hozzám töklámpással,
adjak nekik csokit, cukrot, aprót,
rájuk rivalltam, nem látják,
hogy én igazi vagyok,
azt mondták, nem látják,
és ahhoz képest*

*elég béna a jelmezem.
Döggútba csörlővel
bocsátottak alá,
földet rá, egy réteg hamu,
egy réteg salak,
egy réteg agyag,
egy réteg őseim csontjából, húsából,
egybeszakadnak a nemzedékek
a rettentő humuszban,
az őrjítően tiszta bomlásban,
tiltakozhatom, hogy még élek, Uram,
nem vagyok való a régészek tortájába
csokinak, trágyának, tőzegnek.
Hevertem, élő a halottak közt,
fűtöttem őket, hűtöttek,
odafagyott rájuk piros ajkam,
odasült rám kékes ajkuk,
kiszabadult belőlem az élet,
belém szabadult a halál,
elmerültem, vízbe dobott kőbalta,
felpörögtem, égbe dobott kőbalta.
Kihullottam emlékezeted perselyéből,
lesüllyedtem emlékezeted iszapjába,
kezed nem emlékezett érintésemre,
arcfelismerőd nem támogatta
fantomképemet.*

*A legalsó gödör alá kerültem két emelettel,
a mélygarázs alatti mélygarázsba,
ahol torpedóval sem lehetne
szétrobbantani a sötétet,
ahonnan hordhatnák traktorok
éjjel és nappal, bányászhatnák
éjjel és nappal, egyre mélyebb
lenne csak a fekete,
feneketlen kútba zuhanás*

végtelenítve.
*Haragod előzönlött,
mint a tömbházakat, szállodákat,
autókat, tetemeket hömpölygető cunami,
fortyogó undormánnyá váltam,
habos semmiséggé, mely tőled
sokezer kőhajításnyi fényévre távolodik.
Rázáródtam magamra, mint kalicka,
mint börtöncella vagy vakablak,
mint ördöglakat, mint beragadt befőtt,
kinyithatatlaná váltam színed előtt.
Szemeim szottyadt szilvák,
melyekben többé nem izeg-mozog
a látvány férgé.*

*Kezemet kiterjesztve kiáltottam
hozzád álltó nap, Uram, hallgass meg.
Hiszen a zombik nem hirdetik nevedet,
a kísértetek nem magasztalnak,
a hullajelöltek nem táncolnak neked,
a múmiák nem szerződnek veled,
halottnak a csók a te szentséged,
aki megnyuvadt, nem tart sátoros ünnepet.
Nem jársz jól, Uram, nem járok jól én sem,
valld be, eltrafált reggeli imám dobócsillaga,
jobb nekem s jobb neked,
ha nem rejtet el arcod,
ha viszaragyoghatom fényed,
ha lufikba fújom lelkem,
s felerisztgetem magas színed elé.
Ifjúkoromtól tántorgok és küszködöm,
megjártam minden nyomorúságot,
meglátom arcom a tükörben,
és leköpöm, folyvást előttem van
bensőm fertelmes szemétdombja.
Tankoddal átmentél csontjaimon,*

*olajsütőben préselt lelkem zsírnját,
rettegtem tőled, halálra váltam,
a víz szintje tetőzött egyre körülöttem,
nem maradt talpamatnyi száraz,
hová meneküljek,
napjaim bekerítettek, mint kiéhezett véredek,
szottyadt lábikráim csodás desszert nekik.
Elhagyott szeretőm, elpártolt minden társam,
itt ülök a sötétben,
itt ül bennem a sötét,
lógázza bennem a lábát,
lógázom benne a lábam,
és faljuk egymást, mint a kannibálok.*

Albrecht Dürer (1471–1528) – Madonna gyermekeivel, tanulmány

Dávid Adél

Homeless a Keletinél

*Fejét balra billentve figyeli a nyüzsgést,
szereti, amikor zsizseg a tömeg,
ha nyár van, ilyenkor
még az árnyak is életre kelnek,
de a mínuszokban csak az apró
visszhangzik a műanyag pohár alján,
az is olyan sután, mintha félne az érme a hidegtől.
Álmában élhetőbb jelent képzeli magának,
szárnyakat növeszt, átszeli az eget,
reggelre megszökik innen a lelke,
az aluljáró lépcsőin kicsit tétovázik,
majd lila füstté lesz.*

Lenyomatok

*Múltunkat szirmokba kötjük,
egy csokornyí illat elfér a fiókban,
le kell zárnunk itt, még ha folytatódna is.
A jövőbe majd a szél viszi át az illatot,
egy év múlva, ha újra hullatja szirmait a cseresznyefa,
leülünk a térre, felnyitunk egy
üveget, s talán újra érezzük testünkön
az ágak nyomait.*

Vadászat

*Mondd meg Pirinek, hogy neki más név dukál,
a Piroskát mindig megeszi a farkas, kivéve, mikor nem.
Visszaszámolok tíztől, és egy más világban leszünk.
Tíz, kilenc, nyolc, oszoljon a köd.
Felriadunk, és hirtelen péntek lesz és ősz.
Kell valaki, akire ráhullnak a falevelek,
s varázslóvá válva visszahozza a farkast,
a vadász nagyon untat.
Hét, hat, öt, forralok egy kis bort,
mert Piroska nem lehetek.
Nélkülem halad a történet tovább,
pedig már látszik, hogy minden hiába.
Négy, három, kettő, mindannyian
a gyors péntekjeim vagytok.
Amíg a bor marad, a történet halad tovább.
Egy. Mégiscsak a farkas az igazi.*

Eső előtt

*Mint birkák a pásztort, úgy
hálózzák be a felhők a napot.
Se gyapjuk, se húsuk, se tejük,
szivárvány jelzi a győzelmük.
Fénymentes, sötét térrészek
rajzolják a járást. A város fürdik.*

Péter János

Bizonyítvány

Zsolti azzal jött haza, hogy Bartha Zolika a harmadikról – aki, ha lehet, még hülyébb, mint a húsgyári párttitkár apja – alighanem megbukott matekból, és korrepetálást fog kérni. Megkérdeztem, hogy mire alapozza.

– Pár napja elkezdett köszönni, hehe. Nemsokára jön, és korrepetálást kér. Én meg majd elküldöm a fenébe, hehe.

– Manó meg majdnem kitűnő lett – mondtam, és közben a kislányunk is odaért, szorongatta a bizonyítványt, *csak a testnevelés hármas, a rajz meg négyes*, mutatta büszkén az apjának.

– Tetű Vargáné – nyugtázta Zsolti. – Ja, és persze ugyancsak tetű Balogh. De se a bukfenc, se a gyurma nem érdekkel, apád lánya vagy – mondta, és kötelességtudóan megnézte a bizonyítványt, le tudva ezzel egy évre a lánya tanulmányai iránti érdeklődését.

– Szóval akkor ... – próbálkozott Emma.

– Akkor mi? – értetlenkedett Zsolti.

– Megígérted neki – álltam Manó mellé.

– Arossebet ígértem?! – gyanakodott Zsolti, akkor ilyen, amikor nem emlékszik rá, hogy mekkora paraszt volt részegen, és próbálja kiszűrni, hogy vajon ráteszek-e egy lapáttal a történtekre. A titka az, hogy mindig csak egy kicsit szabad. Annyit, hogy még hihetőnek tűnjön, és ne érje meg kontráznia.

– Apa, tényleg megígérted... – szomorodott el Emma. Általában leállítom, ha önzően követelőzik, de amiatt a macska miatt gürizett majd' egy éven át. Úgyhogy rásegítettem:

– Azt mondtad, hogy kaphat egy kiscicát, ha ötös lesz a bizonyítványa, mínusz bukfenc és gyurma.

– Szerintem azt mondtam, Edina, hogy gondolkodom rajta.

Akkor hív Edinának, ha erősnek akar mutatkozni, vagy ha részeg, és leplezni akarja. Egyébként Anya vagy Nyuszi vagyok. Most munkából jön, szóval a pia kilőve. Vagyis nem meri rög-

tön lesöpörni a témát – azaz a macskát – az asztalról, de próbálkozik.

Jobbnak láttam Manót beküldeni a szobájába, elég már az is, hogy Zsolti letetűzte két tanárát a füle hallatára.

– Manó, szépen tanultál, ennek valamilyen jutalma tuti lesz, ezt még meg kell beszélünk apával. Semmi sem sürget, pár nap alatt átgondoljuk. Lehet, hogy kismacská lesz, vagy...

– Vagy a kisfaszom, persze, majd teleszarja a lakást – lendült támadásba Zsolti. – Itt olyan állatot nem tartunk, amelyik ide-szarik-hugyozik, lever meg összekarmol mindent, ideokádik, nem azért költöztünk be Körösligetre, hogy tanyán éljünk a negyediken.

Manó eddigre elment, Istennek hála, én pedig megpróbáltam Zsoltit puhítani.

Két üveg behűtött Szalon sört vettem elő, egy kolléganőm lepett meg velem, Pécsen járt, emlékezett rá, hogy szeretem. Végre nem Kőbányai. Zsolti nekivetkőzött, izzadt volt a nyomorult, öltönyben, nyakkendőben kell legyen egész nap, a lakás meg zárószinti, tűzi a nap rendesen. A sörtől lenyugodtunk mind a ketten, rágyújtottunk, kezdődik a hétvége, Emmát majd elengedjük játszani valamikor Szilviékhez, akkor tudunk egy jót dugni, cserébe mi is el szoktuk vállalni az ő gyerekeiket. Vasárnap egy kis séta, talán cukrászda is, kihozzuk a maximumot a nyári hétvégéből. Aztán pár nap, és Manó táborba megy, jó lesz végre egy kis idő kettesben, és akkor hátha beadja a derekát.

Akkor kell a témát felhozni, amikor a sör körülbelül aranymet-szésig fogyott. Vagyis a fél liter úgy aránylik a megivotthoz, mint a megivott ahhoz, ami még az üvegben van. Múlt és jövő harmóniája, tapasztalat és perspektíva együttállása, mint az életkorunk, ő negyvenhárom, én meg negyvenegy vagyok. A cigijéből is volt még, a lehető legjobbkor tértem vissza a macskára.

– Azt mondtad, Petinek a Bátor Egérből van fölösleges kismacskája.

– Aha. Ha azóta nem állt rá az IFÁ-val. Rémm szívósak ezek a dögök, lapáttal alig bírja őket agyonverni. Persze, ha még meg

is vannak, nem biztos, hogy kell ide macska. Lova is van, azt is hozzuk föl a negyedikre?

– Többet tudsz a Parasztpetiről, mint a lányodról. Mikor játszottál vele utoljára?

Zsolti nem szólt, egy mélyet szívott a cigiből, ivott egy nagy korty sört. Ezért időzítettem így.

– Mit eszik egy ilyen dög?

– Parizert, tejet, marhaszívet, vesét, szöcskét.

– Tényleg, gyerekkoromban fogtunk a nagyanyámnál a kismacskájának. Meg lepkét. De jó is lesz! A hús majd hol a tányérjában bűdösödik, hol ott, ahova kiokádja. Itt nem fog lakni ilyen állat, jobb, ha nem áltatod Emmát.

– Nem lehetne fontosabb a másik öröme? Legalább, ha a lányodról van szó. Megcsinálni persze jó volt.

Zsolti hajthatatlan volt. Hát, ennyit az aranymetszésről, gondoltam, annyit sikerült csak kicsikarni, hogy a jutalmat akkor fogja megkapni, amikor hazajön a táborból. Szerencsére a készülődés a balatoni táborra, meg hogy egy csomó barátnője is ott lesz, lefoglalta annyira, hogy beérte a reménnyel. Azért biztos, ami biztos, az első napon feladott képeslapra kiscicát rajzolt, és ünnepélyesen megígérte, hogy jó gazdája lesz.

– Persze, aztán jön majd, hogy mégis tanulnia kell, hozzál te homokot, apa, ha nem akarod, hogy a szőnyegre szarjon, ennyit megtehetsz a lányodért, meg ilyenek. Maximum aranyhalat. Vegyünk neki aranyhalat, ha ráun, a gömbakváriumban tarthatsz virágot, csipeszt, bánom én, a halakat meg lehúzzuk a budin.

A tábor tíz napja alatt elvitt Körösliget mindkét kisállat-kereskedésébe, néztünk hörcsögöt, papagájt, aranyhalat, összevesztünk, kibékültünk, szeretkeztünk, megint összevesztünk. Magyaráztam neki, hogy rohadtul nem a macskáról van szó, hanem arról, hogy egy életre elveszi a kedvét így a tanulástól. Meg attól, hogy az apjának higgyen. Zsolti meg azt ismételtette, hogy egyrészt nem ígért semmit, másrészt elég szar lesz a lányunk élete, ha minden férfinak mindent elhisz elsőre. A végére feladtam, azt

mondtam, intézze, ahogy akarja, Manó két nap múlva érkezik, legyen ajándék, és viselje a következményeit.

Békülni elhívott a vállalati buliba, Péter-Pálkor mindig nagy mulatságot rendeztek. Nemet mondtam, nem szerettem vele társaságba menni, ha feszültség volt köztünk, meg válságterveken agyaltam, hogy mivel lepjem meg Emmát, ha Zsolti valami baromságot talál ki. És legfőképp: hogyan fogom a lányom és a férjem egymásra hangolni. Este az ágyban fekvé még elszívtam egy Fecskét, aztán feladtam, hátha segít, ha alszom rá egyet. Nyáron nem mentem ki az erkélyre cigizni, úgyis nyitva volt ajtó-ablak, kivinné a macskaszagot is. Álmomban vonaton utaztam, rázott kegyetlenül, ölemben a macska, bizonygattam az utasoknak, hogy nem bűdös, szagolják csak meg, de ők morogtak, hogy rohadt bűdös van, csakugyan, a vasúti budiszag bejött, ezek szerint Salgótarjánba megyünk Miskolcra, a tatához, akkor van ilyen dohányos budiszag, de hát a tata meghalt harminc éve, a kalauz meg ráz, ráz kegyetlenül, erre felébredek, Zsolti az, már hajnalodik.

– Edina... – kezdi, szóval jól sikerült a vállalati mulatság, részeg, mint a dög. – Edina, magyarázatot követelekböfff... – Rumot ihatott, nem is keveset, és a szokásos marhapörköltet is éreztem.

– Mit tettem álmomban, amíg te békésen talajrészegre ittad magad, apukám? – érdeklődtem.

Zsolti nehezményezte, hogy megemeltem a vécésze magasságát, és még csak nem is szóltam neki, alig tudott kapaszkodni, valamit talán le is vert vagy szakított, de hát megszédült, olyan magasra került a budi. Rosszat sejtettem. A fürdőszobában minden beigazolódott, egy kicsit még több is. Zsolti beleszart a centrifugába, a fürdőköpenyembe törölte a seggét, az közben leszakadt a tartóról, ekkor eshetett el Zsolti, és verhetette le Emma élete első saját kölnijét, Párizsból hozta neki ajándékba Kata, a húgom. Keveredett az elegáns eau de Cologne illata a rumospörköltös bélsáréval meg a cigarettáéval, amit a budin – illetve a centrifugán – is szívhatott, pedig megállapodtunk, hogy nem

dohányzunk sem a konyhában, sem a fürdőben, Manó miatt. Amíg én a szemlét végeztem, Zsolti békésen horkolt, talán egy szebb világról álmodott, ahol a végécésészék fix magasságúak.

Egy cetlire kiírtam neki, hogy átmentem Szegedre a húgomékhoz a reggeli vonattal, este kábé egyszerre érünk be Manóval az állomásra, ha jót akar, várjon minket, legyen tiszta a lakás, és nemcsak ajándékkal jön Manónak, hanem a kedvenc kölnijével is. Katával jól kipanaszkodtuk magunkat egymásnak, estére már tudtam röhögni Zsoltin, kíváncsi lettem volna az arcára, amikor összeáll neki a kép.

Manó vonata meg az enyém csaknem egyszerre ért be, Zsolti várt is a peronon, meggyötörtnek látszott, de a kávéillat dominált, bár még a rumot is ki lehetett venni. A puszból itélve gyogsört ihatott. Emma tele volt élménnyel, be nem állt a szája, de félúton hazafelé már kérdezte, hogy akkor mire jutottunk. Mondtam, hogy igazi meglepetés lesz, én már tegnap este láttam részleteket, és ha csak a fele maradt meg mára, nagyon fog csodálkozni.

Emmával alig lehetett bírni, és engem is evett a fene, hogy mit talált ki. Büntudata volt, az nem is kétség, gyerekkoromban nézett így Fifi kutyánk, amikor bepuszilta a spájból a kolbászt.

Felcaplattunk a negyedekre, Zsolti annyit mondott, hogy óvatosan és gyorsan surranjunk be az ajtón. Benn olyasmi kép fogadott, mint Jerikó polgármesterét, amikor Józsué és csapata szét-tükkölték a várost. A hajnali állapotok semmit sem enyhültek, sőt némi vizelet látszott a parkettán is. A papucsom bojtján valami bogár vagy szöcske ült, de csak addig, amíg a semmiből egy kis vörös kölyökmacska le nem vadászta. Zsolti megfogta a tarkójánál, felemelte, Manó vigyorgott, mint a vadalma.

– Anyával azért őt választottuk, mert meggy a színe a hajadhoz. Fogtam neki pár szöcskét, nagyon szereti. Csak hát, amíg vadászott... Szóval a kölni, amit Katától....

Emmát már semmi nem érdekelte, dédelgette a macskát, puszilgatta, aztán minket, Zsolti meg diadalittasan nézett, hogy mennyire jó fej is ő.

– Manó, pakolj ki, viheted a cicát is a szobádba. Apa majd rendet rak helyetted, úgy látom, fontos neki mások öröme, de eztán majd te takarítasz utána.

Csöngettek. Zsolti nyitott ajtót, Bartha Zolika állt ott, zsírpa-pírban szorongatott valamit.

– Apuka küldi, marhaszív, és kérdezi apuka, hogy jó lesz-e, ha majd mindig akkor hozom, amikor az óra van, meg anyuka kéri, hogy azért a cicát ne tessék kiengedni a lépcsőházba, mert odapisilt valamikor tegnap éjjel, de anyuka feltörölte, ne tessék aggódni.

– Köszönjük, Zolika, a szüleidnek is. Nyugodj meg, épp erről beszélgettünk Zsolt bácsival, hogy olyan állat nem maradhat a lakásban, amelyik nem szobatiszta vagy tönkretesz dolgokat.

Egy szöcske ugrott ki az ajtón, Zolika elkérte horgászni.

– Kaptál egy utolsó esélyt a szobatisztságra, negyvenhárom évesen – kezdtem volna mondani Zsoltinak, de már Emma szobájában volt. Hanyatt feküdt, a pocakján a macska és Manó, félálomban mind a hárman.

– Manó, pakolj ki, Apa, takaríts ki, és legfőképp mutasd meg Manónak, hol a cica homokja. Mégse kakálhat a centrifugába...

– Az vicces lenne – nevetett Emma.

– Először talán igen. De másodszorra röpülne, az biztos.

– Gyere, Manó – tápázkodott föl Zsolti –, megmutatom a homokos tálat. Anyád nem tréfál, ismered te is. Aztán majd holnap fogunk a Körös-parton szöcskét.

Pál Marianna

Örökkön

*Be vagyok rakva,
lezárva jól a dunsztos
üvegbe. Télre.*

Augusztus

*flitterek tánca
az éji tavon az ég
sír örömében*

Ma még

*mi marad belőlünk holnapra kedvesem
ma még szemünk hűsölni rebben a tóra
lábunk előtt nefelejcssek hallgatóznak
szavak parazsán lépkedünk tétován*

Görbült tér

*A meg nem valósult vágyak
és el nem ért dolgok
katakombája.
Kívülről kicsi, belül hatalmas.
Nem szabad nyitogatni.
Ennyi a titkom.*

Irtás

*Néha vannak szavak, néha nincsenek.
Magasodik, ágaskodik a bozót.
A szavak fűrésze felzúg,
nekieresztem,
na, lássuk, mit kell kívágni.
Belecsap. Szeli. Vágja az utat.
Mindegy, mi lesz.
Kopár, szomorú irtás.
Előbb-utóbb otthonossá válik.
Néhány hajtás mindig megmarad.*

Sütő Csaba András

szimultán utcafront

ha kiállsz az utcára, a ház elé, és fejed jobbra, balra forгатod, vályogot mutatóba se látsz. rég múlt az idő, amikor a tömések megadták maguk a víznek, téglá és kő minden, vas és drót, szigorú erőszalagok.

első és hátsó kertek, oldalra helyezett bejárat, ablakok a frontra, redőnnyel. ajtók utcára nyílóban, lépcsők felfelé, lefelé. az árpád utcából nem maradt semmi, csak a kertekbe szétdőrt maradék, a homokkal összefekvő tömésfalak, az ár elhúzódo fojtása a növényeken.

már senki nem rak négy téglából kaput, ledobott póló közé ember fia nem áll, a tollasütők is elkoptak, eltörtek, elfáradt az anyag fája, meggörbült a fém, korhadnak, rozsdásodnak a félredobott kacatokkal a padlásokon, pincék húsét váltják nedvre, rozsdára, a damil húrjai néha felsírnak a nyíló ajtók nyomán.

kerítések felett se röplabdázik senki a naptól felfújódó ócska gumilabdákkal, és nem sáncolnak barnára égett vékony alkarok, nem ugranak gumitalpú dorgóban, nem tekernek stoplis csukában a pályára, eleve felpucéron. felnőni, elmenni, ugyanaz.

utca az utcát

már senki nem arénázgat, nem tombol gyereksereg késő délutántól sötétedésig, senki nem szól ki a gazolásból, fogán át szűrve a szót, balázs, faszútok, akkor megáll az is, akinek nem szülője és kérdőn, nem firtatva felméri ennek következményeit. itt egy utca nevel utcát, nem vita, tisztelet van, visszapofázás, kérdés nincs, ritka és következményekkel jár a vállrángatás is. ne grimaszkodjál, ne mernyegessél, mert ketőbe váglak, szíjat hasítok a hátadból, kicsontozom a pofád, egyik füledtől a másikig, beesik az arcod, azt meglátod mi lesz. meglátjuk, nem látjuk.

kétvilág

ugye hogy jössz aztán is, ha várlak és késel, ugye zászlót rogyasztasz a növekvő sötéttel, ugye lépsz, ha a bábok a táblán, ugye kerék forog minden malom hátán, ugye messziről jössz a vízzel, tükrére félelemmel nézel, okos fejünk biccentjük, fogaink örölnek, malmunk vegetál vagy egyszerűen nincs, bezárják és elbontják, vagy felgyújtják, jelezve az időnek, azért nem mindenén úr. nem jár senki a pallón, a víz sem locsog, két világ: száraz és víz mezsgyéjén.

*a holddal eljön a gazdagság
a nappal nő és fogy az élet
az ég pazar ajtaján dobol a vihar*

*forognak a szélben a balták
dróton a bakancsok
a nyomokat felissza a fű akarata
kicsepeg a rét
hüvelyek száradnak*

*és a ujjak nyomán kiperegnek a szemek
kéz leszedte – kifejti
felnyűtte kiásta kapálja*

tények az évszakok nyomán

*tolong a holdfény
a szerszámok nyelén vasán
beleveszik a sodrófa a fiók homályába
vén katángok bólogatnak
tüskéit nyújtja a rózsa
közükön csak a szél
zöldül a lyukacsos tormaszár
fürtök a tőkéken
szüret*

*Albrecht Dürer (1471–1528) – Madonna gyermekével
és Szent Jánossal, tanulmány*

Lencsés Károly

Mulandóság

*Idegen identitás a vén tölgy
ott a róna közepén.
Igaz, minden más és ugyanaz
az avatatlan szemnek.
A vándor árnyékot lát. Én alakot.
Bemutatom a levegőt és a fényt.
Szerényen megbújnak egymás mellett.
A lény karmai veszélyesnek tűnnek,
rongyos koldus az ágaiba gabalyodott ég,
hol feszes kék, hol meg kés döf belé,
aranyból van a penge, cakkos sebet ejt.
Senki sem tudja, hogy a savanyú
halálszagot a szél hozza, vagy a
szárnyaszegett varjú a tölgy tövében.
Néha az a nagy fa szól hozzám valamit
száraz, révedt hangján, de nem értem szavait.
Ősi, halott nyelven beszél,
melyet elfelejtetett velem az ébrenlét,
talán a fekete földet korholja, hogy
körülvette minden változik,
csak Ő, a fa van még mindig itt.*

Kántor Zsolt

Extravagáns shopping

Ép poétika, Op. 01.

A fogvájó henger alakú doboza és a rajta forgatható fedél esztétikája praktikus célokat szolgál. Elfordítod a lukak fölül a zárat, és kipotytyan a túhegyes, simára csiszolt gerely. Már tolhatod is a szádba, ami az ízek és a nyelv helye. Arra szolgál, hogy a beszorult dió- és manduladarabok, vagy épp a mazsolacafatok kijöjjenek a fogak közül.

A nyelv központi szerepet kap az emlékezésben. Ő kívánja meg az árut. Persze a szem és a menóra alakú elme összhangja játssza a kottát. S a nyelv csak rezonál a gondolatok koncertjére. Kitágul a pupilla egy helyes kis pralinédoboz láttán. Pláne, ha dombornyomással van a fedelén egy szem meggy vagy egy málna. A nyálelválasztás megindul, a nyelv már be is kapcsol. Szinte előre érzi a csokoládé sűrített zamatát. S közben a kéz a pult felé nyúl. A megfontoltság a pénztárca cipzárját húzogatja. „Erre még lesz fedezet.”

Majd előveszed a citromsárga négyzetlapocskára kék túfilccel írt listád, és reflektálsz saját művedre, mintha te volnál a passzus befogadója. Elfog a szöveg öröme. Abszurd, hogy a liliumillatú öblítő a majonéz és a szagos kukazsák társaságába került. De az a textusoszlop sem rossz, amelyikben így sorjáznak a szavak: citrom, koton, zacskós kávé, vattalabdák, szalonna és zuhanyrózsa. Majd legalul a csekkbefizetés szerepel, mint lelki teher. A kellemes bolt után a posta számhúzos várakozása következik. És a bankkártya odatartása a kivégzőosztag elé. De ahogy az Ige mondja: azzal a mértékkel mérnek neked, amilyennel korábban te mértél. S amit szeretnéd, hogy csináljanak veled, azt tedd te is másokkal.

Közben jön bevétel is. Füttyent a mobil. Egy irodalmi lap átutalja a tizenhétezer forintot a tanulmányodért. „Esszé, ne esszét!” S eszedbe jut, hogy a teaízesítőt citrompótlóként aposztro-

fáltad a minap. És hogy mindjárt jönnek fölszerelni az új gázórát. Hazafelé még a kis boltban krumplit, tejet és kenyeret veszel, mert itt a legolcsóbbak a leghétköznapibb hozzávalók. Mihez is? A létezés elkészítéséhez.

Apropó. Miért is vásárolunk ennyi mindent? Miért hisszük, hogy az árucikk tulajdonost vált azáltal, hogy a lakásunkba kerül az utcáról? Hiszen bepakoljuk a szánkba, hogy a nyelvünket szolgáljuk ezzel is. (Meg a hasunkat, aminek az atmoszférája a szellem helye.) És eltűnnek a testünkben a csokik, a hasábburgonyák, a pacalok és a lila káposzták. Majd hamar el is hagynak bennünket. Így semmi nem marad a miénk. Csak a dolgok emléke olvad a nyelvünkre.

Megint a nyelv jön szóba, mint navigátor. Ahogy benne vannak a nyelvhúsban az ízek, úgy a beszédben a színek. Közben egy hídon mész át, a holtág nézi a fellegeket. Nincs a szépségeszményre felelet. A folyó és az ég. Egymás lelkébe belenéz. Este meg a pezsgőbárban. Vagyunk vagy százan. Mindannyian falatok egy szájban. Nézem a szemeddel, ahogy elképzelsz. Két jelenlétet egy korty pezsgővel összefércelsz. (Ma éjjel kibélelsz.) Részegen túl nyers a test. Neked se így kell!

Állj! A tarkabarka, maci alakú mosogatószivacsról még szó eszen! Már ennek is mentolos az illata. Mint a rücskös óvszernek. A ceruza meg fenyő. A radír narancs. A vietnámi kenőcs maradt hetven forint. Egy fejfájást túl lehet élni vele.

Azután még a piac. A hatalmas szervián paprikák és a zeller. A feszes bőrű paradicsomok és a karfiol megfagyott habja. A lila hagyma költészete. Héjról héjra veszed ki a papírpénzeket a bukszádból, mintha egy virág szirmait tépő kéz lennél örökké. A bicikliúzó mellett ott van a szemcsepp. Ebből is ecloga lesz. Istennek országa nem beszédben áll, hanem erőben. Igazság által leszlet erős. Akinek van, annak adatik. Jobb a mákos laska, mint a hasis.

Liliomtiprás. Ez a szó a legjobb az impulzív vásárlásra. Majd ott-hon a lelkiismeret is kipakolódik a kalendáriummal és a fölösleges jégcsokival együtt. Csak néz rád az asztalról a friss perec. Kacsint. Török, ahogy eszed. Semmi más nem kell. Ez a történeted.

Varga Melinda adventi versei

hit

*erős hálót sző a hallgatás köré,
bővizű, hirtelen haragú folyó a csönd
nagy kertben lombos, árnyas fákkal.
csitítgatja, ne törje át a gátat a víz.
hinni kell a várakozásban,
másképp nem lehet,
hogy ott lesznek egymásnak
minden létezőben,
fában, fűben, madarak tollán,
viharban és kánikulában,
nagy havazások idején.
a hitről próbál írni
advent első vasárnapján.
úgy hírlík,
a Megváltó a szerelmesekhez
kétszer is eljön,
Karácsonykor és valahányszor
megölelik egymást
a viszontlátás eksztázisában.
gyertyák, koszorú,
harangszó, szertartás
nélkül ünnepel,
csak úgy magában, egyedül,
még csak hó sincs,
eső cibálja a fákat.*

gyertyák

*saját templomában
imára kulcsolja a kezét,
nincsenek benne antik festmények,
sem szentek szobrai,
az oltár is egyszerű.
úgy vár a férfira itt a csöndben,
akár a Megváltóra,
és úgy is hisz benne,
ahogy csak Istenben szabadna.*

akár a hó

*elutasítja a gyűlöletet,
mert a szeretetre nevelték,
nem tud másként,
a világ elvárásaihoz idomulva
érezni és gondolkodni.
önmaga törvényei szerint él,
ez a komfortzónája,
ebben ír, él, és szereti a férfit,
akár a decemberi hóesésben a levegő,
amikor a tüdőhöz ér,
már-már karcol a tisztasága.*

olasz tél

*a milánói dóm előtt
gesztenyefalatokat
adogattak a szájába,
úgy gondoskodtak róla,
mint árva vadpacsirtáról,
a férfi ujjai barnák voltak
a héjtól,
hideg eső szemerkélt,
a télikék vitorlások
úsztak az égen.*

*sült gesztenyét majszol,
mélázik a téren. esik.
vajon most a férfinál is?*

furcsa december

*a napszakok mámorosak,
összetévesztették a színeket,
bolondjukat járatják vele,
a meteorológusok a szélre és
az erős légáramlatokra fogják,
hogy Európa-szerte vért izzadtak a felhők,
de a költő szerint a vágy tehet mindenről.*

*várakozás téglaszínű álmai.
és a pillanatszobrok benne.
felfokozott pulzus és lélegzetszám
az öröm karmazsinján.*

*reggelente ablakából
a dombokat nézi,
felvillan a férfi arcának körvonala,
amikor a Nap úgy dönt,
eloszlatja a ködöt.
kolozsvári télben sétál,
betéved arra a helyre,
ahol egyszer együtt vacsoráztak,
a nyárról és a tengerről
mesélt neki a férfi.
kimentek cigarettázni,
bőrükre fagyott az ég.*

hóvihar bentről

*az ujjak dohogó, táncos örültek,
parázsléptük fel-le jár a bőrön.
túlhevült kályhaszív,
mélyén tölgy ropog,
a szobában egyre melegebb lesz.
léghajó a kedv, tűzpiros,
fölfelé száll a harsánykék égig,
pitypangot fon hajába.
véd a széltől, az erős fénytől,
ködtől, szomorú szemű hótól.*

Az utolsó beatfazonok egyike: A. D. Winans

Turczi István versfordításai

szavak

*nehezebben jönnek a szavak
a saját iramukat futják
akár az előfutó ló
néha belelendülnek mint a vadnyúl
néha lelassulnak mint a házi nyúl
de mindig le vannak nyúzva*

*Bukowski egy levélben azt írta
„Olyan embernek látszol aki tudja
mi a dörgés.”*

*Akkor se
Most se*

*csak lógok itt
a szavaim úgy himbálóznak
mint az elítélt
megnyúlt nyaka
a kötél végén*

a 15 perc és a bevert tojás

*a 70-es években
Berni
egy lázadó aki abbahagyta
a versírást a tenisz miatt
megkérdezte volna-e kedvem
lefeküdni
egy másik lázadó barátnőjével
akiről
később kiderült
hogy ő az egyetlen nő
akit Ginsberg valaha megdugott*

*ahogy múltak az évek
egyre azt kérdeztem magamtól vajon
ez volt-e az én 15 perces megdicsőülésem
de a saját számításom szerint
jó ha több volt tíznél*

*plusz három perc
ha azt vesszük hogy előadtam neki
a Tully Hallból ismert dalkölteményemet
és akkor még ott van két perc
többé-kevésbé
ugyanannyi idő
ameddig elkészül a bevert tojás*

Jim gyorsbüféje

*Itt ülök egy szál magam
 A Küldeteses utcában
 Jim gyorsbüféjében
 Ami egy éjjel-nappali gyomorgyönyör
 A rántottáján épp annyi a zsír
 Amennyi kell
 És hajnali kettőkor kiszórják
 A mentálisan kivetkőzött részeg
 Összepasszoló pajtásokat
 Gyűröm le a kaját közben
 Hallgatom a sutyorgást
 Nézem a fura járgányokat
 És az öreg savószemű csodabogarakat*

*A pincérnő jó negyvenes lehet
 Zsír párnái kibuggyannak
 A munkaruhából
 Mint légy a piszkát
 Tömény parfümillatot
 Húz maga után
 Mosolya mint véres kötény
 Lepukkant kuncaftok közt
 Kézről kézre jár
 Akár egy hamis bankjegy
 Az éhes koldus kezében*

A. D. WINANS (1936) amerikai költő, esszéíró, novellista és könyvkiadó. San Francisco ikonikus alakja, Charles Bukowski régi barátja, műveinek kiadója és a róla készült memoár szerzője. Kiadója, a Second Coming Press az elmúlt évtizedekben Bukowski mellett olyan költőnagyságok műveit gondozta, mint Lawrence Ferlinghetti, Allen Ginsberg, Bob Kaufman és Philip Levine. A szerző művei eddig még nem jelentek meg magyarul.

Birgül Özcan

Házianya

Részlet a regényből **Tasnádi Edit** fordításában

Van másféle öngyilkosság is

*Rövid idő alatt megőrültek az összes nők,
a háziasszonyok voltak az elsők.*

Egyes matematikai feladványoknak több megoldása is lehet. Hasonlóképpen az örültséghez sem egy út vezet, és az öngyilkosságnak is különböző módzatai vannak. Például tévézés közben is meg lehet halni vagy meg lehet bolondulni. Van is egy dal: „Van másféle öngyilkosság is: az, hogy élsz...”

Ha rendesen megőrülsz, hidd el, életben maradvá is halott lehetsz, és mindenki azt fogja hinni, hogy élsz. Vannak együgyű emberek, akik szerint az életben maradás egyfajta életjel. Énszerintem élő ember nem létezik. Halottak vannak meg életben maradottak, ha pedig így van, akkor értelmetlen dolog ennyire felfújni, hogy valaki megbolondul. Előfordul például veled is, hogy amikor ránézel a halomban álló mosogatni valóra, szirtakit szeretnél táncolni a piszkos tányérokkal? Vagy meghúzni a tisztítószeres üveget, miközben a vécét súrolod? Vagy belevágni a papucsodat a tévébe? Ezek mind az örülés jelei. Dal is van róla: „A néhák sokasodnak néha”

Gondolom, ha ilyen pillanatokban élnék át pár idegrohamot, és merő szórakozásból elefántot utánoznék, talán bevinnének az elmeosztályra, s néhány hónapos nyugalomhoz jutnék. Sokat olvasnék, írnék, filmet néznék, a kórházkertben levegőznék, és igazi barátokra lelnék. A kórházban olyanok is vannak, akik a gyorsforgalmi úton kiszálltak a kocsijukból, hogy ne üssék el a teknősbékákat. Kiabáltak, és az autók elé vetették magukat, s ha

még mindig nem volt sikeres a mentőakciójuk, meztelenre vetköztek, hogy felhívják végre az autósok figyelmét. Ugyanakkor meg kint flangálnak azok, akik halálra ijesztik a madarakat azzal, hogy üptre petárdákat robbantanak és tűzijátékot rendeznek... Hagyjátok békén a sirályokat! Őszerintük viszont ez hozzátartozik az ideális élethez. Hát zárjanak inkább a bolondok házába.

Van ugye az, hogy már teljesen eltikkadtál a vasalástól, de mintha ez nem volna elég, tudván tudva, hogy az agyad is el fogják tikkasztani, kézbe veszed a távkapcsolót. Na, ez a pillanat az örület kezdete... Saját tapasztalatból tudom. Te ne tapasztald meg, inkább a rádiót kapcsold be. Igen, tudom, a rádiót az „oda az ifjúság” témájú dalaikkal a harminc évesnél fiatalabb popzenészek foglalták el. A jó ég tudja, mikor öregedtek meg ezek a kamaszhangú énekesek. Volt egy húszas éveiben járó srác, az meg a „fásult ifjúságáról” szavalt. Vajon mi lett vele?

Na, mindegy. Hát csak kapcsold be a tévét. Bekapcsoltad? Akkor hallgasd. Egy pasas azt kérdezi a stúdióban ülő nőktől: „Hogyan veszik észre, hogy a szerelemnek vége?” A választ csak ő tudja egyedül, mert ő szakértő. Doktor! Szerelemdoktor!

Miből vehetjük észre, hogy vége? Hogyan állapíthatjuk meg? Fogpiszkálót szúrunk magunkba, és ha szárazon jön ki, akkor vége... Bámulatos indoklás!

Mindent tudnak, mindent megértenek. Mindent. De tényleg mindent...

Kapcsoljunk át egy másik csatornára. „Hajam 'Gyereszeress' samponra vágyik!” Micsoda? Tényleg kíváncsi volnék arra a nőre, aki ezen a csábos hangon közli, hogy a haja samponra vágyik?

– Nuuuuur, porszívóztam, de majd leszakad a derekam. Te hogy vagy, drágám?

– Ne is kérdezd, Sevda, rosszul vagyok. A hajam „Gyereszeress” samponra vágyik!

Rögtön utána nyugdíjbiztosítási reklám következik.

Egyszer egy hetvenéves férfi egy nagyobb összeget nyert a sorsjátékon. Megkérdezték tőle, mit fog csinálni ennyi pénzzel. „Nyilvános vétét építtetek” – válaszolta. Csodálkozva kérdezték, hogy miért.

„Az ilyen idős korban érkező pénzt már csak leszarni lehet, fiam” – felelte a bácsi. Ez a történet jut eszembe, valahányszor nyugdíjbiztosítási reklámot látok. A későn érkező dolgokból semmi jó nem származik. Akár igazság, akár pénz – ha késve jön, lehúzhatod a vécén. Nem szeretem a pénzt félrerakosgató embereket. Utálom a smucig gazdagokat, akik úgy élnek, akár a szegények. A gyomrom forog a takarékoság címszó alatt folytatott pénzgyűjtő szenvedélytől. Jelszavuk is van hozzá: „Vigye az ördög az emberszeretetet!” Szóval gazdag vagy, mégis imádkozol, hogy Allah adjon még többet, s közben hiányt szenvedsz, mert a gyűjtőszendevély nem engedi, hogy költsd a pénzed. Jó, nem kell szórni a pénzt, de azért szánj valamit a magad javára, meg a többi ember javára is! Nem arról a pár szar csomagról beszélek, amelyet minden évben ramadánkor kiosztasz. Hormonkezelt gyümölcsöt eszel, antibiotikumos csirkét és tojást vásárolsz, friss zöldség és hús helyett tésztával tömöd teli a hasad, káros élelmiszert veszel, minden örömtől megfosztod magad, csak hogy pár fillért megspórolj, aztán rákos leszel, amire rámegegy a pénzed, esetleg az életed is. Mit ígér a reklám? Nyugodt nyugdíjas éveket. Streszesen élsz, készételeket eszel adalékanyagokkal, jó sok nátrium-glutamáttal, génmódosított alapanyagokból. Nem költesz semmire, ami boldoggá tehetne. Könnyen lehet, hogy a magas vérnyomás vagy egy szívroham elvisz, mielőtt megöregednél. Vagy talán szerződést kötöttél a halál angyalával, Azraillal? Dal is van róla: „Ígéreted van, hogy meglátod a holnapot?” Ugyan!... Menjünk tovább.

Egy másik alak. Kiengedték. Mesél. Lelőtte a saját fiát azért, mert rájött, hogy homokos. „Nem ok nélkül lőttem le” – mondja. „A fiam nem volt homokos – mondja a felesége –, ha az lett volna, a saját kezemmel ölöm meg, nehogy szégyent hozzon ránk!” Egy „értelmiségi”, egy író jut eszembe. „Nem ok nélkül pusztítottuk az örményeket.” Nem ok nélkül fojtogat a sírás. Pusztulj te is.

Hát ezen a csatornán mi van? Kötél? Borotva? Altatók? Ajvé! Dob, klarinét szól, ahogy a csövön kifér! Valóságos macskazene...

Gyerünk tovább!

A nő dobhártyaszaggató magas hangon énekel. „Elveszett éveimért...” – nyomasztja a gond. Nem érdekel, nincs rá szükségem,

mélyen sajnálom, én ezt nem bírom elviselni. Tovább, az isten szerelmére!

Ez meg kicsoda? „Hősi halottnak tekinthető-e az a katona, akit lelőnek, mielőtt a közöslés utáni rituális mosdást elvégezte volna? Hodzsánk nemsokára választ ad a kérdésre.” Kedvem támadt a hodzsátok fejéhez vágni a fürdőtálcát meg a dörzskövet, aztán a köldökkőre fektetni ökelmét, és addig dörzsolni, míg pép nem lesz belőle. Így válik tökéletes örületté a rituális tisztálkodás a gőzfürdőben. Tovább.

Hát ezen a csatornán mi van? Egy régi sorozatfilm-szereplő, később énekes, most már mind a kettő, sőt még műsorvezető is. És ki a vendég?

Defne Bücüroğlunak vagy Fitne Fücuroğlunak hívják? Teljesen mindegy. Törökország menő menedzserasszonya. A teleket Bebekben, a nyarakat San Diegóban tölti. Most Bodrumban, a mit tudom én, melyik „bács”-ben áztatják magukat családotul. Ebben a reggeli műsorban van szerencsénk megismerkedni vele. Hát nézzünk, tanuljunk mi is arról, milyen az igazi nő, lássuk, hogyan kell civilizáltan élni, fejlődjünk egy kicsit – gondoltam. Ami történt, ez után történt.

Tőle magától tanulhattam, hogyan kell avokádós falusi tojást készíteni. Ez a tiszteletre méltó úrhölgy (mély tisztelettel megtapsoljuk) ahelyett, hogy különböző intézményeknél sok nullára végződő fizetésért dolgozna, hozzáment a szerelméhez. A sok nullát külön is hangsúlyozza. „Egy nap hazajött a férjem, és azt mondta, hogy foglalkozzam valamivel. Erre kibéreltem az út túloldalán lévő üzletet, és megnyitottam az *Édes dolgok* kávézót.” A hölgy sinológiát tanult, vagyis kínai nyelvet és irodalmat! A műsorvezető a csodálkozástól elkerekedő szemmel kérdezi, hogy miért, mire Defne Bücüroğlu egy szuszra elmeséli az egész mély, romantikus és érdekes történetet. Sokat utazott a Távol-Keleten. Mély benyomást gyakorolt rá. Ott van például az a kínai nagy fal. Milyen hosszú és varázslatos! Csodálta a kínaiak ételeit és a nyugalmát, mindent, mindent! Emiatt határozta el, hogy sinológiát fog tanulni. A műsorvezető nem lehetett megelégedve a válasszal, mert így szól: „De hát mindnyájan utazunk a

Távol-Keleten, mégsem kezdünk kínaiul tanulni!” Mikor még akkor se biztos, hogy épségben érünk haza, ha a sarokra lemegyünk kenyérrért! Akkor most menjünk mind Kínába? Amikor a bankautomata azt pittyegi, hogy nincs a kártyán több pénz? Kelj át a metróbusz altunzadei felüljáróján, törje a lábadat a cipő, sebesedjen ki a sarkad, a sebbe ragadjon bele a harisnya, aztán felejtkezz el róla, és szórakozottan ránts le a lábadról a harisnyát, igen!? Még hogy mindnyájan Kínába járunk! Mi például a múlt héten voltunk ott. Hol Kínába szottyán kedvünk átugrani, hol Indiába. Egy kis levegőváltásra... A hölgy azt meséli, hogy Kínában tett útjai során talált rá önmagára. Legyőzte a szenvedélyeit, nyugodt és erényes ember lett belőle. Annyira legyőzte, hogy nem elégedett meg a Bebekben nyitott kávézóval, egy másik negyedben is nyitott egyet, aztán az sem volt elég, Çeşmében is nyitott egyet. Ennek az újnak a neve „külföldi nyelven” azt jelenti, hogy „nép”. Ennyire jó szándékú, ennyire lágyszívű! Azért adta ezt a nevet, hogy jöjjön a nép! Ha nem a nép jár az olyan helyekre, ahol még a víz is öt líra, akkor ki? Talán az iguanák? Király! Sirály!

A szenvedélyeitől megszabadult hölgy egymás után négy gyereket szült a szerelmétől. Szülés közben újra szülni támadt kedve, ezért nem tudta odaadni másnak a gyermekei kinőtt ruháit.

Azt hiszem, a kínai filozófia szerint a megosztás a legfélelmetesebb szenvedély. Teljesen kifordított önmagamból mindezeknek az irracionalitása, olyan messzire sodortak, ahonnan nincs visszaút: a végén a *Requiem for a dream* vagy a *Fahrenheit 451* valamelyik jelenetében éreztem magam. Elveszítettem a józan eszem, úgyhogy képtelen voltam megnyomni az átkozott távirányító gombját.

Birgül Özcan: *Házianya* (regény). Ev Anası, Sel Yayincılık, Isztambul, 2016.

BIRGÜL ÖZCAN 1984-ben Izmirben született, az Isztambuli Egyetem rádió-, televízió- és filmkészítői szakán végzett. Reklámirodákban és folyóiratoknál végzett szerkesztői munkát. Jelenleg teljes munkaidőjű foglalkoztatott a „háziyaság”-szektorban. A *Házianya* az első

regénye. Mi választja el a legendákban élő paradicsomot a mindennapi pokoltól? Vezethet-e forradalomhoz a minimális közös vonás azok között, akiknek az életterét a „ház” jelenti, a háziasszonyét, a házi cselédét, a háztartásbeli nőét és a „házianyát”? Meg lehetne-e írni a láthatatlan munka eposzát, ha beszélni tudnának a leégett fenekű lábosok, felfeslő szélű függönyök és a sikálástól megkopott felületek? Birgül Özcan valóságúen, ugyanakkor szellemesen mutatja be azoknak a nőknek az életét, akik eszük, ügyességük és fáradozásaik révén megtalálják a kitörést a négy fal közé bezártság egyhangúságából.

„Összehajthatatlan gumis lepedők, radiátoron szárogatott zoknik, vitrinekben vendégre váró kristálypoharak, ajtók mögé beállított szőnyeghengerek, takarókba bugyolált lábosokban joghurtosodó tej, konzervdobozokban nevelgetett muskátlik, visszérharisnyák, mélyhűtőben várakozó börektészták és a házianyák konyhákban megbúvó, szekrényekben és fiókok mélyén molyosodó, aztán egyszer mégis csak előszedett története...”

TASNÁDI EDIT turkológus, műfordító. Rádiós újságírói munkája mellett magas rangú állami személyeknek tolmácsolt, s közben elindult műfordítói pályája is. Tanított az Ankarai Egyetem Hungarológiai Tanszékén, majd az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Alapító tagja és alelnöke a Magyar–Török Baráti Társaságnak. Számos török író fordított magyarra, legismertebbek Orhan Pamuk-fordításai. Magyar költőket, írókat is fordított török nyelvre, többek között Mikes Kelemt, Balassi Bálintot és József Attilát.

A HÓNAP ALKOTÓJA

KÁNTÁS BALÁZS

A valószerűtlen város

*A valószerűtlen város,
mint élő organizmus,
olykor értelmezi
a saját létezését.
Sejtjei vagy polgárai,
kinek ahogy tetszik,
ilyenkor gyorsabban
mozognak szerteágazó
körpályájukon.
A fémvéráram felgyorsul
a beton ütőerekben,
erősebben gyúlnak ki
a fényreklám-neuronok.
Évente egyszer-kétszer
tapasztalható efféle felvillanás,
valóságfelismerés-roham.
Időtartama jellemzően
nem több, mint egy-két perc.
Ha mind ez idáig nem is tud
túlzottan sokat róla,
igen, elmondható,
hogy a valószerűtlen város,
mint élő organizmus,
legalább megkísérli értelmezni
a saját létezését.*

*A valószerűtlen város,
ahol az óra huszonnégyszer*

*üt naponta éjfél.
Polgárai boldogok,
hiszen nem ismerik a
szabadság, egyenlőség, testvériség
fogalmát.*

*Más fogalmakat
sem nagyon ismernek,
csak amelyeket enged
az agyukba beszivárogni
a koponyájukba telepített
mikrochip.*

*Két világ határán élnek,
de egyiket sem értik,
vagy akarják érteni igazán.
Sajátos tranzithelyzetben
futják a köröket,
végtelenített alkonyzónában
léteznek és nem-léteznek
egyszerre, de közben zabálnak.
Közben persze szentül hiszik,
hogy ami nekik adatott – az
acélszürke betonépületek –,
bőven több, mint amit
bárhol másutt
remélhetnének.*

*A valószerűtlen város
egyik egyenlakótelepén,
a panelházak közötti térben –
meg nem erősített
információk szerint –
ma láttak egy angyalt
elsuhanni.*

*Százhatvanöt centi
magas lehetett,
húsztötöt évével együtt*

*jó, ha negyvenöt kiló.
Hókrisztályok a mattbarna hajban,
nagy bevásárlószatyrot cipelt,
a szárnyait kopott szövetkabát fedte.*

*A valószerűtlen város
pontos helyét nem jelzik térképek,
mert egy kisszerű isten
fejében, az agya alatti
légüres térben található.
Aki akar, persze azért
valahogy mégis idetalál,
a turizmus húzóágazat errefelé.
A helyiek nem túl
barátságosak, viszont a
turistákkal szemben minimális
szinten készségesek, hiszen
igen sokan belőlük élnek.
Látnivaló van bőven,
és már éppen elég kuriózum,
hogy az égbolt egy
kisszerű isten agya.
Az istenagy alatti
légüres térben
a történelmi látnivalókon túl
jelentős éjszakai élet is zajlik.
A város a szórakoztatásra
rendezkedett be.
Amit a külső szemlélő itt lát,
az egy ideig kétségkívül
felettébb mulatságos,
már csak azért is, mert érdekes
tapasztalat látogatást tenni
egy kisszerű isten
fejében, az agya alatti
légüres térben.*

A fizetés nélküli szabadságra ment költői én

Laik Eszter beszélgetése
Kántás Balázssal

– Elgondolkodtam, milyen régóta követem figyelemmel a munkásságod – van már vagy nyolc éve, amikor először hallottalak egy Irodalmi Jelen-esten –, és nem is tudom, hogyan kerültél erre a pályára. Mesélnél erről, honnan és hogyan indultál?

– Nem gondolom, hogy bármi extrém lenne az irodalmári pályakezdésemben. Az ELTE Bölcsészettudományi Karára jártam, 19-20 évesen már írtam verseket, műfordítással is próbálkoztam, elküldtem őket folyóiratoknak, azok többnyire leközlözték őket. 2008-ban megjelent egy verseskötetem, jelentkeztem és felvettek a Fiatalkor Szövetségébe, József Attila Körbe, egyéb szakmai szervezetekbe, kerestem a kapcsolatot a bölcsészkaron működő egyéb fiatal költő-műfordító-irodalomtörténész-jelöltekkel. Fordítottam elég sokat Paul Celantól, nem elsőként magyar nyelven, ennek a műfordításkötetnek a kiadására is volt lehetőség. Közben felvettem a kapcsolatot a bölcsészkaron Géher István professzorral, aki költő, irodalomtörténész, műfordító volt, és nem mellékesen az édesapám középiskolai osztályfőnökének, Géher Mária néninek a férje. Géher tanár úrtól nagyon sokat tanultam mind a versírás, mind a műfordítás, mind pedig az irodalomkritikusi gondolkodás terén, néhány publikációmát egyengette. Sajnos, ő 2012-ben elhunyt. A mai napig hálás vagyok neki azért, amit tőle kaptam. 2009–2010 körül, az angol szakos BA-diploma

megszerzése után az irodalom- és kultúratudomány mesterszak hallgatójaként érett meg bennem az elhatározás: lehet, hogy adott esetben jó lenne az irodalommal ítésként, irodalomtudósként is foglalkozni, és hogy kedvenc és oly sokat fordított költőmből, Paul Celanból akár írhatnék egy PhD-értekezést is. Hát valahogy ez is megtörtént, felvettek ösztöndíjas doktorandusz-nak, írtam egy közepes disszertációt, 2015-ben ledoktoráltam. Aztán valahogy a versírás is háttérbe szorult, mostanság elsősorban irodalomtörténészként, a kortárs magyar líra kritikusaként működöm. Mint mondtam, ezekből kifolyólag nem gondolom, hogy bármi extrém vagy különleges lenne a pályakezdésemben, egyszerű bölcsészkarai sztori.

– *Azon mosolygok, hogy ehhez a „semmi különleges”-hez képest az indulásodnál milyen erőteljesen fogalmaztál: a dokk.hu-n az áll bemutatkozásodként: „Kezdő költő és műfordító, bár pofája baromi nagy”. Hogyan viszonyulsz most ehhez az ifjú és – kicsit szépítve – „nagy arcú” énedhez?*

– Szerintem úgy viszonyulok húsz-huszoneves kori önmagamhoz, mint minden fiatal, de már azért öregedő, a harmincas éveit taposó ember. Ez az a korszak volt, amikor úgy gondoltuk, mindent tudunk, meg akartuk váltani a világot és benne magunkat, mindenről megvolt a határozott véleményünk, lázadtunk minden ellen stb. Ez egyébként meglátásom szerint igaz arra az irodalmárgenerációra is, amellyel együtt indultam, a mostani 29–35 évesekre, hogy tágabb intervallumot mondjak. Akikkel kvázi vagy ténylegesen együtt kezdtük a pályát, és a mai napig tartom a kapcsolatot velük, azok mind szelídültek, öregebbek és bölcsebbek, no meg persze szerényebbek és visszafogottabbak lettek. Azt gondolom, ez rám ugyanúgy igaz. Már sem kezdő nem vagyok, költő és műfordító is alig, leginkább irodalomtörténész meg levéltáros...

– *Ha már említed a generációd: sokak szerint manapság nem is lehet nemzedékiségről beszélni az irodalomban, minden költő-író a maga kis univerzumát építi, és igyekszik mindenben különbözni a kortársaitól. Te hogyan látod ezt? Érzékelsz közös vonásokat azokkal, akikkel együtt indultatok?*

– Én azért – gyakorló kritikusként, irodalomtörténészként – árnyaltabban közelíteném meg a kérdést. Először is nyilván igaz, hogy minden író-költő a maga kis univerzumát építi, a maga élményanyagából építkezik és a maga egyéni hangján igyekszik írni, akár még tudatosan és formabontó módon is különbözni a kortársaitól. Ugyanakkor ezek elsősorban formai, szövegtechnikai, poétikai különbségek, úgy vélem. Ezzel együtt úgy látom – és persze lehet, hogy tévedek vagy leegyszerűsíték –, ami az én generációmat (mondjuk a 25–35 közötti nemzedéket, értelmezük tágan) illeti, van nemzedékiség az irodalomban, a lírában mindenképpen. Elég egyébként, ha a Telep-csoportról beszélünk (mondjuk ugye közöttük akadt, aki velem egykorú, és akadt, aki 4-5-6-7 évvel idősebb, de azt gondolom, ez még belefér a nemzedék tág értelmezésébe). Az bizony egy erősen nemzedéki formáció volt, és a velük nagyjából egy időben indult szerzők poétikáját is meghatározta. A háttérben amúgy ott áll egy Kemény István nevű ember is (nevet), aki mint saját nemzedéke, ha úgy tetszik, a mi szüleink nemzedékének egyik legparadigmatikusabb költője, bizony nagy hatást gyakorolt a rendszerváltás előtt-körül született, mondjuk a 2005–2010 körül indult generációra.

Nem titok egyébként, hogy bizonyos verseimet, korszakaimat tekintve – Istenem, hogy lennének egy 32 éves szerzőnek korszakai? mégis vannak –, én is indirekt Kemény-tanítvány vagyok.

Hogy más neveket is mondjak ebből a tágabban értelmezett nemzedékből, markáns hasonlóságokkal a lírai beszédmódjuk, témáik, élményanyaguk terén: Deres Kornélia, Ayhan Gökhan, Lázár Bence András, Nyerges Gábor Ádám, Fehér Renátó, Áfra János, Nemes Z. Márió, Nagy Kata, Nagy Márta Júlia, Simon Bettina, Toroczky András, és ezeket most tényleg taláalomra mondtam, a sort még folytathatnám. Mára ők mind szuverén, egyéni hanggal bíró, érett fiatal alkotók, első olvasásra a verseikben több különbözőséget, mint hasonlóságot találunk, ám egyfajta újalanyiség, és valahogy, ha meg akarom fogalmazni, mindegyikük lírájában ott van a biztonságérzet elvesztése, valamiféle ősi egzisztenciális szorongás – jórészt az urbánus fiatal értelmiségi

perspektívájából. Szerintem alapvetően az a mi nemzedéki élményünk, hogy pont akkor váltunk felnőtté, amikor kezdett kiderülni, hogy a rendszerváltozás utáni világ mégsem olyan vidám, biztonságos, szép és jó, mint ahogyan gyerekkorunkban, a boldog 90-es évek tájékán, a hirtelen nyakunkba szakadt demokrácia idején megszokhattuk. Noha nyilván még gyerekek voltunk, és vajmi keveset éreztünk a minket körülvevő társadalmi-politikai-gazdasági realitásból... A 2010-es években pályájukat kezdő, nálunk mondjuk már egy szűk vagy bő tízessel fiatalabb alkotók esetében a nemzedéki élmény – említem mondjuk az általam igen sokra becsült Dezső Katát – még markánsabb, és itt már a valódi vagy illuzórikus biztonság emléke sincs meg annyira, csak egy instabil, kiszámíthatatlan környezetben való felnőtté válás élménye. Mindez a nemzedékiélmény-kérdés a kortárs magyar fiatal költészetben egy kismonográfia tárgya lehetne, ilyen terjedelemben csak a felszín tudom kapargatni ezzel kapcsolatban.

– *Azt gondolnám, ritka, amikor az irodalomtörténeti, kutatói pálya csábít el a költészettől, műfordítástól valakit, hiszen az előbbieket sokkal „munkásabbak”, megterhelőbbek, és az önkifejezés lehetősége is behatároltabb ezen a pályán. Te hogyhogy mégis ebbe az irányba fordultál?*

– Szerintem a dolog egyáltalán nem ritka, ha megnézzük az irodalomtörténetet, legnagyobb költőinkkel is előfordult, hogy évekig nem írtak verseket, tanulmányt esszét, kritikát sokkal inkább. Nézőpont kérdése, mi „munkásabb”, a metairodalmi szakszövegírás vagy a versírás, nem beszélve arról, hogy az ember szerencsésebb esetben maga választja meg, miről és milyen mélységben ír irodalomtörténészként, kritikusként. Magam egy elég intenzív, 6-8 éves költői jelenlét után eléggé fiatalon eljutottam oda, hogy elfáradtam, kissé kiégtem. Amúgy meg közepes szerző vagyok szépíróként, mindent megírtak már, mit írjak meg, és főleg kinek? *(Nevet)* Persze egy 32 éves fiatal szerző nyilván nem mond olyat, hogy soha többé nem ír ezt vagy azt, például verset, igazából írtam párat az elmúlt években is, meg vannak ötleteim, csak most úgy fest, egy ideje és még egy ideig inkább

a metairrodalmi szövegek előállítására nálam a prioritás. De majd kiderül, nem tudom, mit hoz a jövő, a saját irodalmi pályámmal, ha van olyan, kapcsolatban sem vagyok jó.

– *Ha fellapozom például a Fantomképek című kritikaköteted, az tűnik ki belőle, hogy rendkívül tág a horizontod: ebben a gyűjteményben Babics Imrétől, Szócs Gézától kezdve Tóth Krisztinán és Kemény Istvánon át az általad előbb említett harmincas generáció tagjaiig számos, egészen különböző attitűdű alkotó felvonul. Hogy profánul fogalmazzak: cseppet sem tűnsz „szektásnak”...*

– Szívemnek kedves kérdéssel, kedves Eszter, és már a nemzedéki élmény kapcsán is ki akartam rá térni, csak nem maradt rá valahogy idő... Ezt jól látod, az irodalmi érdeklődési és befogadási horizontom igen-igen tág, és nagyon nem szeretem a „szektás” mentalitást, más néven szekértáborosdit, megint más néven a klikkesedést. Az írószervezetek lobbicsoportjait sem igazán kedvelem. Tagja vagyok a JAK-nak, a FISZ-nek, az Írószövetségnek, a Műfordítók Egyesületének, és még ki tudja, mi mindennek, magam sem tartom számon, de csak passzívan. Huszonévesen azt hittem, ha az ember „tag”, akkor az jó dolog, kifejezi vele a szakmához-közösséghez való tartozását. Mára úgy gondolom, ez leginkább formális dolog. Igen, hogy konkrét neveknél maradjunk, Szócs Gézától kezdve Kemény Istvánon, Bíró Józsefen, Zalán Tiboron, Petőcz Andrásan, Böszörményi Zoltánon át egészen Bertha Zoltánig, Szepes Erikáig, Zsávolya Zoltánig vagy Kulcsár-Szabó Zoltánig (hogy irodalomtörténészeket is említsek) bezárólag sok embert sokra tartok, írok a műveikről tanulmányt vagy recenziót, és többségükkel, ha nem is tartok napi szinten kapcsolatot, mert egyébként elég kevés helyre járok el, de úgy vélem, jóban vagyok, és megvan a kölcsönös megbecsülés, néhányukkal a közeli vagy távolabbi barátság is. Nagyon nagy átka a magyar irodalmi és tágabb értelemben a művészeti, humántudományi életnek a jórészt pártpolitikai-ideológiai alapú szekértáborosdi, az ő kormányparti/én ellenzéki, ő jobboldali/én baloldali, ő büdös komcsi/ő meg büdös náci ellentét, hogy sarkítsak és ironizáljak egy kicsit. Megvan ez már régóta, a népi-urbánus viták óta, hogy leegyszerűsít-

sem a dolgot, persze. Lényegében az 50-100 éves vitákat játszunk újra. Én kb. az utóbbi 3-4-5 évben jöttem rá, hogy egy alkotónál a politikai hovatartozás, pártszimpátia, de akár a személyes kapcsolati háló is huszadrangú kérdés. Az ember nem egy politikai véleményből áll, az irodalmi alkotói életmű pedig főleg rohadtul nem. Nekem őszintén szólva ebből nagyon elegendem is van, és általában nyugodtan és kulturáltan, de ingerülten szoktam válaszolni az olyan kérdésfeltevésre vagy témafelvetésre, hogy én ezzel is meg azzal is jóban vagyok, ezek meg azok közé is eljárók, erről meg arról is írtam, akkor ennek meg ennek vagyok az embere, ehhez meg ehhez a (többnyire politikailag orientált) értelmiségi klikkhez tartozom, és ez ezért meg azért helytelen.

Itt és most szeretném tisztázni, hogy nem tartozom semmiféle klikkhez, nem vagyok senkinek az embere, hanem lehetőleg a magam embere, azaz szuverén, normálisan gondolkodó, irodalommal foglalkozó fiatal magyar értelmiségi vagyok, vagy legalábbis szeretnék lenni... És alapvetően egyéneken és egyéni életművekben, nem szervezetekben, klikkekben, érdekcsoportokban hiszek, ebben a tekintetben mindig kicsit individualista és öntörvényű voltam. Ezért érhetnek és érnek is támadások, hogy köpönyegforgató meg a valódi nézeteit fel nem fedő vagy érdeke szerint váltogató ember vagyok, pedig jórészt csak toleráns szeretnék lenni, és igyekszem normálisan gondolkodni.

– Ugyanakkor mégsem könnyű a kortárs magyar kritikában függetlennek maradni, és itt most inkább a személyes és egzisztenciális függőségi viszonyokra gondolok. A kritikus is kiadóktól, lapszerkesztőktől függ, nem mindegy, hogy kiről és mit ír. Én részben ebben sejtem az okát, hogy a kortárs kritika nagyobb része kicsit amolyan udvarias körbetáncikálás lett, vagy baráti vállve-regetés, vagy marketingkritika. Nincsenek már igazán nagy kritikus tekintélyek sem. Te hogyan látod a mai helyzetet?

– Most mit mondhatnék erre, ha nem azt, hogy az irodalmat és annak intézményrendszerét, az irodalmi életet, és persze tágabb értelemben az egész művészeti és humántudományi életet emberek csinálják, és olyan is? Payer Imre kiváló költő barátom

mondta némi cinizmussal egyszer, hogy a művészet az ember országa, nem pedig az Istené. Igen, ezzel semmi újat nem mondtunk, függőségi viszonyok, személyi elkötelezettségek, érdekek, ember–ember kapcsolatok mindig is voltak, most is vannak és lesznek. Igen, a kritikus is kiadóktól, lapszerkesztőktől stb. függ, de hogy megélne csak és kizárólag abból, hogy irodalmi műveket recenzál vagy életművekről ír tanulmányokat, nos, az a mai világban szinte lehetetlen. Én például egyébként sem egyetemi oktató, sem kiadói szerkesztő, sem (főállású, fizetett) folyóirat-szerkesztő nem vagyok – beszédhibám okán sem –, és nem is vágyom ilyesmire. Tudniillik levéltárosként dolgozom a Magyar Nemzeti Levéltárban, részben hivatalnokként, kisebb részben tudományos kutatóként, és nagyon jól érzem ott magamat. Kicsit belekontárkodom néha a történettudományba is, társszerző vagyok pár (eddig három) levéltári forráskiadványban, de történész ettől még nem lettem, és azért alapvetően továbbra is irodalomtörténész vagyok, aki elsősorban kortárs magyar lírával foglalkozik időnként. Irodalmi intézményektől egzisztenciálisan független vagyok, és amúgy, ha éppen egy folyóirat fizet is valamit egy-egy kritikáért vagy tanulmányért, nem igazán nevezhető a mai világban releváns összegnek. Én semmiképpen sem a pénzért csinálom, amit csinálok, mert a sörköltésem sem jön ki abból, amit ezzel megkeresek, pedig elég sokat publikálok (még mindig, pedig jóval kevesebbet, mint régebben). A kortárs magyar kritika jó része valóban vállve-regetés vagy marketingkritika, én magam viszont nyugodt szívvel írom le bárkiről, amit leírok, mert az mindig a talán szubjektív, talán nem is egészen eredeti, újszerű vagy formabontó, de őszinte véleményem, ha számít valakinek valamit.

Durván negatív kritikát magam pedig nem azért nem írok, mert félek, hogy megsértek valakit, és akkor nem hoz le többé ez vagy az a folyóirat, nem kapok NKA-ösztöndíjat, nem támogatják a könyvemet stb., hanem azért, mert egyszerűen nem akarom venni a fáradságot arra, hogy leírjam valamiről, miért rossz, vagy legalábbis nekem miért nem tetszik. Ami nem tetszik, arról nem írok, amiről viszont írok, azt sokszor bírálom is, mert tökéletes

mű, könyv, vers, regény, dráma, nyilván nem létezik. Nincsenek nagy kritikusegyéniségek? – én ezzel vitatkoznék, bár lehet, hogy én kicsit összemosisom a (professzionális, felsőoktatásban tanító, doktorált) irodalomtörténészeket a (népszerűsítő) kritikusokkal (szerintem amúgy nincs éles határ az irodalomértelmezés tekintetében). Ott van például Szepes Erika, Radnóti Sándor, Bertha Zoltán, Bán Zoltán András, Kálmán C. György, Szakolczay Lajos, Szilágyi Zsófia, Károlyi Csaba, Márkus Béla, Jánosi Zoltán, Halmai Tamás, Bakonyi István, Bednancs Gábor, Soltész Márton, nemrég még ott volt szegény jó elhunyt Tarján Tamás vagy Szerdahelyi István – és most direkt mondtam taláalomra több mint tíz nevet a különböző politikai oldalakról –, és persze mondtam olyat is, akinek fogalmam sincs a politikai nézeteiről, és egyébként nem is érdekel annyira, míg kortárs szerzők (élet)műveiről remek szakszövegeket ír. Sokak számára ez a névsor nyilván összegegyeztetetlen figurákat tartalmaz, s tán még az említettek egy része sem szeretne egy lapon említődni más említettekkel, de nekem nagyon is összegegyeztetetők egymással...

– *Nemrég hallottam egy írótól – s mivel semmi ártó nincs a „pletykában”, meg is mondhatom, kitől: Kerékgyártó Istvántól –, hogy mennyire örült az Irodalmi Jelenben publikált kritikádnak (konkrétan A rendszerváltó című regényéről), mert azon kevés írások egyike volt, amely nem értette félre az írói szándékot, sőt nagyon pontosan ragadta meg a regénye üzenetét. Azt gondolnám, kritikusként mindig sokkal nehezebb megítélni ezeket a „nagyon kortárs” témákat, mint az élet nagy és régi kérdéseit feszegető műveket...*

– Ez pontosan így van, és Kerékgyártó Istvánt is köztudottan sokra becsülöm, még kismonográfiát is akartam róla írni, csak nem jutottam még oda, sok félben lévő ötletem egyike. Ha úgy tetszik, én igen konzervatív vagyok, és vallom, hogy a szépirodalom – legalábbis némely esetben – referál a valóságra, az emberi világra, társadalomra. Ebben az értelemben nem vagyok egy kifejezetten posztstrukturalista gondolkodású irodalmár. Személyesen kifejezetten szeretem az olyan kortárs irodalmat, amely

politikai-társadalmi témát értelmez, feszeget, akár kényes (aktuálpolitikai) kérdéseket. Kritikusként ugyanúgy szeretek írni az ilyen művekről, és egy időben költőként is elköttem olyasféle szövegeket, amelyek leginkább a közéleti költészet címkével illetetők. A nyomdából frissen kijött szakkönyvem címe – öt év nem folyamatos, korábbi munkáimat is recikláló, de viszonylag nagy munkája – a *Poetica Humanistica Hungarica Postmoderna (?) – Személyesség, közösségi beszédmód, humanizmus reprezentatív kortárs magyar költők életművében*. Ha más nem, ebből kiderül, mit gondolok erről a kérdéskörrel...

– *A tervben levők közül elkészült viszont egy kismonográfiád, nevezetesen Böszörményi Zoltánról. Mivel ismerem a művet, ki merem jelenteni, hogy bármennyire szakmainak hangzik is a monográfia műfaja, ez a kötet biztos, hogy nemcsak a szakma érdeklődésére tart majd számot, mert alapvető művészeti, alkotói, irodalmi témaköröket érint. Lehet, hogy a Böszörményi-életműben is a nagyon aktuális vagy épp az örök érvényű társadalmi kérdések ragadtak meg?*

– Zoltán pontosan olyan alkotó, aki verseiben és prózájában is igen gyakran foglalkozik mind örök érvényű nagy kérdésekkel, mind pedig aktuális társadalmi-politikai témákkal, problémákkal. Vagyis szépíróként hozzám hasonlóan jó értelemben konzervatív szerző, aki hisz abban, hogy az irodalomnak dolga a külvilágra, az emberi valóságra reflektálnia és referálnia, és nem csak l'art pour l'art érdemes írni. Ő is leginkább egy késő modern, kevésbé posztmodern szerző (pontatlanok persze ezek a korstílus-elnevezések, főleg egy rövid interjúban, de valahogy hívni kell őket), és eléggé ugyanabban az irodalomfogalomban és paradigmában hisz, amiben én is. Ebben az értelemben egy igen érdekes és jó életmű az övé. Nem véletlenül vállalkoztam róla is kismonográfia írására számos más kortárs magyar szerző mellett (eddig Kemény István, Bíró József, Géher István, és előkészületben egy kisebb esszémonográfia Petöcz András és Zsávolya Zoltán életművéről), és nem véletlenül van átfedés a *Poetica Humanistica Hungarica Postmoderna (?)* és a Böszörményi

Zoltán életművét tárgyaló könyv között. Ami azt illeti, igen, akár laikusok is kézbe vehetik bátran, hiszen ez egy esszémonográfia, kevésbé száraz, tudományos szöveg. Miként hiszek abban, hogy a szépirodalom a valóságra adott művészi-emberi reflexió, abban is hiszek, hogy a metairrodalmi szövegeknek sem feltétlenül csak a szűk irodalmárszakmának kellene szólniuk, hanem esetleg próbálják meg megszólítani az irodalomkedvelő laikus közönséget is, rávéve az olvasót az olvasásra. Mert lehet olyan játszani, hogy tíz irodalomtudós ír egymásnak egymást agyonidéző tanulmányokat, amiket a laikus olvasó nem ért, vagy legalábbis unja, ha a szeme elé kerül az ilyen szöveg, csak szerintem annyira nem érdemes. Az érthetőség és az olvasmányosság pedig egy bölcsészettudományi, művészetelemző szöveg esetében szerintem nem zárja ki az elmélyültséget és a szakszerűséget.

– *Azt hiszem, ez a kézzelfogható és hiánypótló műveket eredményező irodalomtörténeti ars poeticád is szerepet játszott abban, hogy idén te kaptad a Gérecz Attila-díjat. A terveid hallgatva úgy tűnik, a díj nem szusszanásra, leülésre késztet, épp ellenkezőleg...*

– Mit is mondhatnék erre... Hogy hiánypótló műveket írtam volna, nem hiszem, de leginkább olyan szerzőkről-életművekről írtam és írok, amelyek érdekelnek. A Gérecz Attila-díjról azt tudom mondani, hogy a díjakat emberek adják embereknek különböző szempontok alapján, és körülbelül ennyit is érnek. A Gérecz Attila-díj alapvetően az elsőkötetes szerzők díja szokott lenni, bár a jogszabály nem zárja ki, hogy többkötetes, de mindenképpen 35 év alatti irodalmárnak adományozzák. Nyilván szórványosak és pletykaszintűek az információim, de történetesen tudom, hogy idén a József Attila-díj kapcsán is szóba került a nevem. Tudom, kik támogattak, kiknek köszönhető a döntés. Mivel az irodalmi középdíjak kissé elcsúsztak eredeti funkciójuktól, és az eredetileg pont az én nemzedékemnek és a középnemzedéknek szánt József Attila-díj (régén ráadásul konkrét kötetre is adták!) egyre inkább az idősebb, addig állami elismerés nélküli szerzők díja kezd lenni az utóbbi években a 65 év feletti díjazottaknak járó művészcéltörvény miatt (más művészeti középdíjak kapcsán ugyanez a

tendencia megfigyelhető), hát itt van ennek de facto ifjúsági változata, de vele pro forma ekvivalens Gérecz Attila-díj, az én generációmnak, úgy tűnik, most ez a jussa...

Úgy vélem, növelhetné a kulturális kormányzat a kiosztható középdíjak számát, mert a nyolc (idén rendhagyó módon 16) József Attila-díjhoz képest a kétévente egy (idén rendhagyó módon 2) kiosztható Gérecz Attila-díj tényleg nem sok. Ha megkérdeznének erről, átgondolnám a jelenlegi rendszert. Lehet, hogy nem volna ördögtől való visszatérni az ántivilágban egy ideig fennálló gyakorlathoz, mikor a József Attila-díj például három fokozatú volt, nagyobb volt a kiosztható elismerések száma, és a különböző fokozatok különböző nemzedékeket szólítottak meg. Ezzel együtt természetesen örültem, amikor értesültem róla, hogy állami középdíjat kapok, és igen jól mutat az ilyesmi az ember szakmai önéletrajzában, azonban ettől sem jobb, sem tehetségesebb szerző, sem más ember nem lettem. Nem hiszem, hogy emiatt le kéne ülnöm, halogatnom kellene a további szakmai terveimet, az (irodalmi) élet megy tovább. Hangozhat ez akár valamiféle álszerénységnek, pedig csak igaz, mert nem vagyok egy túlzottan hiú gyerek... *(nevet)*

– *Ha már ilyen jó végszót adtál, akkor a költői éneдрől is beszéljünk, aminek alapján én sokkal inkább az önmarcangoló-öngyötrő típusnak képzelek, mintsem hiúnak. (Már ha jól érzékeltem az iróniát az utolsó mondatodban.) Mély nyomott hagyott bennem a Félfomfortos magánpokol című köteted (Irodalmi Jelen Könyvek), amelyben a létezés és az én igencsak mély bugyrai-ba szállsz alá...*

– A költői énem az már egy ideje fizetés nélküli szabadságon van, szóval az irodalomtörténeti meg a levéltárosi énem tud elsősorban nyilatkozni. A gázszámlára valót a levéltárosi énem keresi meg. (Jó dolog is a disszociatív személyiségzavar...) Komolyra fordítva a szót, igen, valóban eléggé önmarcangoló és öngyötrő lelkületű ember vagyok, és ez meglátszott a verseimen is, amíg írtam verset. Mellesleg lényegesen jobban érzem magamat a bőrömben, mióta nem írtam verseket. De amíg írtam, alapve-

tően egy Pilinszky–Celan–Ted Hughes–Pessoa irányban írtam, ezek az alkotók, akikre mondhatom, hogy igen erősen hatottak rám. Első hallásra kevés közülük van egymáshoz, de én úgy gondolom, nagyon is sok. Akár a Pilinszky–Celan–Ted Hughes–Pessoa vonal is lehetne egyszer egy monográfia tárgya, de nem most. A kortárs magyar lírában egyébként G. István László, Iancu Laura, Schein Gábor, Gyukics Gábor, Kemény István és még egy páran foglalkoznak ilyesmivel, írnak ilyesféle hangnemben, s nálam lényegesen jobban teszik ezt... Érdekes amúgy, hogy pont a *Félkomfortos magánpoklot* említéd, ma nem érzem a legjobban sikerült kötetemnek, de talán működött benne, aminek működnie kellett, nem tudom, régen volt, távol érzem magamtól a saját magam által írott szépirodalmi szövegeket. Sok benne a Celan-utánérzés, azt biztos. Meg az is, hogy az emberi lélek mélységei mindig is érdekelték, nemcsak a sajátomé, a másé, úgy általában az emberi lélek. Per pillanat abban kételkedem elég mélyen, hogy én erről hitelesen, művészi értékű szövegeket tudok megírni. Vissza kellene egyszer térni (Szepes Erikával szólva) a mocskos mesterséghez, de egyelőre valamiért nem ez a prioritás, ahogyan a beszélgetésünk elején is mondtam volt...

– *Van a költészetteddel kapcsolatban egy „műfaji” megjelölés, amelyet gyakran kötnek a nevedhez, sőt te magad is belefoglaltad már verseibe is, tanulmányba is. Ez a képviseleti költészet. Mit értesz ez alatt?*

– Nem tudom már, magam képviseleti költő voltam-e vagy gyök-e, valószínűleg voltak ilyen irányú törekvéseim és próbálkozásaim. Hogy gyakran kötik a nevemhez, meglep, mert elég sok minden mással is foglalkoztam. Szerintem, miként azt valahol le is írtam, a képviseleti líra olyan költészet, mely valami konkrét eszmeiséget, reflexiót hordoz, azaz képvisel valamit, reflektál valamely korjelenségre vagy társadalmi problémára, azonban nem kell feltétlenül azonnal valamiféle konkrét politikai orientációra gondolni. A közösségi vagy képviseleti beszéd mód persze nagyon nem azonos a politikai költészetével, ahogyan azt irodalmár kollégák némely esetben hajlamosak összemosni...

– *Az olvasók most találkozhatnak A hónap alkotója összeállításban Valószerűtlen város-versciklusoddal. Saját „városviszolygásod” vagy városszereteted ihlette ezeket a szövegeket?*

– Kezdjük ott, hogy a versciklus címe egy allúzió T. S. Eliot *The Waste Land – Átokföldje* című versére, ahol az *unreal city* Vas István magyar fordításában *valószerűtlen város*. Persze ez csak nagyon áttételesen egy Eliot-parafrázis, de valahol mégis ennek a továbbgondolása. Alapvetően én itt is valamiféle képviseleti-társadalomkritikai költészetet akartam csinálni, de lehetőleg minél személytelenebbül, minél abszurdabb és szimbolikusabb tartalmakkal, és minél kevesebb aktuálpolitikai vagy konkrét magyar/kelet-európai társadalmi reflexióval. Tágabb értelemben persze mindez emberiség-lét-kritika és efféle közhelyek, amellyel versíró emberek már számtalanszor próbálkoztak. (Nevet) Egyébként ezeket mostanában írtam, de nem terveztem közzé tenni, szóval az sem egészen igaz, hogy évek óta nem írok verset. Nem írok, de ezt az összesen negyven-valahány verset, egy ciklus megírtam, mert még mindig ugyanazok a kérdések foglalkoztatnak. Kaptam olyan kritikát jeles, idősebb költő barátomtól, hogy ez olyan esszéisztika-publicisztika versben, el kéne felejteni és valami elvontabbat csinálni. Lehet. Másoknak meg érdekes módon tetszik, de ezeknek a szövegeknek az esztétikai színvonalát ne én ítéljem meg. Mint látod, nem valami optimista líra ez sem. Amúgy én Budapesten nőttem fel, szeretem ezt a várost, el sem tudnám képzelni másutt az életemet. Nem viszolygok az urbánus létől, hiszen születésem óta ez a természetes számomra. A valószerűtlen város nyilván részben Budapest, részben egy szimbolikus-allegorikus város, tán valahol Kelet-Európában, de tágabb értelemben az egész emberi társadalom létezésének abszurd-szürreális-morbid játszótere...

– *Annak idején, a Félkomfortos... bemutatóján Mátyóki Endrének volt egy nagyon emlékezetes megállapítása a verseid világról szólva, amikor azt mondta, a te Sziszfuszod lefelé görgeti a követ, amely mindig visszapattan az origóba. Igaznak érzed ezt?*

– Hű, de jó, hogy te emlékszel Endrének erre a szakmai értéktételére, kedves Eszter, mert bizony én nemhogy a bemutatón

elhangzottakra, de magára a kötetre is alig emlékszem. Nem tudom, igaz-e; ha azt jelenti, hogy amikor írtam versnek titulálható szövegeket, jórészt mindig ugyanazokra a témákra hegyeződtek ki, illetve voltak engem foglalkoztató állandó témák, és az ilyen irányú próbálkozásaimat áthatotta egyfajta ismétléskényszer, akkor biztosan igaz. De szerintem ezt nem az én tisztem eldönteni, hanem leginkább annak, aki olvassa a szövegeket. Az irodalom valóságreferenciájában hiszek, a szerzői intencióban is, de abban, hogy a szerzőnek lenne dolga didaktikusan magyarázni a saját szövegeit bárkinek bármilyen fórumon, már jóval kevésbé.

– *Hát, tényleg makacsul lepergeted magadról a költői szerepet... Viszont a műfordítói éned talán ma is aktív. Paul Celan költészetéhez hogyan kerültél közel?*

– A műfordítói énem sem olyan aktív már, ugyanis verset is igen régen, 3-4 éve fordítottam utoljára. Bölcsészettudományi szakszöveget azóta annál többet. Paul Celannal az egyetemen, talán elsőéves bölcsészhallgatóként találkoztam először, és mivel már akkoriban is egészen jól olvastam németül, hát utána mentem mind Lator László és Marno János magyar fordításainak, mind az eredeti, német nyelvű életműnek. Azt már felületes információk alapján tudtam, hogy Pilinszkyhez igen sok köze van, a holokauszt irodalmához pedig családom története okán – az édesapám anyja zsidó volt és holokauszt túlélő – is számos szál fűzött. Elkezdtem Celantól fordítani, jórészt olyan verseket, persze, amelyek Lator László és Marno János válogatott fordításköteteiből kimaradtak, de megkíséreltem magyarul meglévő versszövegek újrafordítását is. Ezek 2009-ben jelentek meg *Nyelvrács* című válogatott magyar nyelvű műfordításkötetben, ezt követte egy *Lélegzetváltások* és egy *Kristálylélegzet* című kis terjedelmű Celan-fordításkötet is.

Közben elkezdtem a szerzővel kutatóként is foglalkozni, megjelent róla 3 kisebb, majd egy nagyobb terjedelmű szakkönyvem, végül ez utóbbinak egy jelentősen javított és bővített verziója, mely a PhD-értekezésemet kitevő tanulmányokat is magában foglalta. A mai napig állítom, hogy Celan a huszadik század

egyik, ha nem a legnagyobb európai lírikusa (ebben persze szerencsére irodalomtudósok légiói értenek velem egyet), és lírája az emberi lélek legsötétebb mélységeit nyitja meg. Ugye a szerző holokauszt túlélő bukovinai német zsidó volt, aki francia emigrációban, Párizsban halt meg, öngyilkos lett 1970-ben. Tragikus sors és tragikus líra, engem pedig a tragikum az irodalomban mindig is érdekelt. Egy ideje egyébként Celannal, illetve germanisztikával és holokauszt-irodalommal sem foglalkoztam már, de azért még mindig nincs elfelejtve, természetesen.

– *A beszélgetésünk elején említetted Géher István nevét, aki sok műfordító számára kultikus tanárfigura. Tudnál példát mondani, neked mit hagyott örökül, amiből folyamatosan tudsz meríteni?*

– Mivel *Prospero sziluetdje* címen megjelentettem egy kismonográfiát Géher Istvánról, azt hiszem, kimerítően leírtam már, hogy miért volt jó költő, műfordító és irodalomtörténész. Alapvetően volt egy kultikus, 40 éven keresztül tartott műfordítói műhelyszeminárium a ELTE BTK-n, amelyen fordítók tucatjai nevelkedtek, és ahol ő, mint remek tanáregyéniség, nemcsak hatalmas bölcsességgel és műveltséggel, de emberséggel is tanított, kritizált, adta át a tudást, mesterséget és késztetett gondolkodásra. Aki ott ült ezek valamelyikén, az tudja, miről van szó. Sajnos az emberrel együtt a tanár is sírba szállt, és mivel Géher tanár úr előadásairól tudomásom szerint kevés hang- és videófelvétel maradt fenn, a kiváló tanár egyénisége és embersége leginkább csak az emlékeinkben él. A műfordításról annyi közhely kering közkézen, szakkönyvekben, jegyzetekben, ez elsajátítható, ha az embernek van minimális irodalmi tehetsége. De ami a tárgyi és mesterségbeli tudásnál mindig fontosabb volt számára: az emberség, a másik ember iránti mindenkori tisztelet. Azt hiszem, ebből lehet a legtöbbet meríteni, és ezt lehet vonatkoztatni az idegen nyelven alkotó szerző és az általa megalkotott szöveg iránti tiszteletre is, és így tovább...

– *Egy régebbi kritikádban többek közt azt írtad Böszörményi Zoltán Majorana helyzetjelentése a tökéletes boldogságról című*

verseskötete kapcsán, hogy nem riad vissza az esztétikai értelemben vett szép versektől, miközben a posztmodern poétikák világában ez nem divat. Hogy látod az azóta eltelt évek fényében: beszélhetünk-e még egyáltalán posztmodern költészetről, és visszatér-e vagy visszatérhet-e a „szép versek” kora?

– Szerintem a kortárs magyar költészet igen sokféle, és ugyanúgy megfigyelhetők benne a késő modern/neomodern, mint az úgynevezett posztmodern tendenciák. Zoltán egyike a számos kiváló, neomodernnek is nevezhető alkotónak, de említhetném ebből a paradigmából a már emlegetett Géher Istvánt, bizonyos szövegeiben igen nagy arányban Turczi Istvánt, Petőcz Andrást, de akár Iancu Laurát és még számos más szerzőt. De az irodalomkritika által posztmodernnek nevezett szerzők, Parti Nagy Lajos vagy Kovács András Ferenc sem mentesek a „szép versek”-től, vagy akár a fiatalabb nemzedékből Nyerges Gábor Ádám. Én azt gondolom, ez nem feltétlenül irodalmi paradigma kérdése, habár a posztmodern paradigmát, ha van ilyen, tudatosan kerülő szerzőkre inkább jellemző az esztétikai értelemben direkt szép szövegek megalkotása. Sokak szerint persze már a posztmodern utáni korszakban és korstílusban vagyunk, szóval ez sem ilyen egyszerű.

– Ha képzeletben tovább utazunk egy „poszt-poszt-poszt” jövőbe, az önmagad pályáját illetően mivel, milyen eredménnyel lennél elégedett?

– Nincsenek örülten nagy volumenű elképzeléseim. Leginkább szeretnék még középtávon megírni egy-két tanulmánykötetet, monográfiát, sajtó alá rendezni egy-két levéltári forráskiadványt stb. Némelyik ezek közül még csak az igen ködös elképzelés, ötlet szintjén létezik, némelyik már valamilyen stádiumban van, azaz megírtam, sajtó alá lett belőle rendezve valamennyi szöveg. Tudom, ez elég közhelyes válasz, de bölcsész vagyok, nemigen tudok mást válaszolni, mint hogy további könyvek és kisebb volumenű publikációk megírásán dolgozom és töröm a fejemet.

Kántás Balázs

Megúszható kényszerleszállás?

Részlet *A tér tenyerén – Közelítések*
Böszörményi Zoltán életművéhez
című monográfiából

A verseskötet egyetlenegy grandiózus, szabad verselésű költeményből áll, melynek alapjául megtörtént életrajzi esemény szolgált. Amint arról az első lábjegyzetből értesülhetünk:

Kényszerleszállásunk 2016. március 17-én történt a British Airways menetrendszerű járatával. Londonból Barbados felé tartottunk. Gépiünk, egy Boeing 777-es, Shannonban (Írország) sikeresen landolt Szent Patrik napján, aki az ország védőszentje. A szállodában, ahová a repülőtérrel busszal vittek bennünket, azt mondták, az ő védőszentjük mentett meg minket a szerencsétlenségtől.

A terjedelmet, a verselés szabadon áradó, asszociatív, szerteágazó folyamatát tekintve a mű egyértelmű folytatása a 20. századi magyar hosszúvers-hagyománynak, abból is a Juhász Ferenc és a Nagy László képviselte műfajnak. A két nagy klasszikus hosszúverseiben elválaszthatatlanul összefonódnak a magyar sorskérdések az egyéni létkérdésekkel, és mindketten egyfajta mitikus magyar néphagyomány gyökereihez visszanyúlva találnak megnyugvást a lázas-zaklatott látomások viharában. Böszörményi a múlt közösségi kérdéseit inkább filozofikumba oltja, amiképp személyes sorsát is a bölcselet felől értelmezi. A végzet tehát nála nem valamely történelmi parancsolat, sokkal

inkább a fátum, valamely Fennvaló kiszámíthatatlan, autonóm, öntörvényű rendelése. Ennyiben eposzi jegyekkel is bír a költemény, és a költő szándékosan mozdítja a költemény bizonyos rétegeit a spiritualitás irányába. Varga Melinda elbeszélő költeménynek nevezi kritikájában a *Kényszerleszállás...-t*,¹ és tekintetbe véve a vers formai-tartalmi jegyeit, ennek a műfaji besorolásnak is megvan a létjogosultsága, még úgy is, hogy a modern irodalomból voltaképpen „kiveszett” az epikus költemény. Mondhatjuk tehát, műfajteremtő vállalkozás a vers, és tekintve az alapszituáció egyediségét, nincs előzménye az irodalomban.

Mandics György a kötet fülszövegében kiemeli, hogy a hosszúverset az idő, „a legnagyobb terrorista” fenyegető közelségében írta a meg a költő.

A Kényszerleszállás Shannonban súlyos mozaikverset ismétlődő sorok tagolják egységekre: hol a félelem csúszós felülete küldi fel a mélyből a képeket, hol a dolgok lopakodnak a felszínre, mint valami víz alatti tárgyak, hol pedig a gondolat veti eléink idézeteit, elemzéseit, azokat az anyagokat, melyeket a szellem pogyászából talál, megíratlan versek, megíratlan témák formájában.

¹ Varga Melinda, *A lét hermészi hírvivője*. Irodalmi Jelen, 2018. január, valamint Irodalmi Jelen Online, 2017. december 2. <https://www.irodalmijelen.hu/2017-dec-02-1815/let-hermeszi-hirvivoje>

Ha nem is nevezhetnénk klasszikus értelemben vett halálközeli élménynek a meghibásodott repülőgépen eltöltött félelemteljes időszakot és az azt követő idegtépő landolást, ez a kiélezett szituáció mindvégig kétesélyes kimenetelű maradt. Az „elmúlástól tetten érten” pedig egyfajta benső, lelkiismereti leltár készítésére hajlamos minden ember, nemcsak a költő.

Böszörményi egy másik *Kényszerleszállás*ból, a költőelőd és példakép – Szilágyi Domokos – művéből választ mottót nagy verséhez: „Nem lett, mégse lett belőlem anyyalka, tollsöprű szárnyú...” S mivel Szilágyi kényszerleszállása maga a születés allegóriája – tehát a földi-emberi inkarnálódás – a filozófiai röppálya és az értelmezés metaszintje máris tálcán kínálja magát. „[...] én, az ördögöcske, aki zuhantam, kényszerleszállást végeztem itt, közöttetek, ezen a rögzös, sziklás, gödrös, ismeretlen terepen, kényszerleszállást végeztem, és tudom, hogy bele fogok halni” – írja Szilágyi Domokos, és mintha csak erre az elkerülhetetlen, időtlen tragikumra, amely paradox módon egyszerre fátum és lehetőség, utalna Böszörményi nyugtalanító macacssággal újból és újból visszatérő szövegintarziája:

*Pörögnek a véletlen motollái,
fenn, a csomagtérben a pillanat lila-zöld
hátizsákja lapul. Csak működésbe kell hozni
a visszaszámláló vörös kijelzőjét,
a sors ezüstkerekeit, a látható láthatatlant,
a villanást.*

Érdeemes itt megemlékezni egy másik nagy Szilágyi-versről, az *Öregek könyvéről*, amely akár ugyanúgy felsorakozhatna a Shannon-költemény mottói közé. „Mi örömet tartogat még az élet? / (Tartogat-e valamit egyáltalán?)” – szól a vers nyitánya, és mintha Böszörményi Zoltán repülőn átélt lebegésének élet és halál között épp ez a kétség lenne a kiindulópontja. A kényszerleszállás mint esemény óhatatlanul az élete zenitjén túljutott férfi nagy pillanatává válik: szembesüléssé a kérdéssel, van-e innen még feljebb, vagy már csak lefelé ível a pálya. „Örömeinkből fakadott örömök / visszaszállnak fejünkre, / mint az ál-

dás, / mint az átok / egy töből fakadt e két szó” – folytatja Szilágyi Domokos, és versét a semmiből jöttünk és a semmibe távozzunk képével zárja. A Shannon ezt a két világ közötti lebegést ragadja meg elemi erővel: a „porrá leszünk” élményét olyan közvetlen közletről tapasztalja meg itt a versbéli beszélő, hogy ha akarja, sem úszhatja meg a szembenézést: tartogatott-e eddig és tartogat-e még örömet az élet?

Bár a kritikák kevésbé térnek ki a szöveg e rétegeire – és a ma erősen „nemtelenné” vált közbeszédben talán merész ilyesmit megfogalmazni –, de megkerülhetetlenül férfiverssel van itt dolgunk. Mondhatnánk Babits után: ima férfihangra. A légüres térben önmagával, múltjával és lehetséges jövőjével szembesülő férfi imája, aki a felhők közül tekint végig élete (és nemzete) megpróbáltatásain, sikerein, megvonva mérlegét áldásnak és átoknak.

A vers szcenikája világos vonalvezetésű, viszonylag könnyen felfejthető: a költővel együtt a fedélzeten vagyunk, közvetlenül a gép meghibásodása előtti pillanatokban. *„Langyos feszültség a meztelen égen”* – így láttatja, érzékelteti a szituációt Böszörményi, s nyilvánvaló módon József Attila tájírójának művészi arzenálját idézi meg. Erre utalnak a gondosan megfigyelt külvilág jelenségeivel kapcsolatos gyakori megszemélyesítések, mint például: *„hírmagazint lapoz a türelem”, „a sebesség örvényében felszisszen a várakozás”* vagy *„véraláfutásos éj révedező tekintete / szúrja át a galaxisok jéghideg, képlékeny ködét”, „Valami készülődik”* – írja a költő, de ez a kontextusból minden további magyarázat nélkül is kitapintható. A baj kezdetét furcsa módon egy különös illat jelzi: *„szokatlan, szelíd illat lengi be az utasteret”*. Ugyanez az illatérzékelés marad hangsúlyos pár sorral később, a már megdőlt repülőgépen kitört rémület leírása közben: *„A sóhaj, a végzet illanó illata kerít hatalmába minket, / a repülő székeiben ülő, biztonsági övbe csatolt elítélteket.”*

S míg az „elítéltek” – a kollektív végzet kifürkészhetetlen parancsa szerint ugyanazon barbadosi járatra jegyet váltott idegenek, akik immár közös sorskalandban vesznek részt – dermedten várják a történet végkifejletét, e hirtelen pánikhelyzetben felpattan a költői emlékezet szelencéjének fedele, s látszólagos

rendezetlenségben – ám valójában mégis memóriarekeszekbe strukturálva – élmények törnek a felszínre a távoli gyermekkorról, családról, barátságról, szerelemről, a magyarságról, a történelemről és elvont filozófiai tartalmakról. A szellem krízishelyzetben támaszt keres a maga számára, ilyenkor egy múltbeli gesztus, egy átmentett emóció, vagy egy elfeledettnek hitt, hirtelen előkerülő emlékfoslány is valódi mentsvárként vagy éltető anyagként szolgálhat. De beszéljenek Böszörményi sorai:

*A szemed fényét keresem, az önfelelt lobbanást
a zavarba esett tekinteted mélyén, a hegyek csúcsait,
melyeket még nem másztam, nem hódítottam meg,
talán még fel sem térképeztem, hogy látható légy,
és képzeletem radarjai befogjanak, megbízható,
erős állványt emeljek az idő szakadékaik felett [...]*

Az efféle krízishelyzetek – tágabb vagy szűkebb értelemben vett halálközeli élmények – közös jellegzetessége, hogy az átélő tudat mindig a legbenső (vagy legvégső) lényegre fókuszál, s elengedi a hétköznapi esetlegességeket. Mondhatjuk, hogy egy ilyen határhelyzeti, erőteljes önátélés során az ember valósággal *megigazul*:

*mindig közbejött valami, az izgatott felfordulásban
mindig volt egy pillanat, mely elorozta figyelmem,
elhomályosította a vakító lényegét,
amikor a mozdulataidban kerestelek,
mindenséget belengő illatodban,
fáradt, apró kezed légfodraiban, a szisszenetben,
mely utánam oson a némaság folyosóin,
az értelmes értelmetlenségben,
s talán annál is messzebb.*

Hirtelen a nagy példakép, Szilágyi Domokos vetül ki az emlékek közül. A halál parancsoló közelségében, a „*tehetetlenség*

vérző sáljával” nyakunkban szükségszerűen kerül előtérbe a művészileg „hasznos” és beteljesített élet ideája: *„Sajnálj te is, mint Bartók, / hogy tele bőrönddel utaztál el.”* Az ember sorsszerű beteljesületlenségének kudarcát Böszörményi kedvesen banális képből oldja fel:

*Az idő majd megbocsát. Kiüríti a degeszre
tömött poggyászatot,
az évek alatt összekuporgatott csodát.*

A dolgok és emlékek *„síkos felületén lefelé csúszva”* kozmikus léptékű képzetek nőnek ki egymásból, és tárulnak elénk, *„a gravitáció szivárgó ereje ismeretlen galaxist, / merész ábrándot görget”*; megidéződik a *„Szent Antianyag”*; a multiverzum és a *„párhuzamos idő”* is – mint megannyi gondolathasáb, készen arra, hogy felemészthődjenek a lázasan működő elme benső tüzeiben.

Bravúrosan bánik az idősikokkal a költő: a múlt múltat sodor magával, miközben ugyanis az emlékezet ismét benépesíti a Kilin Akadémia régóta elfeledettnek hitt folyosóit, egy újraélt történelemóra keretében hirtelen együtt szemléljük Bakóczot, Dózsát és Mohácsot mint a magyar történelem emblematis és fájdalmas mementóit, melyből az alábbi történelemfilozófiai eszmefuttatás születik meg:

*Nem vagyunk kegyeltek,
valami ősatok kíséri lépteinket,
mintha a történelem bohócai,
félresikerültjei lennénk.
Európa forró ölében esedezünk
vajmi kevés alamizsnáért,
mi, akik megrengettük,
s felforgattuk az öreg kontinens földjét,
bőrére rovásjellel
győzelmeinket biztos kézzel írtuk,
feltámadunk-e még, lesz-e méltó jövő-sorsunk?*

A magyarság sorsának jobbra fordulása felett érzett aggodalom szervesen kapcsolódik 19. századi klasszikusaink hagyományához, s miként Kölcsey a *Himnuszban*, az „ősátok” verte népnyomorúságát Böszörményi is a múlt dicsőségével ellenpontosza. A Kölcsey-, Kazinczy- és Vörösmarty-hagyomány mellett nem vallhatná magát azonban az Ady-szellemiség örökösének is, ha nem tudná magáénak a transznacionalizmus és az egyetemesség léptékét ugyanúgy – amint „Dunának, Oltnak egy a hangja”, úgy ez a moralitás is összemberi alapokon nyugszik: *„Miféle magyar lennék, ha más nemzetet semmibe vennék, / a nációk galaxisának központjában csak magunkat látnám...”* Az ő útját mindvégig „az igaz irányt mutató mágnes” határozza meg, és a magas ideálokért küzdő forradalmárokkal kíván közösséget vállalni, elutasítván a „habzó szájú”, kalmárszellemiségű „zsörtölődők” és „ködzabálók” attitűdjét és értékrendszerét.

Ekkor a benső víziók sorát a kapitány hangja szakítja meg, melynek nyugodt tónusa a költőben Beethoven V. szimfóniájának sajátos dallamfoszlányát hívja elő. A metafizikai létezés kulisszáihoz emelkedünk, s a későbbi bölcséleti okfejtések feszültségeit mintegy megteremtve Böszörményi jó érzékkel egy Goethe-idézetet helyez el a szövegben: *„Reszkessen az égtől az emberi faj, mert istenek őrzik / örök kezeikben a Lét jogarát, s élnek vele kedvre?”* (*Iphigenia Tauriszbán*). Az emberi lét végességében és sajátos lefokozottságában a költő igazságtalanságot vél felfedezni, amiként ez a nagy elődnek, Friedrich Hölderlinnek is sérelmes alapélménye volt. *„Igazságos rend kell, ez legyen ember és a Fennvaló dolga”* – fogalmazza meg morálját az Isten és ember közötti kívánatos konszenzus jegyében.

A magas filozófia időtlen távlati – ahogyan az már csak az eféle áradó látomássorozatok sajátja – egy pillanat alatt gyermekkori emlékképek idillikus zsánerképeibe fordulnak, „törpülnek át”, és „lúdbőrösen” „tipegnek elő” a sok évtizeddel ezelőtt lejárott események. Ott vagyunk a nagyapa simánci házában, halljuk a „susorka-matrac” zörrenését (milyen átélhető, mennyi érzékre ható szavak!), látjuk a „mennyezet sarkába szorult sovány fénynya-

lábot”, és érezzük a frissen sült kenyér illatát, míg rövid – de annál érzékletesebb – jellemzések keretében a régmúlt karakterisztikus alakjai tűnnek elő. Sajátos vonása a Böszörményi-életműnek, hogy míg a korábbi kötetekben csupán áttételesen bukkannak fel a gyermekkor élményei (még azokban a kötetekben is, amelyek az én legmélyebb rétegeit tárják fel), addig, úgy tűnik, a Shannon-trauma szolgál katalizátorul e gazdag gyermekkor-tapasztalatok líranyelvi megformálásához. Megannyi impresszionisztikus, vászonra illő pillanatkép, amely azonnal elrepíti az olvasót egy rég volt falusi táj otthonos, soha újra nem teremthető világába.

A költő maga is megdöbben a kavargó képek plasztikus valóságán – a múlt, a jelen és a lehetséges jövő kaleidoszkópszerű villódzásain –, s azonnal egy Hamvas Béla-idézet ötlük fel benne: „Az idők végén, mondják, a kezdet visszatér” (Pathmosz). A versbéli beszélő a kozmikus történelmi látomások tablóit szemlélve jut el a minden megpróbáltatást legyőző kitartás eszményéig, a churhilli „never give up” („soha ne add fel!”) benső imperatívuszáig:

*Soha, soha,
még akkor se, ha esélytelennek látod a dolgokat.
Szent küzdelem feltartóztathatatlan vihara csapjon le rád,
ha nem hiszed: még van remény,
még nem késő, talán feloldódsz a feszültség ködében,
ha megszólal az angyalok trombitája,
a mennyei segítség is megérkezik,
a mélyben, lent, fényben fürdő templomok.*

A következő intarziászerű bevilanásban ismét a magyar sors lesz a téma, és egy fiktív monte-carlói beszélgetés erejéig megidéződik a nagy előd és szellemi társ, Ady Endre is. S hogy miért éppen Ady? Ő a küzdő, a játékos, és magyarságához körömszakadtáig ragaszkodó művész prototípusa, mely vonások Böszörményi személyiségének is markáns részét képezik. Az „Ady Bándi” életét annyira meghatározó bohém éjszakai lokálmilió kitűnő helyszín a szimbolikus találkozáshoz; s nem csupán a nyilván-

való versmotívumok és idézetek arzenálja, hanem a különféle Ady-versek allúziói is elérik hatásukat, így pl. „*a monacói őszben sóhajtvá szaladtak / a szél elől a hajótörött falevelek*” sorok a *Párisban járt az Ősz* jól ismert sorát evokálják; az „ő búsan, bíboran [álmodott]” mondat az *Ős-Kaján* című verset idézi meg stb.

A feszültség az utastérben tovább növekszik, amikor a pilóta vastag sugárban kizúdíttja a gép felesleges kerozinját, a landolás kockázatát csökkentendő. Paradox módon a költőt mégis egyfajta hideg közönyösség keríti hatalmába:

*Üvegszemével rám tekint a közöny.
Felszaggatja az idegszálaim között nyugtalankodó
apró réseket. A zűrzavar alkímiája ez,
várom, hogy a dermedt pillanat újra összekapcsoljon
az egész körforgásába, a hamvas csálhatatlanságba [...]*

S éppen ez az alkímia szó idézi meg Hermész Triszmegisztoszt és hermetikusan-alkimista alapművét, a *Tabula Smaragdínát*. A műből Böszörményi több alapgondolatot is felhasznál versében; a triszmegisztoszi bölceletintarziák – melyek a művészi szándéknak megfelelően hol szó szerintiek, hol pedig némileg újrafogalmazottak – a hozzáfűzött saját gondolatokkal egyetemben a költemény legmélyebb filozófiai eszmefuttatásai.

*A cseppfolyós fém igézete, a csillogás varázsa
összeköti a gondolat idegdúcait,
szabad utat nyit az akarat járműve előtt [...]*

Böszörményi itt a triszmegisztoszi eszmevilág legfontosabb féméről, a higanyról, azaz a Mercuriusról beszél, aki/ami ebben a sajátos bölceleti rendszerben voltaképpen nem más, mint a megtartó Női Erő, vagy más néven a Filozófusok Asszonya. Az éltető Lélegzet ő a Távolságon, amelyet a hindu pránaminőséggel is analógiában szemlélhetünk. Amikor „nincs mibe kapaszkodnia az igyekezetnek”, létfontosságú átélni ezt a gondvi-

selő erőt, melynek intenzív megtapasztalása nem más, mint – a költő szavaival élve – „*az élet tiszta illata mindenütt*”.

A másik lehetséges támaszték és megtartó erő ebben a krízishelyzetben maga a Gondolat. A „*gondolat katapultja*” és teremtő energiája tovaépít és ezzel együtt „*eltérít a félelem-röppályáiról*”. Ebben az intenzív önátélésben, a gondolat és az öntudat oltárán áldozva szubjektív idealizmusra utaló sorok születnek:

*Megteremtette a gondolat a mindenséget, engem is
ő küldött a napfény birodalmába – része vagyok a gondolatnak.
Milliárd vetélő szövi a tudat fonalsejtjeit, magába fogad, elcsitít.
Akinek atyja a Nap, anyja a Hold,
méhében hordozta a szél, azt a Föld táplálta.
Az a világmindenség központja, ahol vagyok.
Itt ezen a lidércfényes, bolyongó repülőgépen,
melyben szelíd alázattal ül az eszmélet,
másra figyel, aki a halál szemébe néz,
letisztul a múlt, zsugorodik a végtelen,
az űr, fémesen cseng a csend, mely nem is az,
valamilyen balzsam, ajzószer, káprázat,
tükör.*

A gondolat és a gondolkodás – mint a legspecifikusabb emberi tudatfunkció – Böszörményi költészetének sarokköve, örökké visszatérő megváltásmotívum az erodálódó emberi minőség, a közöny, az ostobaság közepette. A *Kényszerleszállás...*-ban valósággal piedesztálra emelkedik, ez kölcsönzi az Ember legfőbb méltóságát, s Blaise Pascal örök érvényű allegóriáját is eszünkbe juttatja:

Nádszál az ember, semmi több, a természet leggyengébbike – de gondolkodó nádszál. Nem kell az egész világmindenségnek összefognia ellene, hogy összezúzza: egy kis pára, egyetlen csepp víz elegendő hozzá, hogy megölje. De gondolkodó nádszál. Még ha eltaposná is a mindenség, akkor is nemesebb lenne, mint

*a gyilkosa, mert ő tudja, hogy meghal; a mindenség
azonban nem is sejtí, hogy mennyivel erősebb nála.²*

„A gondolat síkos felületén csúszva lefelé” eljutunk a szabadság problematikájához is. Az „azzá válunk, amitől félünk” aforizmáját a másik oldalról közelítvén meg, Böszörményi szerint:

*Szabad csak akkor leszek, ha önmagam
szabadítom meg önmagamtól,
a szabadság ellentmondásától,
a sóvár szükség indulatától, mindentől,
amitől megremegek.*

Másrésről viszont a „vájrt fülű” olvasó itt József Attila *Eszmélet* című versének rokon gondolatvezetésű sorait is felidézheti:

*Az meglett ember, akinek
szívében nincs se anyja, apja,
ki tudja, hogy az életet
halálra ráadásul kapja
s mint talált tárgyat visszaadja
bármikor – ezért őrzí meg,
ki nem istene és nem papja
se magának, sem senkinek.*

A szabadság elérésének szükséges peremfeltétele tehát az „elengedés”, melynek folyamányaként egy olyasfajta benső attitűd valósítható meg, mely voltaképpen egyszerre hordozza magában a sztoikus görög „ataraxia” rezzenéstelenségét és a buddhizmus ürességfogalmát.

A landolást megelőző pillanatokban a költő feleleveníti egy korábbi kényszerleszállását – melyet valamikor régen egy egy-

² Blaise Pascal: *Gondolatok*, ford. Pődör László. Budapest, Lazi Könyvkiadó, 2015.

motoros gépet vezetve kellett végrehajtania –, majd egy műtét ébren töltött pillanatait, és mivel a szakavatott sebész és a lelkiismeretes altatóorvosnő alakja biztonságérzetet kölcsönöz, a lassan előtünedező földi tereptárgyak szinte „harmatos gyermeki ártatlansággal” és rácsodálkozással teljes „mitikus” újrafelfedezése méltón készíti elő a verszárlatot:

*Fuvolahang, fülemülék éneke, illatozó virágok
színekben játszó ruhája lebeg, karmazsin lánggal ég
a tündöklő ágú fák felett a kikelet,*

(...)

*bódító derű, öröm kacag fel a smaragdpázsiton,
a nagybögők öblös hanghulláma eláraszt,
trombiták, szaxofonok, brácsák, dobok kórusa csendül,
együtt már a zenekar, s a hirtelen beállt csendben,
túlvilági hangon egy hárfa mélabús hangja
édesíti meg a levegőt.*

A lány zene taktusaira lüktet fel szívem.

A szimfónia lezárul, a mű elkészült. Esszéjében Varga Melinda jelöli ki a legpontosabban a kortárs magyar költészet palettáján a *Kényszerleszállás Shannonban* helyét:

*Az a vers, amely képes önmaga jelentésén túlmutatni,
az olvasóban elindítani valamit, nem hiábavalóan
született meg. A kortárs költészet burjánzó, zöld lige-
teiben megannyi egzotikus növény a csodálat tárgyát
képezi, mégsem emlékszünk egy időn túl sem formá-
jára, sem illatára, elmosódik. A mindenkori olvasó
nem a jól felépített metaforacsokorra, tudatosan át-
gondolt, időmértékes sorokra, sziporkázó szójátékok-
ra, naturalista, lecsupaszított nyelvi elemekre vágyik,
hanem olyan költészetre, amely túlmutat a mesterség-
beli tudáson, amelyben a nyelv ízes-zamatos, varázs-*

*latos tud lenni, nem részletekre, hanem az egészre, a teljességre vágyik, hogy madártávlatból mutassák be neki a világot.*³

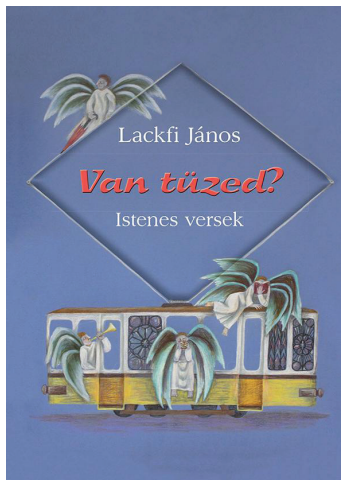
A repülőgép végül is egészben földet ér. De megúsza-e a költő – aki hic et nunc a földi-anyagi embert szimbolizálja – a kényszerleszállást? Ezt itt most igen. Ám abban az értelemben, ahogyan a fentebb méltatott Szilágyi Domokos azt felveti, senki nem úszhatja meg, mivel az ember ontológiai kényszerleszállása szükségszerűen halállal végződik. Berezelt Peer Gyntként néhányszor el lehet futni a Gomböntő elől, de egyszer majd, valamelyik keresztútnál, úgyszólván a kanalába kerül a menekülő ember. Hiszen már legkorábbi magyar nyelvű szövegemlékünk, a *Halotti beszéd* is erre figyelmeztet: „Hugy es tiü látjátuk szümtükhel: isa, es nüm igy ember mulhotja ez vermöt, isa mend ozhuz járrou vogymuk.”⁴

³ Varga Melinda, i. m.

⁴ Mai magyar nyelven: „Ahogy ti is látjátok szemetekkel: bizony, egy ember sem kerülheti el ezt a vermet, bizony, mind ahhoz járók vagyunk...”

Lajtos Nóra

„ez a korpusz köt össze minket”

„Ma Istenben vagyok,
Bennem van az Isten,
Ma egymásban vagyunk,
Mint a van s a nincsen.”
(Egymásban)

Isten-ember-világ viszonyrendszerét az irodalom mindig is igyekezett „színre vinni”. Aligha találánk szerzőt, akit ne foglalkoztatott volna a transzcendencia gondolatköre, amely később ihletforrássá minősült át. Az efféle lírai alkotások gyakori jellemzője, a dialogicitás, ilyenkor

problémás: „Az »istenes vers« megszólítottja megszólíthatatlan, a beszéd természetszerűleg aszimmetrikus, csak a »teremtett« beszélhet” – állítja Takács Miklós *Ady, Rilke és az „istenes vers”* (2011) című könyvében, aki az „istenes vers” idézőjel-használatának külön fejezetet szentel munkájában. Bár az „istenes vers” műfaji kategória elnevezése problematikus, gyűjtőfogalomként elfogadhatónak tartjuk. (Ahogy például „istenes novella” helyett a „liturgikus novella” terminust Szabédi László használta először, Tamási Áron novelláira alkalmazva a kifejezést).

Ezért, jóllehet ritkaságszámba megy a műfajcsoportos megnevezés valamely mű alcímében, Lackfi János szerteágazó munkásságában mégis fontos „jelzőcölöpként” funkcionál a *Van tüzed?* című verseskötet paratextusában: meghatározza azt a kötetolvasói magatartást, amellyel „érdemes” a szövegekhez közelítenünk. Az egy kötetbe rendezett jelenlegi versválogatás tematikusságá-

nak köszönhetően az így egymás mellé került írások új fényterésben mutatkoznak meg.

A ciklikus rendezőelvet követve hat szövegblokkba rendezte költeményeit Lackfi János. Az előbb folyóiratokban közölt, majd kötetekben megjelent versek „felszabadítása” egy „újrátöltött” válogatott korpuszt eredményezett, amelyben a költői én igyekszik a Heideggerrel szólva világban-benne-lévő embert (olvasót) transzcendens kérdés-horizontjáról elmozdítani: „*Hol van Isten? / Miért van Isten?*”; „*Itt is, amott is, / ott se meg itt se, / isteni buk-fenc, / épp ez a kincse.*” (Isten-keresgélő)

Az első ciklus tizenhét darabja 1999 és 2017 között keletkezett. A hétköznapiság álrüháját magára öltő istenképzetet érhetjük tetten a következő versidézetekben: „*Nem csinált semmit, csak ült / hát gondolhatod, / hogy rohadt fáradt lehet / az idő kezdete óta babrálni / ezzel az egész tetves világgal. / Aztán felállt az Isten, / sóhajtott és elballagott*” – olvashatjuk a *Világ végében*, vagy az *Itt vagyok* című versben szintén az e világba vetett Isten-nel találkozhatunk: „*Képzeld az új szomszédom itt az Isten, / nem hülyéskedem, először én se hittem, / de a kaputelefonon a neve ki van írva.*” A következő versekben a születés és halál misztériumán túl az istenkereső költő hangját halljuk: „*János lettem a keresztségben, Pál a bérma-keresztségben (Május 18.); „nem egészen / tisztességes szándékkal leskelődöm / utánad...” (Spicli); „szedj szét, rakj össze engemet / csak foglalkozz velem / csak velem / foglalkozz, Istenem” (Nyűgös imádság); „mégis nyugtalanít, / hogy elszalasztom azt a lenn / rám váró valakit” (Kopogtató); „Maradjon utánam / alvadt rozsdafolt / glóriájába zárt űr” (Hármas). Virtuóz szójátékairól itt sem mond le a 'homo ludens' Lackfi (pl.: „sínarany glória” – *A villamosgarázsba én benéztem*). Az Örök című vers párbeszédés szituációt rögzít. A dialógus tárgya Lázár Ervin, akitől szintén nem idegen a nyelvi humor. A szójáték alapja a különféle levek felsorolása, amely az öröklét (tárgyragos forma) – öröklét (örök élet) homonímiájára futtatja ki a remekbe szabott költeményt. S végül nem hagyhatjuk figyelmen kívül a cikluscímadó *Hogy fájjon* című verset, amelyben az önmagát*

objektív szemmel is szemlélni tudó, ugyanakkor érzelemgazdag és a krisztusi szenvedésben osztozni kívánó költő hangján szólal meg Lackfi János: „*Ki kéne venni / részem a fájdalomból, / s én még a szatyrot is / sápadtan leteszem, / ha vágja a kezem.*”

A második ciklus a találó *Hálaének* címet viseli. Itt azokat a szövegeket rostálta egybe a költő, amelyekben főként a felesége iránt háláját fejezi ki („*Imádkoztunk nejemmel – Gátszakadás; Hány asszony lakik kedvesemben?; „Dicsérlek Uram, / amiért nekem adtad kedvesemet” – Zsoltáros*). A Kosztolányi Boldog, szomorú dalára hajazó *Lavina-dalban*, a *Lovára hajló katonában* és az *Éj-honában* a gyermekekért érzett hála jelenik meg. Meseszerű lényé válik Lackfi tolla alatt Isten alakja, aki „*komótosan fényéveket / lépeget... Csillagcsizmában / egyszerre milliőfelé / indul el sehol sincs / de mindenhová odaér.*” (*Lovára hajló katona*) A *Hálaének* záró versszakában (de pl. a *Két angyalban* is) a többes szám első személyű birtokos személyjelek és igei személyragok mint grammatikai kitevők mutatják az egymáshoz tartozás szent poézisét: „*Azért adott nekem Isten, / hogy minket megdicsőítsen? / Testünk-lelkünk kettős létra, / egymáson mászunk az égbe.*”

A *Dalolás* címet viselő ciklus nyitóversében, az *Isten-keresgélőben* tizenhárom négy soros versszakon keresztül lüktet az adoniszi sor (egy daktilus és egy spondeus kapcsolata). A kitűnő ritmusérzékkel megáldott költő fegyelmezettségére utal még a páros rímű sorok összecsengése. Sehol egy zökkenés, sehol egy félrím, csak igazi, jól megmunkált szöveg, amelynek beszédes címe a vers tárgyáról mindent elárul: „*Hol van az isten? / kis katicában? / hajnali fényben? / kerge cicában?*” A következő vers címe – *Bújócska* – játékos istenkereső magatartást evokál: „*Bújócskázik velünk az Isten, / mindenhol van és sehol sincsen.*” A Mindenható mindentudó „tudását”, képtelen „képességét” is megverseli Lackfi: „*A plafonon is gyalogolhat, / elszopogtathatja a Holdat...*” Két reminiscenciára is találunk példát a versben: az egyik Pilinszky *Egyenes labirintus* költeménye paradoxon sorának – „*milyen lesz / e nyitott szárnyú emelkedő zuhanás...*” – átemelése: „*Elcseréli a fentet-lentet, / repül lefelé, zuhan feljebb*” (kiemelések tőlem: L. N.); a másik József

Attila [Az Isten itt állt a hátam mögött...] kései, 1937. októberi verstördékének újraírása: „Lohol, messzebb a csillagoknál, / ám ha megfordulsz, máris ott áll.” A ciklus legizgalmasabb verse a *Játék minden* címet viseli. A naiv gyermeki perspektíva érvényesül a költemény első felében: „Ám mikor úszni akartam, / Meséskönyvbe becsobbantam, / Átúsztam az Óceánon, / Óperenci / Enciánon, / Nem csorgott víz hacukámon.” A szakrális sík profanizált változata a szöveg második felében tűnik fel: „A mennyei autósztrádán / Stoppolva az Istent várnám, / Meg is jönne Limuzinon...”; „Nincs sofőrje, aki vezet, / Tiltja égi szakszervezet...” A záró strófában szinte észrevétlenül cseng újra a gyermeki hang, ezúttal mint egy dacos kisfiú hangja, melynek záró sora „isteni” remeklés: „Kezem többé meg nem mosom, / Se síkosan, se habosan, / Égi piszok beszennyezhet, / Beszennyezhet, / De Istennel fogtam kezét.” Még egy vershármast érdemes megemlítenünk: *Pásztorok alusznak, Karácsonyi gyertyaláng, Ének Máriáról*. A Kisded születésének körülményeit („Bölcső lett a jászol”) megverselő szövegek egyedisége abban rejlik, hogy zeneiségükben, Weöres Sándor-i ritmustechnikájukban (*Ének Máriáról*) is eltávolodnak a hétköznapiságtól, és helyükbe az *Égi Nap*, a csillag, bárka szent attribútumai kerülnek: „Mária, újhold, / Fénypatkó, / Mennyei borral / Telt hordó!” – példa a Weöres-ritmikára. A ciklus záróversének (*Egymásban*) utolsó strófájában a már említett Pilinszky-szöveg önidézetként olvasandó: „Felfelé zuhantam, / Akárki meglesse.” A költői képek is ebben a versben a legintenzívebbek, gondolunk itt a „Mókuskerekedben / Az idő csörömpöl, / Egy marék muzsikát / Szaggatok a csöndből. // A maréknyi hangot / hegyekké kelesztem” hiperbolára.

A negyedik blokk négy verset tartalmaz. A *sajtóérzékeny pápa-paradigma* Ferenc pápa népszerűségéről szóló hosszú prózavers, amelyből például az is kiderül, hogy „[R]ajong a fociért, meghívja kedvenc / argentin csapatát, a San Lorenzót. Megcsókolja / a bőrbeteget, akitől mind undorodnánk. Páпамobilján / elviszi egy körre a down-szindrómás fiatalembert.” A zárlatban az emmauszi tanítványok szólalnak meg, „miután felismerik a mellékük szegődő Jézust”. A szerző ezáltal bevonja a vers értelmezési

tartományába a kérdést, hogy vajon észre vesszük-e Jézus jelenlétét mindennapjainkban.

A *Magán* a Miatyánk szövegének ízekre szedésével hozza mozgásba a kulturális hagyománytért: „*Miatyánk, ki vagy az áram / magasfeszültségű dobozában [...]. // Mindennapi kenyerünket add meg, / ne keseredjünk, akár a vadmeggy... // Bocsásd meg vétkeinket / mosd ki szennyesünket...*” A záró sor értelemszerűen: „mindörökké, ámen.”

Az idő urában reális (tudományos) magyarázatot igyekszik adni a lírai alany a kenyérszaporításra, a csodálatos halfogásra vagy a vízen járásra, felszabadítva ezáltal a hit kegyelmi ajándékát, amellyel csak az ember rendelkezik. Az idősíkok egymásba csúsztatásával releváns válaszokat képes adni a képtelenségnek tűnő krisztusi cselekedetekre. Az apokaliptikus látomásversben, A pusztítás dicséretében „*[V]érré változik a folyók vize, lelelegnek / Mindent a sáskák, hamueső lepi el a termőföldet, / A hegyeket szélfűrészek reszelik ásványi porrá...*”

Éppen tíz éve született versét (*Hét nevezet himnusza*, Vigilia, 2009/10.) a Pécsi Tudományegyetem dékánjának, Heidl Györgynek ajánlja Lackfi János. A strófikus, páros rímű, alliterációkat („*Mintha minden*”; „*Fut, fojt, folyik*”; „*vak végtelen*”), figura etymologicát („*Léte létünk*”) és szóismétléseket („*Bilincset olt, bilincsbe van, / Titkot mutat, titkot fed el*”) tartalmazó szöveg a zeneiség stílusesszöveivel az egyik legdíszesebb „vers-szöttese” a ciklusnak. A *Pál uram lábnyomán ballagtomban szörzött énekek* mottói Esterházy Páltól valók. Az erősen archaizáló versbeszédben a barokk hagyományt örökíti át (*amidőn, üdőtlen*=időtlen; *járdalván, téve, napjoknak, beréped, szörzöl*=szerzel). A *Keringő* ¾-es lüktetése mellett a kéthasábos tördelés külön költői lelemény. A *Kánasztánc* a közismert kánasztáncritmust „verseli meg”, amely átszövi a 16–18. század magyar tánczenei emlékeit is. A *Palotás* pedig az anapesztusok – emelkedő verslábak – patetikusságával, kimértségével ér el kellő stílushatást.

A *Négy variáció* az őselemek számba vételére vállalkozik. A József Attila-i mottóválasztás („*Hosszú az Úristen, / Rövid a szalonna*”

1928) a négy költemény kezdő sorában visszaköszön, anaforikus szerkezetet mutatva: „Hosszú az Úristen, / általmegyünk rajta, / aki szeret, mind vizen jár, de száraz a talpa” (Víz); Hosszú az Úristen, / repülőgép csikja, / foszladó fohászaikat / menny-papírra írja” (Levegő). Ugyanez a szerkesztésmód jellemzi a ciklust záró Zarándokéneket, amelyben a 3., 6., 9. úgynevezett pillérversszakok kivételével a „Ha elmegyünk, hát elmegyünk...” felsor ismétlődik, amolyan beletörődöttséggel viselve földi pályánk végét: „Ha elmegyünk, hát elmegyünk az ég mezőin át, / A lelked ott már úgy lebeg, mint jószagú virág! / Jézus úr, tudod, ki voltam, ints magadhoz engem, / Tiszta tűzzel mind kiegészed, mi rossz ma bennem.” Az Égi létra öt fokában „Jézus életének öt szakaszáról van szó, ezért lehetőség van arra is, hogy az öt seb öt legendáját különböző fokoknak, fejlődési szakaszoknak is értelmezhezzük” (Ijjas Tamás, 2006). A ciklusba felvett Földi-égi című költemény eredetileg a Két Csontváry-dal című szövegegyüttes első darabjaként jelent meg. A cédrus-motívum átszövi a verset: „Csordában él az ember, / Ligetben él a cédrus. / Magányos mind a kettő, / Mint fák hegyén a Jézus.”

A befejező ciklus (Vadonatúj zsoldárok) szövegei zsoldár-képeslapokként állnak a kötet legvégén. Az Urat megszólító zsoldárok hangja annyiféle, ahány szerepbe kényszeríti őket a költő. A hajlékkészítés zsoldára például alkalmi vers: 2017. április közepén került sor a Hajléktalan Jézus szobrának megáldására. Erre az alkalomra született Lackfi János terjedelmesebb alkotása, amelyet fel is olvasott az avatáson. Külön stilisztikai tanulmányt érdemelne a vers, amint a különféle nyelvi regisztereket (archaikus, köznyelvi, argó, gyereknyelv) montírozza: „...de azért mindennek / van határa, odadólsz amellé az árva fickó / mellé, és mindenfélét duruzsolsz / a fülébe, szédíted, hitegeted, mennyei / királysággal kábítod, ezerszer újrapörgeted / vele veszteségeit...” (A hajlékkészítés zsoldára); „nem is lehet mindent / nyilvánartani ebben / a szutykos világegyetemben”; „A kapualjba érve átfut fejedem, [...] / hogy nem nyomtad el a hamutartóban / az erdőtüzet, / hogy feltetted főni a vulkánt, / hogy nem zártad el a háborút, / de ki az ördög tudná mindezt számon tartani, / Uram, ki az Isten?” (Az összekeverés

zsoltára). Az egyedfejlődés szakaszainak verssorokba „tördelése” után a végső konklúzió is kimondatik, mely szerint: *„hopp, az ikra / máris gyermek, hopp, a felnőtt már / öregszik, már öregszik, halva fekszik, / nincs kezdete, nincsen vége, / hull az ifja, hull a véne, víz alatt is, / víz felett is halál terjed, mint a pestis...”* (A menekülés zsoltára). A dadogás zsoltárában az apró rezdülések észrevételére is találunk példákat (*„ne is mondd, csak rebbentsd / meg egy kicsit a diólevelek / szemhéját”; „hangyalábnym a fűben”*), amely rezdülésekről a lírikus Lackfi maga beszélt egy interjúban: *„Az apró részleteket továbbra is szeretem, azokban búvik az ördög s talán az angyal is olykor-olykor.”* Mert ki verselné meg, ha nem Lackfi, a csomagolóembert, aki a szófiai reptéren *„kérésre beszövögeti / végtelenhosszú nejlonlepedője / áttetsző lebernyeibe a csomagokat”*, hogy aztán a költővel való azonosságát hozza ki az egészből: *„a költő sem igen más, mint afféle / csomagolóember / bepólyálja a más / kis motyóját valami furcsa / burokba, hogy megmaradjon / épen, / sértetlenül a nagy / repülés utánra mindaz, / ami igazán fontos”* (A csomagolóember zsoltára).” A példaszor tovább folytatható A világbaöltözés zsoltárából vett idézettel: *„Uram, minden harkálycsőr koppanása / szög a kézfejedbe, lábfejedbe, / minden fecskenyilallás dárda a szívedbe.”* „Moss tisztára engem, Uram, / intelligens mosóporoddal, / és fertelmes zezzugaimból / sűröld ki a véteket!” – kezdi felütésszerűen A türelem zsoltára című versét Lackfi, akinek „nem nagy ügy” egy mondatba sűríteni az anyagbeli metonímiát a metalepszissel, hogy aztán szakrális mederben tartva a verssorokat, azok révbe érjenek a kötet legvégén: *„és kedves lesz / a te színed előtt / az én áldozatom.”*

Lackfi János fent elemzett líravilágának tágassága – a téma „egyneműsége” ellenére is – megkérdőjelezhetetlen. Akár egy kétirányú nyíl: képes egyszerre mutatni a ’sacra art’ hagyománya és a kortárs világértelmezés felé, miközben nem téveszti el a célkeresztre feszült Krisztust, a célközeget: Istent.

Gáspár Ferenc

„Úgy döntöttem, hogy gazember leszek”*

Sok van, mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb – ezt a sort szeretjük idézgetni Szophoklész *Antigonéjának* elejéről, miközben megfeledekzünk róla, hogy a görög *deinosz* szó egyben félelmetest és szörnyűségest is jelent; mégis

hajlamosak vagyunk magunkról inkább a jót képzelni. Nem úgy Horváth László Imre, aki *A Kicsi embere* című könyvében egyenesen azt állítja, hogy a történelem a bűnözők és bűnök krónikája, a hatalomra törők mind pitiánerek – máskor meg nagystílűek –, gengszterek, pénzért és egyéb javakért a saját anyjukat is elárulják.

Egyes szám első személyben íródott a regény, akárcsak Robert Merle francia íróé, a *Mesterségem a halál*, amely az auschwitzi táborparancsnok Rudolf Höss eltorzult személyiségét próbálja pszichológiai alapon – apakomplexus, autizmus stb. – szubjektív módon, belülről megmutatni, azt a kérdést feszegetve, hogy miképpen tud egyszerre, egy pszichében lakozni a tömeggyilkos és a kedves, gyermekeit szerető családapa.

Horváth első személyű énje sokkal egyszerűbb figura: nem ad parancsot gyilkosságra, nem vesz részt emberek kínzásában, csupán jól szeretne élni, vagy inkább csak túlélni, noha utóbbi motívációra közvetlen utalást nem találunk a regényben. Feltehetően nem véletlen, hogy az igazi nevét sem ismerjük ennek az első személyű éennek, csupán annyit tudunk meg róla, hogy Magyarországon született „egy kis Duna melletti faluban, 1912-ben”.

Csak a 88. oldalon lesz neve a hősnek – de csupán álneve! –, mikor az elvesztett háború után a rettegett ÁVH szolgálatába lép, és „új személyazonosságot” kér magának Péter Gábortól Utisz László névre. (A régít, mi olvasók, nem ismertük.) Utisz görögül azt jelenti: *senki se*, ezt mondta Odüsszeusz a küklopsznak, s ezt kiabálta a fájdalomtól őrjöngve társainak a buta melák Polüphemosz, amikor megkérdezték tőle, ki bántotta.

„*Senkise, Senkise, a hajós az utolsó pillanatban miért olyan ostobán hiú, hogy távolodóban még a fedélzetről odakiáltja a szörnynek az igazi nevét? Gyerekként is bosszantott ez, 1945 tavaszán pedig már egyáltalán nem voltam gyerek.*” Így elmélkedik a regénybeli hős, és szülőatyja, Horváth László Imre, az író, nyilván azt akarja ezzel mondani: tessék, névtelen gazemberek álltak a háttérben, akik nem voltak Odüsszeuszhoz hasonló „ókori reneszánsz emberként” büszkék a tetteikre, hanem pontosan tudták, hogy bűnt követnek el, ezért igyekeztek a névtelenség homályába burkolózni. Hiába ismerjük a színpadra kiállók nevét, hiába tudjuk, ki volt Eisenberger Benjamin, és ismerjük Demény Pál visszaemlékezéséből a történetet, miképpen lett belőle Péter Gábor néven hidegvérű gyilkos, majd '56 után békés könyvtáros. És a többieket Rákositól Gerőig szintén hiába nevezzük néven, nem ez a lényeg.

Hát akkor mi a lényeg?, kérdezheti a gyanútlan olvasó. A lényeg persze a bűn és a bűnözés, ahogy azt Raszkolnyikov is kieszelte már a *Bűn és bűnhődés* regény elején, mikor rácsodálkozik arra, hogy Napóleonnak szabad volt ölni, neki pedig nem. És itt van a probléma gyökere, mert Napóleonnak sem lenne szabad, csak épp hatalmánál fogva megteheti. És persze ideológiát gyárt hozzá. S míg az ideológia a nyugati civilizációban mindig történelemformáló erő volt, addig Keleten, például Kínában nem holmi megváltást és igazságosabb társadalmat ígérő ideológia nevében lázadtak fel az alattvalók, hanem csupán azért, mert szerintük a császár nem tartott jó kapcsolatot az istenekkel, ezért jött az árvíz, tűzvész, földrengés, aszály. Ilyenkor elkergették a császári családot, és ültettek helyébe egy másikat, amely feltehe-

tően majd jobban ismeri az univerzum törvényeit. Ehhez persze kellett az a tudás és hit, hogy egyek vagyunk a természettel, az istenekkel, a mindenséggel, nem pedig külön álló entitások. Ez hiányzik itt Nyugaton, és ezért bicsaklik meg minden, állítja Sári László szintén idén megjelent, nagyszerű könyvében, a *Dilettánsok történelmében*. De azt Sári, a kiváló filozófus és Tibetszakértő sem mondja, hogy itt mindenki bűnöző. Horváth pedig valami ilyesmit állít, és bár a könyve remek parabola, zseniális húzás, hogy a főhőssel ellentétben minden történelmi szereplő nevét megismerjük, hogy az író elég pontosan – bár nem mindig – utánanézett a történelmi eseményeknek, ám azért az meredek, hogy minden politikus, az összes államférfi bűnöző lenne, még ha sokszor más erkölcsi normák szerint is él, mint a többi ember. Az meg, hogy Senkise, vagyis most már Utisz László háború előtti alvilági kapcsolatait felhasználva szerez pénzt a kommunistáknak hatalmuk kiépítéséhez, őszintén szólva, nem nagy felismerés. Nem csodálkozunk rá, mint ahogy arra sem, miként működött az álszent hatalom, amely demokráciát harsogott, s közben a legsötétebb diktatúra módszereivel élt. Ez mind nem új. Talán a fiataloknak igen. Mint egy másik író, Benedek Szabolcs *Vörös, mint a vér* című műve, melyben a Tanácskormány alatti szörnyűségekkel ismerkedhet meg az ifjú olvasó. Talán ezért érdemes volt megírni *A Kicsi emberét*. Mert egyébként tanulságként leszűrni, hogy csak bűnözőként érdemes élni: ezzel nem érthetünk egyet. Erre még Raszkolnyikov is megrázná a fejét. (Dosztojevszkij hőse, mint tudjuk, a regényben lassacskán rádöbben végzetes tévedésére.)

A könyv fülszövegében Horváth regényéről a szerkesztők azt írják, a mű „Machiavelli szabálykönyve mellett Rejtő Jenő emléket” idézi. Machiavelli tanításai azért nem voltak annyira elvetemültek, hogy azokból egyenesen következtek volna a huszadik század diktátorainak rémtettei, Rejtő Jenő könnyed humorának visszhangját pedig nem leltem fel sehol olvasás közben. Talán a *Csontbrigádra* gondoltak a szerkesztők. Olyan lényegtelen tévedéseken meg ne akadunk fenn, hogy a szerző szerint a '45 után

itt állomásozó orosz tiszték egy része franciául beszélő, művelt ember volt, vagy hogy Rajkot 1949. október 24-én végezték ki 15-e helyett. Egy dolgot viszont mindenképpen Horváth László Imre javára írhatunk, és ez a briliáns stílus, az olvasmányosság, mellyel elkápráztatja, ujjá köré csavarja az olvasót. Például Gerőt – találóan – így jellemzi: *„A menyétszerű emberek olyanok, mint a menyétek, ezt már régen megtanultam. Rengeteg szentimentális elméletet találtak ki az állatokról... ezek többsége arra fut ki, hogy természetükre nézve a jóságot hordozzák magukban, csak az ember olyan állat, ami élvezetből öl. Nos, ha más nem, a menyét is ilyen állat... A menyét megőrül a vértől, és addig öl, amíg van mit. A csirkék pedig a kakással együtt, szintén örjögve a félelemtől, várták a sorsukat, és a menyét el is jutott mindegyikhez. Gerő Ernőről ez jutott eszembe. Intellektualitásba burkolta a vigyorgását, de az akkor is ott maradt minden taglejtése, minden kimondott szava mögött. A gyomorhajos kis szürke emberrel vigyázzak, erre még a szovjetek is figyelmeztettek.”* Az olvasónak Gerőről akaratlanul is Himmler jut az eszébe, a Merle-regénybeli Rudolf Lang és a valóságos Rudolf Höss példaképe. Mennyivel érdekesebb lett volna, ha róla, Gerőről ír regényt Horváth László Imre! Vagy írjon Utisz Lászlóról, de ne a szenvtelen és cinikus Senkise képében, hanem igazi menyétként, hívó gyilkosként, mint Merle tette abban a hátborzogató történetben!

„Le style est l’homme même”, mondta Leclerc, Buffon grófja, vagyis a stílus maga az ember. Ismerünk olyan állítást is, mely szerint a stílus: minden! Erre azért nem vennénk mérget, mondhatnánk Pelikán elvtársat idézve a *Tanú* című film befejező jelenetéből.

* Shakespeare: III. Richárd

Hevesi Judit

Az őszinteség eufóriája

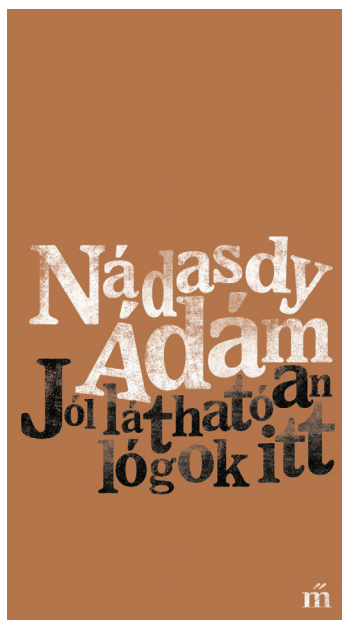
Van egy barátom, aki sokat beszél hozzám. Az igazság az, hogy nem velem beszélget, ő nekem beszél. Sok mindent akar mondani, néha nem veszem fel neki a telefont. Nem ridegségből vagy szeretetlenségből, hiszen nála érdekesebb embert nem ismerek, hanem ha már vonalban van, mindennél élesebben szeretnék figyelni rá. Ritkán kérdez arról, velem mi van, de ez egy cseppet sem

zavar. Tudom, hogy messziről indulok, túl sokáig formálódott bennem ez a szöveg, és a telefont túl sokszor nyomtam ki.

Nádasdy Ádám *Jól láthatóan lógok itt* című kötetét éppen úgy olvastam, mint ahogyan a barátom telefonhívásaira válaszolok, és amiért a vele folytatott beszélgetés minden pillanatában jelen kívánok lenni. Régről eredő elfogultságom és Nádasdy-rajongásom többretegű, elsősorban azzal magyarázom, hogy nemcsak ismeri, uralja a nyelvet – és ezalatt nem azt értem, amit dicsérő kritikákban írni illik vagy szokás –, hanem hogy ő olyan fénylőn, ragyogón teszi, ahogy számomra senki más.

Legújabb kötetéről ehhez méltón egy illedelmes és alapos recenzius az élményein, benyomásain túl részletező, aprólékos szövegelemzést közölne, hosszan írna egyes versekről, azok egymásutániségéről, kötetkompozícióról, formatanról. Ezt itt és most hiába várja az olvasó.

Írásom nem kíván a bírálat, a kritika vagy a recenzió műfaji sajátosságainak megfelelni, személyes reflexió inkább.

Ennek oka nem slendriánságomban vagy könnyelműségemben keresendő, hanem abban a felismerésben, amit a kötetnek köszönhetek, s amely felhatalmaz egy alaposan átgondolt, mégis – impulzus-írás közlésére: „(...) *alig van szebb szó szerintem, / mint az őszinteség.*” (44. o.).

Ez az önmagában akár banálisnak is hatható mondat valójában sokkal összetettebb, megágyazottabb a kötetben, ez a könyv egyértelmű esszenciája. Nádasdy bölcs humorával, nyelvi eleganciájával, választékosságával és persze tudásával általában minden megszólalásában lenyűgözi az olvasót, aki a könyvet olvasva azon kapja magát, hogy jó barátjához utazik teadélutánra, miközben ismerőse ezúttal megmakacsolja magát, tea helyett kávéz iszik, ráadásul feketén és nemes egyszerűséggel közli, hogy majdnem meghalt. Ezután töredelmesen bevallja, hogy azért ez elég furcsa élmény volt. Amikor pedig teapartner/olvasója az információ hallatán majdnem összeroppan, és gyorsan, illedelmesen hogyan léte felől érdeklődik, már meg is érkezik a válasz: én, kérem, veszettül szerelmes vagyok. Aztán elsüt pár Jean-viccet is (*Közlési vágy* 37. o.). Mindenesetre szimpatikus, figyelmes gesztus már a 9. oldalon megnyugtatni az olvasót: „*Csak kitartás, / lesz itt még, öcskös, eufória.*”

És itt kezd komolyabban foglalkoztatni minket, olvasókat a korábban említett őszinteség. Mert bár a finomság megmaradt, úgy érzékelem, picit nyersebbek lettek ezek a Nádasdy-szövegek. Nem úgy, hogy nincsenek készen – habár megítélésem szerint több a nem tökéletes vers vagy sor ebben a kötetben, mint a korábbiakban –, inkább többet mer mondani magáról, gyorsabban, váratlanabban, ösztönösebben. Ez az ösztönösség különleges szint vizs a versekbe, eufórikusabb olvasást eredményez. Hiszen, ha zsigeribb, ösztönösebb a megszólalásmód, általában őszintébb is: ha bátrabban szól, nem fél annyira a hibáktól, nem méri ki centire pontosan a szavakat, gondolja át, fontolja meg, inkább csak mondani akarja, ráadásul hibázhat is – ha tartjuk magunkat Petrihez: „*a szépség / fűszere és forrása – a hiba.*” Ez pedig euforikus és felszabadító.

„Két felhő között ím lógva maradtam, / a lábam kalimpál a semmibe” (5. o.) – indít a kötet felülnézetből, a nyilvánvaló talajvesztés állapotából, és elég hamar, a következő versben (*A bohócot nem bántják*, 6. o.) kiderül, hogy a két felhő, a fent és lent valójában élet és halál: „végre / bajba jutottam”. A baj eredői is körvonalazódnak: a test mulandósága, annak elkerülhetetlen romlása, a betegség és a szégyenérzet (pl.: *Nagy előny a meztelesség*), amelyek a *Jól láthatóan lógok itt* alaphangját adják. No meg persze a szerelem (pl.: *A reggeli*, *Az igazi Márk változat*).

Mindezeket eszemben sincs elbagatellizálni, ugyanakkor azt gondolom, hogy a kötet úgynevezett valódi mélysége a halállal szembesülés és a szerelem közötti feszült viszonyban keresendő. Érteni és átélni vélem a szövegek mögött a rémületet a test romlásának elkerülhetetlenségével kapcsolatban, de gyanús érzéseim támadnak a rémület esszenciáját illetően. Mintha a lírai én nem attól félne igazán, hogy meghal, hanem attól, hogy a teste elromlik, ami önön szerethetőségét kérdőjelezi meg, továbbá szembe-síti a kérdéssel: szabad-e betegnek lennie a társa mellett, ráteheti-e a mulandósága feltételezett közelségének „terhét” arra, akit szeret. Ezt a kétségekkel, szembenézéssel, szeméremmel és szégyenérzettel teli, végső soron azonban öndefiníciós kérdéssort erősíti számomra az is, amit a kötet utolsó versében, az Esterházy Péternek ajánlott, *Az igazi Márk változat* című szerelmi val-lomásban olvasunk: „Van egy Márk. Szeret. És szerintem ez most már így is marad. Halálom pillanatában – ami lévén, hogy öreg vagyok, nem lehet nagyon messze –, szóval halálom pillanatában is tudni fogom, hogy velem van”, illetve „Van egy Márk. Orvos.”

A test ugyanis egy elromlani képes biológiai szerkezet, s ezt a lírai én orvos párja nyilván tökéletesen tudja a szakmája okán. Tanulmányok tömkelege foglalkozik az orvosok és a test, a betegségek viszonyával. Az orvos-beteg relációban gyakran vizsgálat tárgyává vált már az orvos lelkiállapota, de hiába kerestem olyan elemzéseket vagy vizsgálatokat, amelyek az orvos párjának tes-téhez és betegségéhez fűződő viszonyát kutatták. Pedig valahol itt lehet a kötet alapszorongásának tárgya: mintha a lírai alany

orvos párjával szemben nem volna fair betegnek lenni, mintha nem volna fair azt várni, szeresse, ha éppen romlófélben van a teste, hogy akkor is dolgozzon, amikor letelik a munkaideje.

A szerelmes logikus kérdése ez, szégyennel és bizonytalansággal teli. S itt érdemes szólni a kötetben a korábbi kettőből természetesen következő harmadik vezérfonalról: az önmeghatározásról, az én (re)definíciójáról. Ebbe a sorba illeszkedik a *Szemeddel befutottad* is: másvalaki átható tekintetén keresztüli legszebb önismeret, a vers – nekem, személyesen is – kiragyog a kötetből. A költői előképek közül Arany János és Ady Endre alakja bukkan fel, de a hangsúly mindkét esetben a különbségekre és nem a hasonlóságokra helyeződik: *„háttal állni mindig, diszkrét félhomályban, / ezt tanultam tőled. Mégis fénybe álltam.”*

Ezek a tematikailag és formailag is sokféle Nádasy-versek úgy egyensúlyoznak a komolyság és a könnyed elegancia határán, mint kötél táncos New York felhőkarcolói között. Ahelyett, hogy eldönteném, ez a végtelékig komoly és felszabadultan őszinte kötet hol helyezkedik el a Nádasy-életműben, egyszerűen csak hadd örüljek annak, hogy a szerző tudatában van *locsolási felelősségének*, és hogy a *Jól láthatóan lógok itt*ben végső soron győz az élni akarás.

Mondom ezt a kötet utolsó mondata ellenére (*„Bele fogok dögleni.”* 54. o.), amelyről ugyanis, bár megígérem, hogy beszélek a terapeutámmal, egyszerűen nem vagyok hajlandó tudomást venni. Maradjunk tehát abban, amit megbeszéltünk: *„Csak kitartás, / lesz itt még, öcskös, eufória.”*

Rimóczi László

A leghumorosabb telefonkönyv

Hazánknak is megvannak a maga hétköznapi hősei, antihősei és egyéb bicskanyitogató karakterei, úgymint *A BMW-s*, aki szereti az igényesebb mulatóst (bömböltetni is), miközben a járművével bőcskodik a gyanútlan járókelők előtt, és azt is pontosan tudja, hogy a piros lámpa nem mindig vonatkozik rá; *A dicsérő néni*, aki csak mondja a magáét, mindent véleményez, gyorsan korrigál, ha mellétrafál, majd hátba szúr; *A fogókúrázó*, aki keserű, önvigasztaló poénkodással próbál zsírt égetni, nagyon hisz az akaraterőben, a déli pacaljához pedig már csak két szelet kenyeret fogyaszt. Aztán itt van még *A hatalmas figura*, kinek archetípusából minden kisvárosban megtalálható legalább egy, aki mindenhez ért, mindenről markáns véleménye van, bratyizós, igazi életművész, bármit be tud szerezni, és általában valami egyszavas, idétlen beceneve van. *A „lehet” emberrel* már nehezebb dűlőre jutni, mert az ő életében semmi sem biztos, de jól párosítható *A nem érek rá emberrel*, akinek egy darabig minden megfelel, majd hirtelen már nem. Talán *Az időrabló mesélő* a legelterjedtebb karakter hazánkban, aki a nettó semmit képes hőlégballon méretűre felfújni. De felbukkan még *Az ígérető*, *A bulikázó*, *A wellness népe*, *A nyaralók*, valamint bepillantást kapunk a klasszikus vidéki majálisok dekadens, jellegzetesen füledt légkörébe is, méltó ellenpólusként szembeállítva *A flancos étteremben* szenvedő modern

wannabe-arisztokraták sanyarú sorsával, azokkal az élükre vasalt emberekkel, akiknek semmi nem elég jó. Szóval ezek az arcok szépen terítékre – vagy inkább boncasztalra – kerültek Hartay Csaba *Köszönöm a befogadást* című humoreszkkötetében, ahol minden, ami megtörténhet, meg is történik.

Senki sem tudja, mit dolgozik jelenleg. Ügyeskedik, jókor van jó helyen, vannak kapcsolatai, tud szerezni ezt-azt. Oké a srác. De azért százezrekkel tartozik a keresztanyjának, négymillával az unokaöccsének meg a volt apósjelöltnek.

Az biztos, hogy a felvázolt típusokon alig kellett torzítani: ők tényleg ilyenek. Bár egyesek szerint az irónia mára kissé elavult műfaj, ehhez a témához más eszközzel nem lehet nyúlni, mint ahogy végét sem pucolunk fogkefével. Érezni, hogy a szerző sokat járja a várost, sok helyen megfordult, talán inkognitóban ő a legizmosabb törzskommentelők egyike – és akinek van véleménye, igenis ossza meg! Azt is érezni, hogy nincs kibékülve a világban mutatkozó aránytalanságokkal, ezt a sok visszatérő elem és szófordulat is alátámasztja. Való igaz, hogy a bosszantó és irritáló dolgok egyre szaporodnak fejlettnek mondott világunkban (amikor a körúton a nagyképű izomember ok nélkül bőgeti kanszimbólumát, vajon hányan gondolják: „hm, egy igazi férfi”, és hányan azt, hogy „mekora köcsög”?) Talán csak a gyakorló buddhisták képesek egykedvűen felülemelkedni az embert naponta érő idegborzoló impulzusokon, de az átlagjárókelőben azért csak kicsírázik az indulat – s néha papírra is veti. Tehát kijelenthető, hogy a szerző minden jó érzésű, szelektíven hulladékgyűjtő, zölden-pirosan-narancssárgán vagy épp csak fehéren-feketén gondolkodó honpolgár, illetve a középhétegyezredes véleményét is hüen tükrözi, noha nyomokban megcsillan azért egy kis irigység is, de ennyi befér, a show része.

A flancos étterem a mai divatnak megfelelően egy modern bisztró, ahová különleges parasztvakításokat al-

kalmazva csalják be a traktor méretű Audaival, BMW-vel, Mercedesszel rendelkező kedves vendégeket. A parkolóban csak ilyen autók állnak, ha leparkolnál melléjük a Suzukiddal, valószínűleg megszólalna az étteremben a riasztó, hogy itt valami jogtalan behatolás készülődik.

Egy írónak mindig legyen nyitva a szeme, a füle és a laptopja, mindehhez nélkülözhetetlen továbbá a kifinomult megfigyelőkészség, és ha tapasztalatait hatásosan tudja visszaadni, a küldetés sikeres. A visszásságokra és ostoba helyzetekre kiélezett szerző a bizarr szitukra vadászik, vagy olyanokra, amiket már annyira megszoktunk, hogy bizarrságuk fel sem tűnik. Ez nem mindig hálás küldetés, mert közben bosszankodik az ember, de ha úgy nézzük, a stratégiákban nem sokat gondolkodó temetkezési vállalkozó is a halálból él... A szerző gyakorlott a blogposztszerű megvalósításban, érett, kiforrott stílusban ábrázol, a szövegek rövidek, tömörek, élénk képi dimenziókkal. A történetek lendületesek, lazák, és szerencsére nincs túlhúzva a bennük rejlő humor, működnek az arányok, melyeket a szókimondó őszinteség sem borít fel.

A kötet mobiltelefont mintázó külleme sem véletlen, hiszen a „teló” korunk egyik jellegzetes szimbóluma, társ, barát, bálvány, szerető, és kis helyen elfér. Az elharapott, elcsépett kínszengek falanxaival Hartay Csaba remekül ábrázolja a hadováló emberek tartalmatlan szófosását. A „para”, a „behalsz”, a „kajakra” és a „királyság” már jó ideje lakossági használatban van, de az újak közül talán az „ennyike” monológzáró szó a legpusztítóbb. Mindenkinek van legalább egy ismerőse, aki ekképp kommunikál, de az is előfordulhat, hogy mi magunk vagyunk azok, ha nem is mindig, legalább néha, mint Gazdagék, amikor nekicsapják magukat a nyaralásnak:

Arcukról az üres nagyképűségeen kívül semmi más nem olvasható le. Öröm meg végképp nem. Unottan

csúsztatgatják a bőröndjeiket tovább, ahogy halad a sor a reptéren. Mintha nem nyaralni mennének. A gyerekek is kibaszott büszkék valamire.

A minőségi humor már nagyon régóta szabadságolta magát a hazai kortárs irodalomból, valamiért senkinek sincs kedve komolyabban művelni. Ha úgy nézzük, ezek a friss és illatos szözszenetek szociológiai és társadalompszichológiai esszéknek is beillenének önmagukban, és lehet, hogy csak én vettem észre, de mintha a legtöbb írás sajátos textúrával és ízvilággal bírna. És valljuk be, jólesik elnézni, ha valaki görbe tükröt tart az irritáló figurák elé, és kimondja azt, amit mi is gondolunk. A démonizált vállalkozók beleillenek bármilyen környezetbe, térbe és időbe, jelen korunkba éppúgy, mint a kitartóan régibe (retróba). Az archetípusok mindig ugyanazok lesznek, legfeljebb az őket karikírozók fegyverzete változik. És ha a felsorolt karakterek közül magára ismer legalább egy (de inkább ezer), magába néz és sürgősen elindul a változás útján, már megérte kiadni.

Egy nagyobb lélegzetvételű novellafüzér foglalkozik a nyaralásokat megrontó vagy bájosan debilre színező honfitársainkkal, olyan sztenderd figurákkal, akiket csak a cinizmus eszköztárával lehet alaposan felvázolni, és még egy kacagtató borsznobos bullshit szakértést is kapunk. A hecc-szett közepe táján paródiák kavalkádjába botlunk némi abszurdal konfitálva, majd egy sziporkázó és fájoan igaz Facebook-kritika zárja a kötetet, nyomatékosan felhíva a megszállottan görgető felhasználók figyelmét arra, hogy a *like* csupán a tevékenység látszatának mértékegysége, nem pedig a népszerűség és az osztatlan elismerés virtuális materializációja. Aki *like*-okból próbálja összerakni magát, az nagyon félre lesz vezetve – amikor valaki kicsattanóan fest a feltöltött képeken, az is többnyire a valóság kényszeres színezése.

Ha viszont Facebook-függőségben szenvedsz, és kigyullad a lakásod, még megosztasz egy méteres lángokat ábrázoló friss fotót és egy hozzá passzoló könnyes idézetet, majd kimenekülsz, de visszaküzdöd magad egy tűz-szelfis önlájk erejéig. Az is meg-

történhet, hogy az üzenőfalra frissen feltöltött fotódról állapítod meg, ideje lenne borotválkozni, és ha másfél napja nem vagy bejelentkezve, a TV2 híradójából értesülsz arról, hogy nyomtalanul eltűntél.

A kötet célcsoportja könnyedén behatárolható: nagyjából mindenki. A mai sikerorientált, gondosan építgetett karrierék és egók világában ez egy megalkuvásoktól mentes, leleplező jellemrajzgyűjtemény, jóízű vakcina a seggfejesedés ellen. Az internet elterjedésével jelentős teret kaptak a véleményvezérek és a kiemelkedően középszerű megmondóemberek, mostanság zajló túlkínálatuk már-már hangzavart teremt, s ebből a kakofóniából nehéz már kiemelkedni saját hanggal. Úgy tűnik, Hartaynak ez mégis sikerült. Ezt a remekül összefésült novelláskötetet bárhova magaddal viheted, kényelmesen elfér azon a helyen, ahol a mobil bilit hordod, de vigyázat, mert ez a készülék nem rezgőre van állítva, hanem a lehangosabb csörgésre!

Hartay Csaba: *Köszönöm a befogadást!* Athenaeum Kiadó, Budapest, 2019.

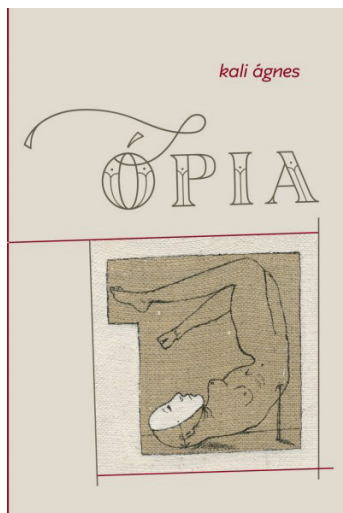
EGY KÖTET, KÉT OLVASAT

Simon Adri

Kísérletek hiánypótlásra

„Aznap este, amikor megfogalmazódott bennem legelőször az *Ópia*, csak abban voltam biztos, hogy ez az egész eggyel és önmagával szabad osztható legyen. Azzal az eggyel, akinek csak a hiánya maradt rám és önmagam teljes valójával” – idézi fel egy januári interjújában kötetének keletkezéstörténetét Kali Ágnes.

Első kötetes költő, első kötete apakönyv, apahiánykönyv, egy öngyilkos férfi lányának önterápiás túlélőkötete. Van benne valami sodróan *Szabad ötletek jegyzéké-s*, szinte hallom a terapeuta hangját, „Ágnes, írja le pontosan, mit érez. Írja ki a gondolatait!”, ő pedig engedelmesen kiírja, és utána átmenetileg jobb kicsit. Amikor fojtogatóvá válik már a korlátozottság, a képtelenség, súlyosabb a létezés, akkor pedig írjon újra! Kali Szabolcs huszonkilenc évesen vetett véget az életének, akkor lánya négyesztendős, és majd tizenkettő, amikor apja öngyilkosság-vázlata a kezébe kerül. Nem kimondottan gyerek kezébe való olvasmány, ha Ágnes a lányom lenne, nem hagynám a keze ügyében. Persze nem tudhatom, sőt bele sem merek gondolni, milyen, amikor a lányom apja kiszáll a létezésből huszonkilenc évvel a hátán. Mindenesetre Ágnes számára az apa múltbéli autoagressziója nem babazsúr, annyi szent, kötete a depresszív hangulatú önfeltárás, a halott felmenő utólagos megismerésével kibontakozó önmegismerés ösvényén lépked.

Egy ilyen önterapikus kísérlet persze nem garancia a sikerre, hiszen traumája bárkinek lehet, terápiás naplót bárki vezethet, abból még nem lesz automatikusan irodalmi szöveg, pláne költészet, de már csak ahhoz, hogy üzenetértékűvé váljon számomra, kell egy működő interfész; meg kell találnom vagy teremtenem a közös nevezőt a szerzővel, valamiképpen hatnia kell rám annak, amit ír. S ennek fényében talán majd azt is meg tudom határozni, mit olvasok.

A könyvcím máris jó, mert nem értem, viszont önkéntelenül jelentést adok neki: az ópiumra asszociálva rejtélyes, tiltott mámort sejtet, bár kiderül, nem egészen erről van szó. Az *ópia* egy szócikk John Koenig fiktív szótárából, a *Dictionary of Obscure Sorrows*-ból: egy olyan vállalkozásból, amely „a nyelv lékeit igyekszik betömni kitalált szavak segítségével”. Lényege, hogy egy-egy újonnan alkotott szóval jelöl például nehezen körülírható érzéseket. Az *ópia* Koenig leírásában a szemkontaktus már-már elviselhetetlen intenzitására vonatkozik, ezt teszi meg Kali Ágnes könyvcíméül, s értjük az utalást, a vágyat a csupán áhított szem- és egyéb kontaktusra a saját elérhetetlenségét véglegessé tevő apával. Az *ópia* továbbá egy módosult tudatállapot, amely azon a benyomáson alapul, miszerint az ember tudja, hogy az ajtó túloldalán van valaki, de nem tudja, ő maga-e az, vagy valaki más. Összemosódnak a tudatok, tudattalanok: „*Nagymamám egy piaci standon álmodik. / Álmában elhízott férfi csatolja ki az övem.*” „*Sáros a talpam, a semmin állok. / Alattam szuszog a lány. / Ritmusra remeg a sebes combja, / a remegéstől éber még.*”

De vannak más paratextusok is, amelyek az értelmezést segítik: az ajánlás Csokonai Lilihez szól, akinek családi traumái a szerzőéhez hasonlóak. A versek közé néhány soros, cím nélküli álmnyelv-betétek ékelődnek, ezek hol az apa, hol az anya, hol a gyermek nyelvén szólnak ki a szövegből: afféle útjelző cölöpök a sivatagban, avagy jelzőöltések a versszöveten. A kötet elején ott az apa fennmaradt öngyilkosság-vázlata, valamint számos illusztráció is díszíti, amelyek az unokatestvér, Kusztoz Juli munkái. A képeken kicsavarodott végtagokkal, hegyes tárgyakra fel-

nyársalva látható a fekete tussal megrajzolt nőalak, mindig más, természetellenes testtartással, ruha nélkül, ám mindig fehér maszkkal az arcán. Az illusztrációk hívószavai: maszk, meztelenség, sebzettség, testi deformáltság.

„*másodhegedűs maradni / ebben a történetben. / ülök itt, gyomromban veled. // mint egy kisgyerek halálán, / ezen sincs mit sajnálni. / az égve hagyott tűz a testek / melegsége nélkül is ég. / táplálom magam.*” A verssorok szaggatottak, gyakran hiányos mondatokból építkeznek. Egyetlen hosszú szöveggént is olvasható a könnyű; bár töredékes szerkezetű, nyelvtanilag sokszor roncsolt, tartalmilag mégis koherens. A kurzív álomnyelv-betéteken mint keskeny folyosókon át jutunk egyik versszobából a másikba. A sok helyütt egyes szám, második személyű versbeszéd szólhat a halott apához, de önmegszólításként is működik: „*egy fába zárod az időt. / én kellek, engem akar –*”; „*azt hitted, délen egyszerű felejteni, / de valami visszahúz a magzatfoltos télbe, / senki nem hallja, mikor elcsúszol a jégen, / járomcsont törik, így húzod magad.*” A versek vadságot, zabolátlanságot közvetítenek, ugyanakkor felsejlik bennük az öngyógyítás, az öngondoskodás igénye is, a hiánypótlásra tett kísérletek. Néha szökésen, menekülésen töri a fejét a lírai alany, maga is az öngyilkosságot, sőt gyilkosságot jelölve meg lehetséges kiútként: „*te félálomban lekapcsolod a villanyt / amíg alszol legalább négyszer / magunkra engedem a gázt.*” Az alvás, az álom nemcsak az átkötő szövegek jellemző motívuma, hanem a verseké is. A *Mondóka* mintha a (rém) álom–ébrenlét dichotómiát ágyazná egy szürreális vonatútba: „*Álmodom, ébren vagyok, álmodom, ébren vagyok, / Tetovált fejű medvék, tömegbe hajtó kamionok. / Vonatfülkében idegen fiú nyelvéről a kristályt. (...) Otthonról haza, / vonatjegy igazolvány nélkül, / egy csomag cigi, / a büfékocsi csendje, / számon tartjuk a rothadást.*” Álomutazás, mondhatnánk, de nem pont úgy értjük, mint mikor egy reklámban hangzik el. „*A tükörképemmel cigizünk a végén, zár kattán, / beszívja, kifújom, beszívom, kifújja.*” Az alany kettőződése, sokszorozódása, a sokszorozódásban az önazonosság elvesztése, a súlypontok áthelyeződése nem

egyszerűen megtörténik, hanem folyamatos, a cselekményszálak nincsenek elvarrva, hanem egymásba fonódnak, egymást folytatják. Konkrét és lelki táj összeolvad, egymásba mosódik, sok cigivel, még több alkohollal kibéelve a napok, minden ideiglenes, átmeneti, „*várod, mint jegyárusnők, a változást, / percenként más bizalmatlanságod tárgya, / szíved pávatoll, repülésre alkalmatlan.*” A keretet ugyanannak az álomhelyzetnek különböző változatai alkotják: az elején a halott apa meglátogatja lányát a sepsiszentgyörgyi könyvtárnál, arra biztatván, hogy lője le szeretteit, és akkor újra együtt lehetnek. A könyv végén azonban úgy tűnik, a lírai szubjektum rájön, mire megy ki a játék. Az erőszak és a bántalmazás körforgása nem szakad meg. A szerző saját életének készül véget vetni, az öngyilkos apa nyomába lépve: „*De az álom folytatódott. Aztán egy vasárnap éjszakán rájöttem, mit kell tennem: halántékomhoz szorítottam a pisztoly hideg csövét. Azóta páran már elmentek. Senki nem jött vissza.*”

Kali Ágnes mániákusan keresi a vershelyzeteket, mondja magáról. Valószínűleg ezért is van, hogy azok – legalábbis a kötet megírásának idején – megtalálták őt. Nem kívánjuk neki e létszituációkat, hiszen saját életünk legreménytelenebb pillanatait idézik, mégis újra olvasni akarjuk a szöveget, amivé lepárlódnak. „*A vers az a titok, ami mindig meg tudja szűrni, fel tudja oldozni, elérhetővé teheti ezt a világot. Nem az vezérel, hogy kitegyem az életemet az ablakba, és öncélúvá sem szeretnék válni. Egyszerűen megfogalmazódnak bennem dolgok a világról, amikre csak így tudok reagálni*” – vallja a költőnő. Az *Ópia* sorai kiforratlanságuk ellenére izgalmasan csengenek, és egyéniséget, eredetiséget tükröznek; nyitott kérdés, e bónusztémán túl lesz-e költői ihlete további kötetekre, és azok is legalább ilyen izgalmasak és saját-hangúak lesznek-e.

Kovács Újszászy Péter

A keresett nyelv

Az emberek közti legnagyobb realitást a végérvényesen beállott csend jelenti, állítja *Ars poetica helyett* című értekezésében Pilinszky János. Kali Ágnes debütkötetének létrejöttét is a külső hallgatagság mögött rejtőző belső zaj ihlette. Az apa elvesztésével járó tapasztalatok ugyanis az idő múlásával látszólag háttérbe szorulnak, de az individuum tudattalanjában mindvégig élnek. Az *Ópia* születését is nagy valószínűséggel a tudattalan mélységeiből előhívott tapasztalatok ihlették. Állításomat a kötet nyitó- és zárómotívuma támasztja alá, a motívum ugyanis egy rémálom, amelyben az alig huszonévesen öngyilkosságot elkövetett férfi arra ösztönzi lányát, hogy irtsa ki élő szeretteit, mert ezáltal ők ketten újramezhetnek: „*Azt mondta, ha mindenkit lelővök, aki itt áll, visszatér, újramezjük, mi ketten, apám és én. Lőni kezdtem.*” Ez nem jelent mást, mint hogy az apa kommunikálni próbál lányával. Megtörni igyekszik a hallgatást, amit az elmúlás kettejük kapcsolatára rásütött, de a kötet végére éppenséggel a korábban még kezdeményezői szerepkörben megjelenő apa tűnik el, és burkolódik csendbe, holott a versbeszélőben él a szándék, hogy megtanulja azt a nyelvet, amin Kali Szabolcs életében rajta kívül talán senki más nem tudott: az eltűnt, de soha el nem fogyó apakép nyelvét. Ez a nyelv a szerző saját beszélői szólómával, annak az apához való tényleges kiszólásaival ötvöződik. Hervay Gizella szerint a másik nyelvének elsajátításával, szavai megismerésével társra találunk: „És megtörténhetik: társra is találhatunk, csak meg kell tanulnunk az ő egyetlen, soha meg nem ismételt nyelvét. Csak meg kell ismernünk, a föld rétegein át haladva, a történelem korszakain át haladva, eljutva oda, ahol ő, csak ő, ahol ő a teljes világegyetem, és megszólítani.” (Hervay Gizella, *Levél helyett*)

Kali azonban nem talál rá erre a társra, sőt az *Ópia* a megszólított apa képében formálódó magány mentén épül fel, és bontakozik ki. Kali Ágnes jó ismerője a(z) (apa)hiányversek nyelvének. Metaforákon, élethelyzeteken keresztül szólítja meg azt, aki négyéves korában végérvényesen hátat fordított neki. *Möebius* című versében a földre szorított szarvas metaforájával jeleníti meg a művészt, aki nem tudott visszafele lépni, és aki mögé – továbbgondolva Szilágyi Domokost – képtelen volt felzárkózni a világ. Fontos, hogy bár a versben megjelenő nonhumán entitást emberek veszik körül, ez az állat mégis egyedül van. A szarvas helyzetét nem a különbeke, inkább a Pilinszky által megfogalmazott végérvényesen beállt csend jellemzi, ami az emberek komplex módon összetartó világától eltérővé, mi több, beilleszkedni képtelen lényé formálja:

*emberek jönnek minden irányból
vastag szíjakkal földhöz szorítják a szarvast
négykézláb rángatják az agancsát
ahányszor kitépik visszánő*

(...)

*a szarvas hallgat
a csont recseg
ahányszor elengedlek
(Möebius, 8.)*

Harmadik személyként értelmezem a szarvast az apa-lánya kapcsolatban. Olyan élőlényként, amely magában hordozza mind az apa, mind pedig a lány áldozatszerepének aspektusait: az értetlenséget, a pszichés megcsonkítottságot. Az elemzett vers jó választásnak minősült a nyitóversek keresésében, hiszen a kötet létrejötté tulajdonképpen annak a bizonyítéka, hogy a Kali Ágnes által elképzelt szarvas képes volt a vastag szíjakat elszakítva szárnyalni, azaz a bátorságnak tulajdoníthatóan lehetőség nyílt megte-

remteni az „apanyelvet”, ami a kötet alapjául szolgál. A verszárlatban felbukkanó csontreccsenés az elengedés nehézségét hivatott ábrázolni. Ezt az auditív elemet azért tartom kreatívnek, mert a költő nem az elszakadás megkopott sablonjaihoz folyamodva formál testet érzésének, hanem a csonttörés kezdő mozzanatának hangjához hasonlítja a válást. Az apa fizikai megszűnése belső küzdelmet idéz elő ugyanúgy, ahogy a csontok is a bőrszövet alatt, izomzattal körbehálózva, belül szenvednek törést.

A kötet második, 4 című verse igencsak eredeti képeket tartalmaz, mint pl. a *vályogtéglahattyúfa*. Ez utóbbi komplex jelentéstartalmát tekintve is különleges. A *hattyú* Esterházy Csokonai Lilijére tett utalás, akinek a költő debütkötetét ajánlotta. A *vályogtégl*a több szempontból is megközelíthető. A vályogból készült építőanyag gyorsan átmelegszik, így melegen tart, ugyanakkor gyengébb is: könnyebben porlad, mint az égetett agyagtégl. Az összetett szó utolsó elemeként megjelenő fát nem élőként, hanem sokkal inkább folyó sodorta élettelen rönkként képzelem el. Feltevésemben az is közrejátszik, hogy a versbeszélő rákötöz-né magát a vályogtéglahattyúfára:

*kötözz magadhoz, vagy én kötöm rád magam,
te vályogtéglahattyúfa.*

(4, 11.)

A vers azok közé tartozik, amelyek a lány nyelvén íródtak, és közvetlen az apát szólítják meg. Így kap létjogosultságot az apát jellemző szavak tömkelegét tartalmazó felsorolás:

*annyit éltél, mint schiele, beteg, önző, hülye,
semmi nem elég, én sem, persze, hogy nem.*

(4, 10.)

A kiváló képek mellett a 4-ben helyet kapnak patetikus, közhelybe forduló képzettársítások is: *görcsbe rándult pillanat; tavaszra várva éppen a télben; ő szült belém, aki szeretett.*

A kötet egyik központi motívuma a tej. Hamvas Béla a vér és a víz mellett a harmadik alapfolyadéként definiálja a tejet *A bor filozófiája* című munkájában, amelyet igen változatosan használ a szerző. Többnyire nem a biztonságérzet vagy a jóllakottság érzelmvilága társul a tejjel. Sőt egy ponton sűrű, fojtogató anyaggá válik, amely rosszullétet idéz elő:

*lányok kinőtt ruhákban öklendezik vissza
a melegített tejet*

(*Földszint, 13.*)

A *Földszint* egy újabb Csokonai Lillre vonatkozó utalást is tartalmaz:

Az anyák belealudtak a szomorúságba

(*Földszint, 13.*)

Esterházy regényének főhőse ugyanis szüléskor veszítette el a gyermekét. A *Földszint* nemcsak az anyaság kérdésköre szempontjából figyelemre méltó. Megragadott az, ahogyan a minden napok monotóniájáról ír a szerző. Káli Ágnes értelmezésében a vasárnap nem a minőségi időtöltés fellegvára, hanem a fizikai fájdalom, az epilepszia és az unalmas percek játszóttere:

*Nézd, ahogy migrénbe borul a vasárnap.
Köd és halott fák szaga –
a sötétség minden lakásba máskor érkezik.*

(...)

*a tévében Szulejmán, az asztalon Müller Péter szeretetkönyve,
üres cigisdoboz, rivotril.*

A Hervay Gizellának ajánlott, *Fénytörés* című vers is a tej motívumrendszere köré szerveződve tárgyalja a gyermektelen-

ség kérdéskörét. Példaképének ajánlott művében Kali fordított Krisztus-szimbólumként mutatja be az anyát, aki a pelikántól eltérően nem fiait táplálja vérével, hanem a meg nem született gyermeknek szánt tejet kénytelen mintegy önmagába visszavezetve elfogyasztani:

*fekete ég alatt szomjazik az anya
saját tejét issza két hete
nincs akit szoptatni
senki nem támad fel*
(Fénytörés, 70.)

Az *Anyatej*ben két világ, a közel és távol közti ellentét szerveződik a szóban forgó motívum köré. A felütésben egy csonka család békéje tárulkozik fel:

*reggel anyu tejet főz,
kávéillat lappang a konyhában*
(*Anyatej*, 20.)

A vers végére az anyakép feloldódik, és helyét az általánosító „nő” kifejezés veszi át, kényszerű, habituális cselekvéssé formálva át a gyerekek táplálásához szükséges tej felforralását:

*reggel egy nő tejet főz,
a gyereket meg kell etetni*
(*Anyatej*, 21.)

„A vers az a titok, ami mindig meg tudja szűrni, fel tudja oldozni, élhetővé tudja tenni ezt a világot” – állítja a költő a *Litera* irodalmi portálnak adott januári interjújában. Kali Ágnes éppen azáltal teszi élhetővé a világot, hogy a kényelmetlenségeket, az apahiányból adódó fájdalmakat nem rejti véka alá, hanem hátborzongató szókimondással, nyitottsággal értekezik róluk. A kötetben megjelenő népi mondóka parafrázisa: „gólya, gólya gerli-

ce, mitől véres a combod?” is azt igazolja, hogy az *Ópia* felszínre hozza az árvaságból adódó kiszolgáltatottságot, az idézetben megjelenő végtag ugyanis egyértelműen nemi erőszak útján lett véres, mintegy jelezve azt, hogy az elhagyatottságból sarjadó traumák és titkok leleplezésért sóvárogva átvérzik a hétköznapokat.

Kali Ágnes első kötete egyedülálló a kortárs irodalmi palettán. A versgyűjtemény felépítésének kaotikusságát elárvultságból adódó elhagyatottságérzet lenyomataként értelmezem. Az *Ópia* szép ígéret a FISZ debütköteteinek sorozatában. Bátran ajánlom mindazoknak, akik egy eredeti módon megkomponált hiánytörténetre kíváncsiak.

Kali Ágnes: *Ópia*. FISZ Könyvek, Budapest, 2018.

Andrea Mantegna (1431–1506) – Mária gyermekével, tanulmány

Izer Janka debütprózája

És sárga páragózt

Ilyenkor magzatpózban ülök a kádban, vagy a kávának dőlve mosom le a nyálát valami szerencsétlennek, és a nikotinmérgezés okozta szédülést, fejfájást meg hányingert próbálom leküzdeni. A forró víztől a szívem vadul dobog, és ha nem szállok ki időben, elájulok, mint a múltkor, amikor nálam voltál egész nap, aztán boltba küldtél, hogy mire hazaérek, gyertyafénnyel várhass.

Még külön CD-t is vettél erre az alkalomra, azóta egyszer sem szedtem elő, de vigyázok rá a pizsamáddal együtt. A fürdőszobába hívtál, megengedted a vizet, kérted, nézzem meg, nem túl forró-e. Mindig forró vízben zuhanyozom, egy éve nem fürödtem kádban, rendeltetésszerűen, nem gondoltam, hogy más.

Túl meleg volt, de nem árultam el. Hiszen gyönyörködtél bennem, ahogy a fehér habbal játszom. Kis, rózsaalakú szappanvirágokat is hoztál, ott úszkáltak rózsaszínű pirosan a habon, ezeknek az illata maradt meg a legtovább a bőrömon. Már csak a versed hiányzott, amit hozzám írtál, a Kolibri. Behoztál egy széket, a kád mellé ültél, és felolvastad, én meg magamban mondtam veled, mert már tudtam kívülről. Nemrég megtaláltam a dobozt a cuccaidal, ez is benne volt, tudnék idézni belőle, ha akarnád.

Már hallottam a vér lüktetését a fülemben, és alig kaptam levegőt, úgyhogy ki kellett küldenem téged vízért. Mert szomjas vagyok.

Muszáj volt kiszállnom, ahogy bejöttél. De nem akartam, hogy rájössz, rosszul vagyok, nehogy elrontsam az ajándékat. Te ruhában voltál, és nem akartad összevizezni, nem érdekelt, átöleletek, hogy köszönöm. Szédültem.

Ahogy rád borultam, a táncunk jutott eszembe a színdarabból, forogtál velem. Forgó párok jelentek meg előttem sorra, még a lányok felpörgő piros szoknyáját és a repülő szalagokat is láttam felülről, aztán nem tudom.

Amikor kinyitottam a szemem, félig a földön feküdtem, egy idegen, homályos arc hajolt fölém, és a nevemet hajtogatta. Ahogy fókuszálni tudtam, rájöttem, hogy te vagy. Szégyelltem, hogy megijedtem tőled.

Áttámogattál a hálószobába, óvatosan ágyba fektettél. Nyugodt voltam, kellemesen fáradt, mint szauna után. Levendulakókusz-rózsa álmosító illatában hevertem, a bőröm forró volt még, és vékony, sikamlós rétegben fedte a szappan. Most már jobban aggódtál, hogy nincs erőm, de én örültem, hogy ott vagy, biztonságban voltam veled, és kértelek, hogy mondjuk el együtt az akarszejátszanit Kosztolányitól, mert azt úgy szeretem.

Aztán végre mesélni kezdtél az életről, hogy én vagyok a száznegyvenharmadik, mert száznegyvenkét nő volt előttem, hogy apád milyen, és hogy legalább ebben biztosan jobb vagy nála.

Valamikor később már égett a villany, és indultál, hogy a kihűlt vizet leengedd, de a kérdéseim miatt meg kellett állnod az ajtóban. Órákig ott maradtál félig a szobában, félig a nappaliban, mert engem minden érdekelt. Akkor tudtam meg, hogy a halál beálltakor a végbéltartalom és a húgyhólyag kiürül, és hogy te láttad. Akarsz-e játszani halált? Mire visszaértél, aludtam.

IZER JANKA 1996. január 24-én született Budapesten, de már abban az évben Pannonhalmára költöztek, ahol azóta is él. 2008-tól kezdve vezet Naplót (szigorúan nagy betűvel). Így alakult ki állítólagos grafomániája, mely a tényleges irodalmi művek alkotásához hozta közel. Novellákat és verseket is ír. Jelenleg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem magyartörténelem tanári szakos hallgatója. Rövidprózáit az Előretolt Helyőrség és a Pannon Tükör közölte. Hangulatos lapszemléit és helyszíni beszámolóit már olvashatták az Irodalmi Jelenen.

Az IRODALMI JELEN

vers- és prózapályázata középiskolásoknak

A költészet trendi

Szereted bújni a könyveket, vaskos regényekkel ütöd el az estéket és a vakációkat, éjszaka is olvasol a paplan alatt szüleid legnagyobb örömére? Netán te vagy az, aki matekórán a pad alatt képregényt olvas, aki naplót vezet, és mindig szétszórt, ág hegyén jár az esze? Kalandregényeket írnál, jobb ötleteid vannak, mint Jókai Mórnak vagy Rejtő Jenőnek, és megfordult már a fejedben az is, hogy átírod a Harry Pottert, és híres leszel? Romantikus lélek vagy, aki verseket ír titokban, de még senkinek sem mutatta meg? Megihlet a szerelem, és sírva fakadsz az Elbocsátó szép üzeneten? Poénosabb szókapcsolataid vannak, mint a menő slammereknek? Lennél te a modern Petőfi, aki lázad, megváltoztatná a világot, aki kirobbantana egy forradalmat?

Tudod-e, hogy a költészet trendi, és tizenéves fiataloknak vannak a legmerészebb elképzelései a világról? Hogy Arthur Rimbaud már 17 évesen befutott költő volt? Hogy az Irodalmi Jelen főszerkesztője volt Faludy György, aki csak fiatalokkal vette körül magát? Hogy olyan kortárs költők publikálnak nálunk, akikről esetleg te is tanulsz az iskolában?

Ha foglalkoztat az irodalom, költő vagy író szeretnél lenni, de még senki nem fedezett fel, nem voltál elég bátor, hogy írásaidat megmutasd az irodalomtanárodnak, a barátaidnak, elküldd folyóiratnak, akkor most itt a kihagyhatatlan alkalom. **Pályázz!**

Pályázati feltételek

A pályázatra **két verset** vagy **két prózai művet** várunk! Választshatsz, hogy verset vagy prózát küldenél-e be inkább; nem kell mindkét műfajban pályaművet benyújtani. Ha nem tudod eldönteni, a vers vagy a próza tetszik-e jobban, megpróbálhatod mindkettőt, de több pályamű beküldése nem jelent előnyt az elbírálásnál.

Egyik mű kötött témájú (két téma közül lehet választani, nem kell mindkettőt megírni, csak az egyiket), a másik pályamű szabad.

KÖLTŐKNEK

1. Egy kötött témájú vers. Két téma közül választhatsz:

– *szelfi, azaz önarckép*

Ha nem volna telefonod, hogyan készítenél magadról fotót szavak segítségével? Próbáld körülírni azt, amit egy kattintással oldanál meg! Ki vagy te, hogyan látod

a világot, mi foglalkoztat, elégedett vagy-e külsőddel, belső tulajdonságaiddal? Hogyan lát téged a világ? Bántó vagy kedvező ez a kép? Fejtsd ki versben!

– *szerelmes SMS-vers*

Írj egy szerelmes SMS-verset bármelyik klasszikus költő bőrébe bújva! Képzeld magad Petőfinak, Aranyinak, Kosztolányinak, Adynak, Babitsnak, Janus Pannoniusnak, Balassi Bálintnak, és hívd randira a múzsát egy szerelmes SMS-ben! Az SMS-vers hosszúsága maximum 8 sor.

2. Egy szabadon választott témájú vers, amely még nem jelent meg irodalmi folyóiratban, portálon, blogon, közösségi médiában vagy bárhol.

ÍRÓKNAK

1. Egy kötött témájú novella, elbeszélés vagy mese. Két téma közül választhatsz:

– *szelfi egy íróval*

Képzeld el, hogyan szelfizne veled Ady Endre, Juhász Gyula, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Benedek Elek vagy bárki, aki neked a tananyagból vagy magánolvasmányaidból szimpatikus! Először találkozik okostelefonnal? Időutazáson vesz részt, és úgy csöppen a jelenbe? Bármilyen helyzetet elképzelhetsz, te vagy az író.

– *beszélgetés egy regény, novella vagy mese hőisével*

Kedvenc regényed, novellád, elbeszélése, meséd főhőse életre kel, és egyszer csak ott ül melletted a pad-

ban, együtt mentek edzésre vagy nyelvórára, bekapcsolódik az osztálykirándulásba. Miről beszélgetnél vele? Milyen volna a találkozás? Mutasd be ezt a beszélgetést legfeljebb egyoldalas párbeszéd formájában!

2. Egy bármilyen témájú novella, elbeszélés, mese.

Ki pályázhat, és milyen feltételekkel?

Pályázóink 9–12. osztályos diákok lehetnek.

A szerkesztőség tagjaiból álló zsűri bírálja el a műveket.

A pályamunkák **jeligések**. Ki kell találnod egy jeligét, azaz álnevet. A honlapra ezekkel a jeligékkel, álnevekkel kerülnek fel írásaid **A költészet trendi** című pályázati blokkba, ahol bárki szavazhat rájuk.

A pályaműveket az **ijpalyazat@gmail.com** e-mail címre kérjük beküldeni.

Beküldési határidő: 2020. március 31.

Ne hagyd utolsó percre, késő a hegy alatt abrakolni!

A pályaműveket **doc, docx** formátumban, e-mailben kell elküldeni (csak ezeket fogadjuk el) a következő forma szerint:

Jelige/Álnév
Cím
Szöveg

Ha egy díjkategóriában nem érkezik be arra érdemes mű, a zsűri fenntartja magának a jogot, hogy azt a díjat ne, illetve meg-

osztva ítélje oda. A helyesírást és a gondos szövegszerkesztést figyelembe vesszük, ne csak kreatív légy, hanem igényes is magadhoz és a magyar nyelvhez!

Eredményhirdetésre és a díjak átadására 2020. május 21-én, Budapesten a Petőfi Irodalmi Múzeumban megrendezett Irodalmi Jelen-esten kerül sor, ahol akár kétszáz fős közönség előtt olvashatod fel az írásodat.

Díjak:

1. díj: 80 000 Ft
2. díj: 40 000 Ft
3. díj: 25 000 Ft

Öt különdíjat adunk ki (éves előfizetés az Irodalmi Jelen folyóiratra, illetve könyvcsomagok).

40 000 Ft közönségdíjban részesül az, aki a legtöbb szavazatot kapja az Irodalmi Jelen honlapjára feltöltött pályamunkájára.

Az Irodalmi Jelen, eddigi nagy sikerű pályázataihoz hasonlóan, antológiát tervez megjelentetni a legjobb művekből (természetesen nem a jeligékkel, hanem a szerzők nevének a feltüntetésével).

Korábbi köteteink:

Kenguruk a körúton (2010)

Nyitott ajtók (2011)

A Gregorina-kanyar (2012)

Életszilánkok (2015)

Valamennyi olvasható/ingyen letölthető e-book-ként a <https://www.irodalmijelen.hu> oldalról.

A legjobb pályamunkák megjelenhetnek az Irodalmi Jelen Debüt rovatában online és nyomtatásban is. Az itt megjelenő írá-

sokra az IJ online felületén naponta több tízezer olvasó kíváncsi. Már csak ezért megéri pályáznod! Itt szemezhetsz a Debütből: <https://irodalmijelen.hu/taxonomy/term/15>

Légy te is az egyik legolvasottabb magyar irodalmi folyóirat szerzője!

Pályázz!

A pályázati kiírással kapcsolatban az alábbi címen lehet érdeklődni: ijpalyazat@gmail.com

- 3 **Böszörményi Zoltán:** Karácsony Acapulcóban, Karácsonyi zsoltár (versek)
- 5 **Bátyi Zoltán:** Beteg november (próza)
- 12 **Nádasdy Ádám:** Dzsesszkoncert (vers)
- 13 **Balla Zsófia, Báthori Csaba:** Nárcisz (vers)
- 14 **Rojik Tamás:** Az idővonal megsértése (próza)
- 17 **Varga Melinda:** A tizenkét kagyló – nyilas (vers)
- 19 **Becsy András:** Zajlás, A cinkosok (versek)
- 23 **Sárfi N. Adrienn:** Optimális stratégia (próza)
- 30 **Lackfi János:** A zombi zsoltára (vers)
- 34 **Dávid Adél:** Homeless a Keletinél, Lenyomatok, Vadászat, Eső előtt (versek)
- 36 **Péter János:** Bizonyítvány (próza)
- 42 **Pál Marianna:** Örökkön, Augusztus, Ma még, Görbült tér, Irtás (versek)
- 44 **Sütő Csaba András:** szimultán utcafront; utca az utcát; kétvilág; tények az évszakok nyomán (versek)
- 47 **Lencsés Károly:** Mulandóság (vers)
- 48 **Kántor Zsolt:** Extravagáns shopping – Ép poétika, Op. 01. (próza)
- 50 **Varga Melinda:** hit; gyertyák; akár a hó; olasz tél; furcsa december; hóvihar bentről (adventi versek)
- 54 Az utolsó beatfazonok egyike: **A. D. Winans – Turczai István** versfordításai
- 57 **Birgül Özcan:** Házianya – Van másféle öngyilkosság is – Részlet a regényből **Tasnádi Edit** fordításában
- 63 A hónap alkotója: **Kántás Balázs**
- 63 A valószerűtlen város
- 66 A fizetés nélküli szabadságra ment költői én – **Laik Eszter** beszélgetése **Kántás Balázssal**
- 82 **Kántás Balázs:** Megúszható kényszerleszállás? – Részlet A tér tenyerén – Közelítések Böszörményi Zoltán életművéhez című monográfiából
- 95 **Lajtós Nóra:** „ez a korpusz köt össze minket” (Lackfi János: Van tüzed? – Istenes versek)
- 102 **Gáspár Ferenc:** „Úgy döntöttem, hogy gazember leszek” (Horváth László Imre: A Kicsi embere)
- 106 **Hevesi Judit:** Az őszinteség eufóriája (Nádasdy Ádám: Jól láthatóan lógok itt)
- 110 **Rimóczi László:** A leghumorosabb telefonkönyv (Hartay Csaba: Köszönöm a befogadást!)
- 115 Egy kötet, két olvasat (Kali Ágnes: Ópia)
- 115 **Simon Adri:** Kísérletek hiánypótlásra
- 119 **Kovács Újszászy Péter:** A keresett nyelv
- 125 **Izer Janka** debütprózája: És sárga páragózt
- 127 Az Irodalmi Jelen vers- és prózapályázata középiskolásoknak – A költészet trendi

- Böszörményi Zoltán
Karácsonyi zsoldár
- Bátyi Zoltán
Beteg november
- Rojik Tamás
Az idővonal megsértése
- Varga Melinda
A tizenkét kagyló – nyilas
- Becsy András
A cinkosok
- Pál Marianna
Görbült tér
- Sütő András Csaba
tények az évszakok nyomán
- Kántor Zsolt
Extravagáns shopping
- Nádasy Ádám
Dzsesszkoncert
- Balla Zsófia, Báthori Csaba
Nárcisz
- Lackfi János
A zombi zsoldára
- Dávid Adél
Homeless a Keletinél
- Sárfi N. Adrienn
Optimális stratégia
- Péter János
Bizonyítvány
- Lencsés Károly
Mulandóság

A hónap alkotója: **Kántás Balázs**

A valószerűtlen város

A fizetés nélküli szabadságra ment költői én –

Laik Eszter beszélgetése Kántás Balázssal

Kántás Balázs: Megúszható kényszerleszállás? –

Részlet A tér tenyerén – Közelltések Böszörményi Zoltán
életművéhez című monográfiából

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

nka

Nemzeti Kulturális Alap